

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**ABDÜLFETTAH SİSİ VE XI JİNPİNG DÖNEMİNDE ÇİN-MISIR İLİŞKİLERİNİN
GELİŞİMİ (2011-2023)**

Yüksek Lisans Tezi

MUHAMMAD FAWWAZ SYAFIQ RIZQULLAH

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**ABDÜLFETTAH SİSİ VE XI JİNPİNG DÖNEMİNDE ÇİN-MISIR İLİŞKİLERİNİN
GELİŞİMİ (2011-2023)**

Yüksek Lisans Tezi

MUHAMMAD FAWWAZ SYAFIQ RIZQULLAH

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Özge ÖZKOÇ

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ABDÜLFETTAH SİSİ VE XI JİNPİNG DÖNEMİNDE ÇİN-MISIR İLİŞKİLERİNİN
GELİŞİMİ (2011-2023)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Özge ÖZKOÇ

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

Doç. Dr. Özge ÖZKOÇ

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba YÜRÜK EKŞİOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi FERHAT DURMAZ

Tez Savunması Tarihi

27/06/2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Doç. Dr. Özge ÖZKOÇ danışmanlığında hazırladığım “**ABDÜLFETTAH SİSİ VE XI JİNPİNG DÖNEMİNDE ÇİN-MISIR İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ (2011-2023)**” adlı Yüksek Lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 18/07/2025

Muhammad Fawwaz Syafiq RİZQULLAH

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans tezimin hazırlanmasında bilgi, rehberlik ve desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Özge ÖZKOÇ'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Değerli görüşleri ve yapıcı eleştirileri, çalışmamın yönünü belirlemede büyük katkı sağlamıştır.

Ayrıca, tez jürisi olarak katkı sunan Dr. Öğr. Üyesi Tuğba YÜRÜK EKŞİOĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Ferhat DURMAZ'a değerli değerlendirmeleri ve önerileri için teşekkür ederim.

Hayat yolculuğumda bana ilham veren ve rehberlik eden, Endonezya'nın Türkiye eski Büyükelçisi ve şu anda NTB Valisi olan Sayın Lalu Muhammad Iqbal'a gönülden teşekkür ederim.

Son olarak, başta annem, babam olmak üzere aileme ve tüm sevdiklerime verdikleri manevi destekten dolayı minnettarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iv
ŞEKİLLER	vi
BİRİNCİ BÖLÜM:	1
GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM: ÇİN-MISIR İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ARKA PLANI (1949–2011). 9	
A. Mısır ve Çin'in Hegemonya, Emperyalizm ve Sömürgeciliğe Karşı Direniş Yaklaşımları	12
B. Mısır'ın Sömürgeciliğe Karşı Direnişi	15
C. Çin Devrimi ve Mısır'ın Dış Politikasının Dönüşümü	17
D. İkili İlişkileri Şekillendiren Faktörler	18
a. Ekonomik Faktörler	19
b. Politik Faktörler	22
c. Güvenlik Boyutu	23
d. İki Ülke Arasındaki İş Birliğinin Gelişimi	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: 2011 SONRASI MISIR VE ÇİN'DEKİ SİYASİ YAPILAR	29
A.	30
b. Yeni Mısır Yönetimi Dönemi: Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi	44
c. Abdülfettah el-Sisi'nin Çin'in Yeni Dış Politikası Hakkındaki Görüşü	46
B. Çin'in Ekonomi ve Dış Politikadaki Değişimi	48
a. Mısır'da Yeni Siyasi Yönetim Dönemi	48
b. Xi Jinping'in Yeni Ekonomi Politikası	51
c. Çin'in "Yeni" Dış Politika Temelleri	54
d. Arap Baharı Sonrası Mısır'da Yeni Yönetim Dönemi: Çin'in Orta Doğu'ya Yönelik Yeni Dış Politikası	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ABDÜLFETTAH ES-SİSİ VE Xİ JİNPİNG DÖNEMİNİN ETKİLERİ: ÇİN-MISIR İLİŞKİLERİ VE ORTA DOĞU'DA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN NÜFUZUNUN AZALMASI	60
A. Çin'in Ortadoğu Politikası ve Mısır'ın Konumu	60
a. Çin'in Stratejik İlkeleri ve Yaklaşımındaki Dönüşüm	60
b. Politikanın Eksenleri: Enerji, Altyapı ve Arabuluculuk Diplomasisi.....	61
c. Çin'in Orta Doğu'daki Başlıca Ülkelerle İlişkilerinin Deseni.....	63
d. Mısır'ın Jeopolitiği: Yeni İpek Yolu'nun Stratejik Merkezi.....	65
e. Siyasal İttifak ve Otoriter İstikrar.....	67
f. Stratejik Çeşitlenme: Ekonomiden Savunma ve Teknolojiye.....	68
g. Bölgesel Temsil ve Küresel Güney'in Sembolü	70
B. Mısır'ın Büyük Güçlere Yönelik Politikası ve Çin'in Pozisyonu	71
a. Stratejik Ortaklıkların Çeşitlendirilmesi: Batı, Rusya ve Çin Arasında.....	71
b. Amerika Birleşik Devletleri: Askeri Yardım ile Normatif Baskı Arasında	72
c. Avrupa Birliği: Normatif ve Ambivalan Ticaret Ortağı	72
d. Rusya: Askeri ve Enerji Temelli Kısmi Stratejik İttifak.....	73
e. Çin: Müdahale Olmadan Kalkınma İçin Alternatif Eksen	73
f. Ekonomi ve İç Dinamikler: Çin'in Yapısal İstikrar Alternatifi Olarak Rolü	74
g. Bölgesel Güvenlik: Ortadoğu Çatışmalarına Batı-Dışı Çözümler Arayışı	75
C. Çin-Mısır Yakınlaşmasının Nedenleri	75
a. Jeopolitik Unsurlar	75
b. Jeoekonomik Unsurlar	77
c. Jeostratejik Unsurlar	81
D. Çin-Mısır İlişkilerinin Göstergeleri	83
a. Ekonomik Rakamlar	83
b. İkili Ziyaretler ve Zirveler	85
c. Bölgesel ve Küresel Meselelere Yönelik Yaklaşım.....	88
BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ	92
KAYNAKÇA	96
ÖZET	120
ABSTRACT	121

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AIIB	: Asya Altyapı Yatırım Bankası (<i>Asian Infrastructure Investment Bank</i>)
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BBC	: British Broadcasting Corporation
BM	: Birleşmiş Milletler
BRICS	: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Ülkeleri Grubu
BUMN	: Çin'in Devlet İşletmeleri (<i>State-Owned Enterprises - SOEs</i>)
CASCF	: Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu (<i>China-Arab States Cooperation Forum</i>)
COSCO	: China Ocean Shipping Company
COVID-19	: Koronavirüs Hastalığı 2019
CSCEC	: Çin Devlet İnşaat Mühendisliği Şirketi (<i>China State Construction Engineering Corporation</i>)
ÇKP	: Çin Komünist Partisi
FOCAC	: Çin-Afrika İşbirliği Forumu
G20	: Yirmiler Grubu
G77	: 77'ler Grubu
GSYİH	: Gayri Safı Yurtiçi Hasıla
IIS	: International Institute for Strategic Studies
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
KYİ	: Kuşak ve Yol İnisiyatifi

LNG	: Sıvılaştırılmış Doğal Gaz
MEPI	: Orta Doğu Ortaklık Girişimi (<i>Middle East Partnership Initiative</i>)
MENA	: Orta Doğu ve Kuzey Afrika (<i>Middle East and North Africa</i>)
MFPRC	: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China
PLA	: Çin Halk Kurtuluş Ordusu (<i>People's Liberation Army</i>)
SCAF	: Yüksek Askeri Konsey (<i>Supreme Council of the Armed Forces</i>)
SCZone	: Kanalı Ekonomik Bölgesi (<i>Suez Canal Economic Zone</i>)
SCO	: Şanghay İşbirliği Örgütü (<i>Shanghai Cooperation Organization</i>)
SiHA	: Silahlı İnsansız Hava Araçları
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları

ŞEKİLLER

Şekil. 1.....	4
Şekil. 2.....	4
Şekil. 3.....	25
Şekil. 4.....	36

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Çin ve Mısır, hem bölgesel hem de küresel ölçekte etkili ve köklü bir tarihsel geçmişe sahip iki büyük medeniyeti temsil etmektedir. Antik dönemlerden bu yana, her iki ülke de kendi bölgelerinde önemli siyasi ve kültürel roller üstlenmişlerdir. Doğu Asya'nın merkezi konumundaki Çin, Doğu medeniyetlerinin beşiği olarak kabul edilmekte ve binlerce yıldır Asya kıtasının jeopolitik yapısını şekillendirmektedir. Buna karşılık, Kuzeydoğu Afrika'da yer alan Mısır, Afrika, Orta Doğu ve Avrupa arasında stratejik bir geçiş noktası konumundadır. Mısır yalnızca Afrika'daki en eski medeniyetlerden biri olarak değil, aynı zamanda Arap dünyasında tarih boyunca etkili bir aktör olarak öne çıkmıştır (Zhao, 2019). Her iki ülkenin sahip olduğu stratejik coğrafi konumlar ve zengin kültürel mirasları, günümüz küresel dinamiklerinde de onları etkili kılmaktadır.

Tarihsel bağlamda, Çin ve Mısır dünya uygarlığına bilim, teknoloji ve kültür alanlarında önemli katkılar sunmuşlardır. Çin; kâğıt, pusula, barut ve çay gibi buluşlarla küresel bilimsel gelişmelere yön verirken (Hui Li, 2021), Mısır ise siyah mürekkep, ilk sulama sistemleri, güneş saati ve mimarlık alanındaki yenilikleriyle dikkat çekmiştir. Bu teknolojik gelişmeler sadece kendi dönemlerinin ilerlemelerini değil, aynı zamanda çağdaş toplumların yapısını şekillendiren derin sosyal ve kültürel değerleri de yansıtmaktadır (Vartavan, 2009). Her iki medeniyetin bu tarihsel katkıları, ülkelerin ulusal kimliklerinin oluşumunda ve günümüzde izledikleri yumuşak güç stratejilerinde temel bir rol oynamaktadır.

Çin ile Mısır arasındaki ikili ilişkiler, köklü bir geçmişe sahip olmakla birlikte, son yirmi yılda dikkate değer bir ilerleme göstermiştir. İki ülke arasında diplomatik ilişkiler 1956 yılında kurulmuş olup, Mısır bu anlamda Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanıyan ilk Arap ve Afrika ülkesi olmuştur. Bu tarihten itibaren, iş birliği özellikle ekonomi, savunma, kültür ve eğitim alanlarında

giderek gelişmiştir. 2014 yılında ilişkilerin “Kapsamlı Stratejik Ortaklık” düzeyine çıkarılması, bu iş birliğinin en önemli dönüm noktalarından biridir. Söz konusu ortaklık, iki ülkenin uzun vadeli stratejik hedeflerini ve karşılıklı bağılıklarını açıkça ortaya koymaktadır (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China [MFPRC], 2014).

Ekonomik bağlamda, Çin, özellikle altyapı projeleri ve sanayi bölgelerinin geliştirilmesi alanlarında Mısır’daki en büyük yabancı yatırımcılardan biri hâline gelmiştir. Bu iş birliğinin somut örneklerinden biri, Çin’in Mısır’ın Yeni İdari Başkent projesine aktif katılımıdır. Ayrıca, Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi’ne yapılan büyük ölçekli yatırımlar, iki ülke arasındaki stratejik iş birliğini daha da derinleştirmiştir. Bu projeler, Çin tarafından yürütülen Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) kapsamında değerlendirilmekte olup, Mısır bu girişimde Asya, Afrika ve Avrupa’yı birbirine bağlayan modern deniz yolu üzerinde kilit bir ortak olarak konumlandırılmaktadır. Mısır, 2030 Vizyonu¹ doğrultusunda ekonomik dönüşümünü destekleyecek bir ortak olarak Çin’le daha yakın ilişkiler kurma yoluna gitmektedir. Bu iş birliği, her iki ülkenin de kıtalararası ekonomik ve lojistik bağlantıları güçlendirme yönündeki stratejik çıkarlarını yansıtmaktadır.

Askerî alanda, Çin ile Mısır arasındaki ilişkilerde kayda değer bir artış eğilimi gözlemlenmektedir. Her iki ülke, askerî eğitim faaliyetleri, üst düzey askerî yetkililerin karşılıklı ziyaretleri, savunma fuarları ve konferanslara katılım gibi çeşitli savunma iş birliği biçimlerinde aktif olarak yer almaktadır. Çin, Mısır’a çeşitli askerî teçhizatlar ihraç etmiş olup, askerî teknoloji

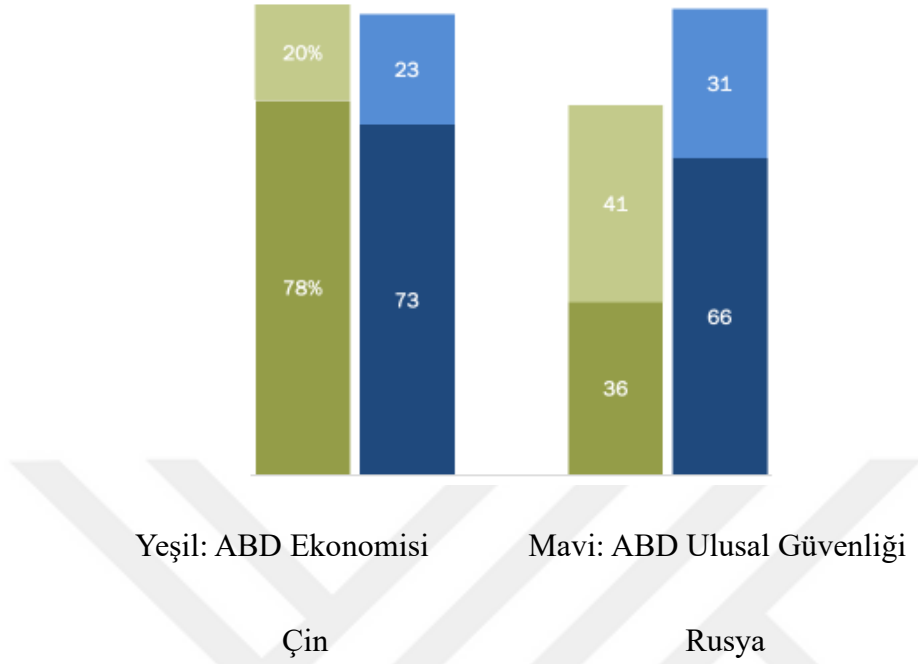
¹ Mısır Vizyonu 2030, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine dayanan, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları kapsayan ulusal bir stratejidir. 2016 yılında ilan edilen bu vizyon, Mısır’ı daha kapsayıcı, rekabetçi ve çeşitlendirilmiş bir ekonomiye dönüştürmeyi; yaşam kalitesini artırmayı ve kamu yönetiminde etkinliği sağlamayı hedeflemektedir. Bu strateji aynı zamanda Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Sustainable Development Goals - SDGs) ile de uyum içerisindedir.

geliştirme alanında işbirliği, iki taraf arasında keşfedilmeye devam eden potansiyel alanlardan biri hâline gelmiştir.

Siyasal ve diplomatik açıdan bakıldığında, Mısır sürekli olarak “Tek Çin Politikası” ilkesini desteklemekte ve Çin’i ilgilendiren birçok küresel konuda tarafsız ve pragmatik bir tutum sergilemektedir. Öte yandan, Çin de Mısır’ı Arap ve Afrika dünyasıyla ilişkilerini köprüleyen stratejik bir ortak olarak görmekte ve Orta Doğu’nun istikrarının korunmasında önemli bir aktör olarak değerlendirmektedir. Bu ilişkiler, küresel jeopolitik bağlamda yaşanan değişimlerle daha da önem kazanmaktadır; zira yeni ittifaklar, uzun vadeli ekonomik ve siyasi çıkarlar temelinde şekillenmektedir.

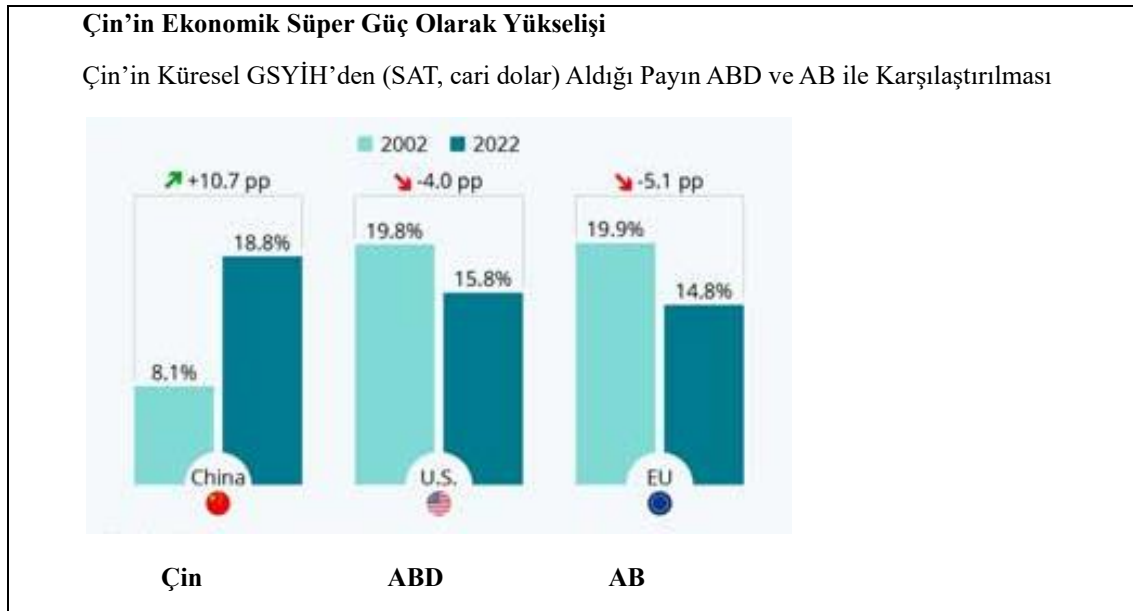
Çağdaş dönemde, Çin ve Mısır birbirini tamamlayan iki bölgesel güç olarak rollerini sürdürmektedir. Hızla büyüyen ekonomisi ve artan askerî gücüyle Çin, günümüzde dünyanın başlıca güçlerinden biri hâline gelmiş ve Amerika Birleşik Devletleri’nin çeşitli alanlardaki hâkimiyetine meydan okumaktadır (Kausikan, 2021: 1). Öte yandan, Orta Doğu’daki stratejik konumu ve Arap dünyasındaki en büyük nüfusa sahip olması nedeniyle Mısır, bölgesel diplomasi ve istikrar açısından kilit bir rol üstlenmektedir (Korany & El-Mahdi, 2012).

Çin’in küresel ekonomi alanındaki yükselişi, özellikle Batılı ülkeler ve başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere bazı büyük güçler arasında endişelere yol açmıştır. Yapılan kamuoyu yoklamaları, Amerikalı vatandaşların Çin’i yalnızca güvenlik alanında değil, aynı zamanda başlıca ekonomik rakip olarak da bir tehdit olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Öte yandan, Rusya daha çok askerî tehdit bağlamında algılanmaktadır. Bu algılar, Çin’in yükselişinin mevcut dünya düzenine yönelik stratejik yaklaşımları önemli ölçüde değiştirdiğini göstermektedir (Mordechai Chaziza, 2020). Aşağıdaki tabloda, Çin ve Rusya’nın ABD’ye karşı algılanan tehdit düzeylerine dair karşılaştırmalı veriler sunulmaktadır:

Şekil. 1. Bu veri şu kaynaktan alınmıştır: (Silver, 2023).

Aynı zamanda, Çin'in ekonomik gücü, aşağıda yer alan verilerle de görüldüğü üzere, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği gibi iki büyük ekonomik gücü geride bırakabilecek ve onlarla rekabet edebilecek seviyede önemli bir büyüklük sergilemiştir:

Şekil. 2. Bu veri şu kaynaktan alınmıştır: (Statista, 2023).

Yukarıdaki iki veri, Çin'in günümüzde ekonomik ve askerî alanlarda Amerika Birleşik Devletleri'nin hakimiyetine en büyük potansiyele sahip küresel bir güç olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu gelişme, aniden ortaya çıkmış bir durum değil; aksine, Çin'in teknoloji, savunma sanayii, çok taraflı diplomasi ve “Kuşak ve Yol Girişimi” (KYİ) gibi küresel ekonomik genişleme projeleri dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda gösterdiği stratejik dönüşüm süreciyle kademeli olarak gerçekleşmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere uluslararası toplumda Çin'e yönelik endişeler artmış; Çin artık yalnızca bir ticaret rakibi olarak değil, aynı zamanda Batı'nın uzun süredir hâkim olduğu uluslararası düzeni sarsabilecek jeopolitik bir aktör olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Öte yandan, Mısır, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da önemli bir bölgesel güç olarak kritik bir rol oynamaktadır. Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının kesişim noktasında yer alan stratejik konumu, Mısır'a küresel jeopolitik haritada özel bir konum kazandırmaktadır. Mısır uzun zamandır Arap dünyasında kültürel ve entelektüel bir merkez olarak görülmekte ve enerji güvenliği, bölgesel istikrar ve Orta Doğu barışı gibi küresel stratejik meselelerde önemli bir ortak olarak değerlendirilmektedir (Soliman, 2011). Uluslararası ilişkiler bağlamında Mısır, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği gibi Batılı ülkeler tarafından, bölgesel siyaset ve güvenlik dinamiklerini şekillendirmede etkili bir aktör olarak görülmektedir (Kausch, 2015).

Çin ve Mısır, ekonomik, siyasî, sosyo-kültürel ve askerî kapasitelerine dayanan güçleriyle öne çıkan iki ülkedir. Aralarındaki tarihî ilişkiler, Bu süreç, post-kolonyal dönemin başlangıcı olarak kabul edilen 20. yüzyılın ortalarından itibaren gelişim göstermiştir.. 1950'lerin başlarından itibaren Mısır, Çin Halk Cumhuriyeti ile diplomatik ilişki kuran ilk Afrika ülkelerinden biri olmuştur (Shichor, 1990). Soğuk Savaş bağlamında, Mısır Çin'i, Batı bloğu ve Sovyetler Birliği arasındaki etkileri dengeleyebilecek alternatif bir güç olarak görmüştür. Bu durum, özellikle anti-

emperyalist mücadeleler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki dayanışma çerçevesinde, iki ülke arasındaki stratejik işbirliğini pekiştirmiştir (Large, 2008).

1956 Süveyş Krizi ve 1973 Yom Kippur Savaşı sırasında Çin, İsrail ve Batılı güçlerin baskılarına karşı Mısır ve Arap ülkelerine diplomatik destek vermiştir (Chen, 2017). Bu destek, ikili ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlamış ve siyasi dayanışmanın başlangıcını oluşturmuştur. Daha sonraki dönemde, Mısır 1979'daki Camp David Anlaşması'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri ile yakın ilişkiler geliştirse de Çin ile olan ilişkilerini tamamen koparmamıştır. Çin, Mısır'ın bağlantısız diplomasi anlayışı ve iç işlerine müdahale etmeme prensibi doğrultusunda ulusal kalkınma süreçlerinde önemli bir ortak olmaya devam etmiştir.

21 yüzyıla girerken Mısır ile Çin arasındaki ilişkiler önemli bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu sürecin dönüm noktalarından biri, 2011 yılında Arap Baharı'nın patlak vermesiyle Mısır'da yaşanan siyasi istikrarsızlıktır. Bu belirsizlik döneminde Çin, müdahaleci olmayan dış politika yaklaşımını koruyarak Mısır'ın ulusal egemenliğine saygı göstermiştir. Bu tutum, Çin'e duyulan güveni artırmış ve onu istikrarlı bir stratejik ortak olarak konumlandırmıştır. 2013 yılında Abdülfettah es-Sisi'nin cumhurbaşkanı olarak göreve başlamasının ardından, iki ülke arasındaki ilişkiler enerji, altyapı, savunma ve teknoloji gibi çeşitli alanlarda stratejik işbirliğinin derinleştiği yeni bir döneme girmiştir.

Ekonomi alanında Çin, Mısır'daki en büyük yatırımcılardan biri hâline gelmiştir. Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) çerçevesinde Çin, Mısır'a milyarlarca dolarlık altyapı yatırımı yapmıştır. Bu projeler arasında Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi'nin geliştirilmesi, yeni idari başkent inşası, ulaşım ve enerji ağlarının kurulması yer almaktadır. Özellikle Ain Sokhna'daki Çin-Mısır Ekonomik Bölgesi, sadece istihdam olanakları sağlamakla kalmayıp aynı zamanda Mısır'ın yerli sanayi kapasitesini artıran somut bir işbirliği örneğidir (Al-Anani, 2023).

Savunma alanında da son on yılda Çin ile Mısır arasındaki askerî işbirliği hızla gelişmiştir. Mısır, Çin'den CH-4 tipi silahlı insansız hava araçları (SİHA) ve gelişmiş füze sistemleri gibi çeşitli savunma ekipmanları satın almıştır (Bokhari, 2018). Ayrıca, ortak askerî tatbikatlar, istihbarat paylaşımı ve savunma teknolojileri alanında işbirlikleri de söz konusudur (International Institute for Strategic Studies [IISS], 2022). Bu gelişmeler, Mısır'ın artık Batı, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ne askerî alanda tamamen bağımlı olmaktan uzaklaşıp stratejik ortaklıklarını çeşitlendirmeye yöneldiğini göstermektedir.

Eğitim ve kültür alanında ise Çin, Mısır'da Konfüçyüs Enstitüleri gibi dil ve kültür merkezleri kurarak kültürel diplomasiyi güçlendirmiş ve iki ülke halkı arasındaki anlayışı artırmıştır (Zhao & Huang, 2020). Öte yandan, birçok Mısırlı öğrenci Çin hükümeti burslarıyla Çin'de yükseköğrenim görmektedir (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2023). Bu durum, ikili ilişkilerin geleceğini şekillendirecek yeni bir kuşaklar arası köprü oluşturmaktadır.

Uluslararası işbirliği bağlamında da Mısır, Çin'in öncülüğünü yaptığı çok taraflı girişimleri desteklemektedir. Bu çerçevede Mısır, Çin-Afrika İşbirliği Forumu'na (FOCAC) aktif şekilde katılmaktadır (Taylor, 2019). Bu forum aracılığıyla Mısır, kalkınma yardımları, düşük faizli krediler ile iklim değişikliği, küresel sağlık ve gıda güvenliği gibi küresel sorunlar alanında stratejik ortaklıklar kurma imkânı elde etmektedir (Sun, 2021).

Genel olarak Çin-Mısır ilişkileri, sıradan ikili ilişkilerin ötesine geçen kapsamlı bir stratejik ortaklığa dönüşmüştür. Her iki ülke de bölgesel istikrarın korunması, sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi ve daha adil, çok kutuplu bir dünya düzeninin kurulması yönünde ortak vizyona sahiptir (Zaki, 2022). Cumhurbaşkanı Xi Jinping ve Abdülfettah es-Sisi'nin kararlılığı, bu işbirliğinin temel yapı taşı olmuştur.

Bu çalışma, Çin ile Mısır arasındaki ikili ilişkilerin hem tarihsel hem de çağdaş boyutlarıyla dinamiklerini derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, 1950'lerden 2011 yılına kadar olan dönemde ikili ilişkilerin gelişimini ele almakta; Soğuk Savaş'ın ve Arap Baharı'nın etkilerini değerlendirmektedir. İkinci bölüm, 2011 sonrası dönemde iki ülke arasındaki ilişkilerin daha yoğun ve kurumsal bir ivme kazandığı süreci incelemektedir. Üçüncü bölümde, Xi Jinping ve Abdülfettah es-Sisi liderliğinde ikili iş birliğinin nasıl güçlendirildiği, özellikle Kuşak ve Yol Yol İnisiyatifi (KYİ) ile askerî iş birliği çerçevesinde analiz edilmektedir. Son olarak dördüncü bölüm, bu ilişkilerin gelecekte karşı karşıya kalabileceği fırsatlar ve zorluklar ile söz konusu ortaklığın uluslararası sistem ve küresel jeopolitik dengeler üzerindeki olası etkilerini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektedir.

Araştırma, nitel bir yaklaşım benimsemekte olup literatür taraması yöntemine dayanmaktadır. Veri toplama süreci, birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen kitaplar, akademik dergiler, resmî hükümet raporları ve güvenilir haber kaynakları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle çalışma, özellikle Çin ve Mısır gibi gelişmekte olan ülkeler arasında kurulan stratejik ortaklıkların analizine katkı sunmayı ve uluslararası ilişkiler literatürüne akademik değer katmayı hedeflemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM: ÇİN-MISIR İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL ARKA PLANI (1949–2011)

Çin ile Mısır arasındaki ilişkiler, güçlü siyasi, ekonomik ve askeri temeller üzerine inşa edilmiş olup, derin tarihsel köklere dayanmaktadır (Chen MS, 2021). Bu tarihsel yakınlık, her iki ülkenin de benzer dönemlerde sömürgecilik ve askeri genişleme deneyimlerinden geçmiş olmalarıyla şekillenmiştir ve bu durum, toplum yapılarını önemli ölçüde etkilemiştir. Dil ve kültür açısından önemli farklılıklar bulunmasına rağmen, dış müdahalelerle ve zorluklarla mücadele etme tecrübeleri, Çin ile Mısır arasındaki tarihsel ilişkileri pekiştiren önemli bir unsur olmuştur (Atkins, 2007). Günümüz bağlamında ise, Çin'in Mısır'daki etkisi belirgin biçimde artmaktadır ve bu durum, geleneksel olarak bölgeye hâkim olan Amerika Birleşik Devletleri'nin etkisiyle karşılaştırıldığında dikkat çekici bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Hatta Çin'in varlığı, artık bölgede Amerikan hegemonyasına yönelik gerçek bir meydan okuma olarak görülmektedir (Jiuzhou, 2021).

Her ne kadar Çin ile Mısır, sömürgecilik tecrübesi ve yabancı müdahaleye karşı mücadele konusunda tarihsel yakınlık taşısalar da, coğrafi olarak birbirlerinden oldukça uzaktadırlar ve başlangıçta güçlü ilişkiler kuramamışlardır. 20. yüzyılın başlarında, Çin Japon yayılmacılığına karşı mücadele verirken, Mısır I. Dünya Savaşı'nın ardından İngiliz askeri hâkimiyeti altında bulunuyordu (Gordon, 2006). Bu farklı jeopolitik koşullar, iki ülke arasında doğal bir ilişkinin başlangıçta gelişmesini engellemiştir. Ancak 1950'li yıllarda dünya genelinde yaşanan radikal değişiklikler, özellikle Soğuk Savaş'ın başlaması, Çin ile Mısır arasındaki etkileşimi şekillendiren önemli bir dönüm noktası olmuştur. Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan iki kutuplu dünya düzeni bağlamında, her iki ülke de büyük güç bloklarının baskılarına karşı dış politika stratejilerinde iş birliği olanaklarını değerlendirmeye başlamıştır (El-Bendary, 2024: 95).

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, Çin ile Mısır arasındaki ilişkiler Soğuk Savaş dinamikleri doğrultusunda gelişmeye başlamıştır. Coğrafi ve jeopolitik geçmişleri farklı olsa da, her iki ülke de Batı emperyalizmine karşı benzer bir tutum benimsemiştir. Dış politikalarını anti-emperyalist ideolojiler üzerine inşa eden Çin ve Mısır, bu ortak yaklaşım sayesinde stratejik iş birliği için sağlam bir temel oluşturmuş ve karşılıklı güveni pekiştirmiştir (Rapanyane, 2021: 98). Bu ilişkilerin derinleşmesinde önemli dönüm noktalarından biri, 1955 yılında Endonezya'nın Bandung kentinde düzenlenen Asya-Afrika Konferansı olmuştur. Bu konferans, Çin ile Mısır'ın Soğuk Savaş'ın iki büyük gücü olan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin baskılarına karşı dayanışma kurmasına olanak tanımış ve bağlarını güçlendirmiştir (Alsabah, 2017). Bu gelişme, iki kutuplu dünyada tarafsız kalmak isteyen ülkelerin hareketine öncülük etmiş ve Çin-Mısır ilişkilerinin kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır (Sprinkle, 1999).

Çin ile Mısır arasındaki resmi diplomatik ilişkiler, 1955 yılında Çin Başbakanı Zhou Enlai ile Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdülnasır'ın Bandung Konferansı'nda bir araya gelmesiyle başlamıştır. Bu dönemde her iki lider de, bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi veren ülkeleri destekleme konusunda benzer görüşleri paylaşmış ve güçlü bir anti-sömürgeci duruş sergilemiştir. (Wood, 2012). Bu diplomatik yakınlaşma yalnızca ikili ilişkilerin güçlenmesini sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Çin'in Afrika ve Orta Doğu'daki diplomatik açılımının ilk adımlarından biri olmuştur. Mısır, Çin Halk Cumhuriyeti'nin egemenliğini tanıyan ilk Afrika ülkelerinden biri olarak, bu ilişkinin uluslararası boyutta gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur² (Yu, 1988).

² Çin Halk Cumhuriyeti, 1949'daki devrim sonrasında kurulmasına rağmen, uzun yıllar boyunca birçok Batılı ülke tarafından meşru temsilci olarak tanınmamıştır. Bu durum, Çin'in uluslararası sistemde egemen bir aktör olarak kabul edilmesini geciktirmiş ve küresel etki alanını sınırlamıştır. Çin, 1971 yılına kadar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde yer alamamış; bu süre zarfında Çin'i Tayvan (Çin Cumhuriyeti) temsil etmiştir. Bu tarihsel arka plan, Çin'in günümüzde küresel etkisini artırma çabalarını şekillendiren önemli bir faktördür.

Mısır, 1956 Süveyş Kanalı Krizi sırasında Çin'den önemli diplomatik destek almıştır; Çin, yalnızca diplomatik yardım sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Mısır'ın gerekli silahları temin etmesine katkı sağlayan mali destek de sunmuştur (Stuart, 2021). Bu kriz, İngiltere, Fransa ve İsrail'in, Mısır hükümetinin Süveyş Kanalı'nı millileştirmesine tepki olarak Mısır'a karşı askeri müdahalede bulunmasıyla ortaya çıktı. Çin, Cumhurbaşkanı Cemal Abdünnasır'ın anti-empyralist tutumunu kararlılıkla destekleyerek kriz sürecinde tam destek verdi. Bu destek, iki ülke arasındaki stratejik ortaklığı güçlendirdi (Gonen, 2023). Ayrıca, Mısır, Çin'in 1971 yılında Birleşmiş Milletler üyesi olarak tanınması çabalarını destekleyerek Çin'in uluslararası konumunu önemli ölçüde pekiştiren kritik bir rol oynadı (Moaaz, 2021:4).

Mısır-Çin ilişkileri, 1979 yılında Camp David Anlaşması'nın imzalanmasının ardından yeni bir döneme girdi. Bu anlaşma, Mısır'ın İsrail ile barış yapmasına olanak sağladı ve Mısır dış politikasında önemli değişikliklere yol açtı. Bu dönemde Çin ile ilişkiler önceki kadar yoğun olmasa da, iki ülke çeşitli alanlarda işbirliğini sürdürdü (Shai, 2022). 1980'ler ve 1990'lar boyunca Mısır-Çin ikili ilişkileri özellikle askeri, ekonomik ve kültürel alanlarda devam etti. Ancak, Mısır'ın Batılı ülkelerle ilişkilerinin güçlenmesiyle birlikte Çin ile olan bağlar zayıfladı, ancak tamamen kopmadı (Sharp, 2023:45).

Günümüzde Çin ile Mısır arasındaki ilişkiler giderek güçlenmekte olup, iki ülkenin ulusal çıkarlarının karşılanmasına ve bölgesel istikrarın sağlanmasına odaklanmaktadır. Bu ilişkinin güçlenmesi, liderler arasındaki gelişen stratejik ortaklık ve karşılıklı iş birliği ile desteklenmektedir. Çin ve Mısır, uluslararası düzenin daha adil ve etkili bir şekilde inşası ile küresel arenadaki etkilerini artırma vizyonunu paylaşmaktadırlar (El-Fadl, 2015).

A. Mısır ve Çin'in Hegemonya, Emperyalizm ve Sömürgeciliğe Karşı Direniş Yaklaşımları

Çin ve Mısır, Batılı ülkeler tarafından uygulanan hegemonya, emperyalist girişimler ve sömürgeciliğe karşı ortak bir duruş sergilemektedirler. 1955 yılından önce Çin, Japon yayılmacılığına karşı mücadeleye odaklanmışken, Mısır ise İngiltere ve Fransa'ya karşı direniş içindeydi (Lawson, 2014). Bu durum, her iki ülkeyi II. Dünya Savaşı sonrasında Asya ve Afrika ülkeleri tarafından başlatılan Bağlantısızlar Hareketi'ne katılmaya yönlendirdi. Bu hareket, büyük güçlerin uyguladığı sömürgeciliği ve hegemonya meşruiyetini reddetmeyi amaçlamaktaydı (Keethaponcalan, 2014). Çin ve Mısır'ın sahip olduğu anti-emperyalist ve anti-hegemonik tutum, iki ülke arasında sağlam ve sinerjik bir ikili ilişki kurulmasının önünü açmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, Çin ve Mısır dahil olmak üzere çeşitli coğrafyalarda ulusal bağımsızlık ve kurtuluş hareketleri ortaya çıkmaya başladı. Bu hareketler, Batılı emperyalist güçlerin hakimiyeti ve sömürgeci sömürülerine karşı bir tepki olarak gelişti. Bu süreç, Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde iki kutuplu güç dengelerinin oluşmasına zemin hazırladı. ABD liderliğindeki Batı Bloğu ile Sovyetler Birliği'nin önderliğindeki Doğu Bloğu arasındaki gerilim ortamında, Çin ve Mısır gibi pek çok Asya ve Afrika ülkesi tam egemenlik ve kendi kaderini tayin hakkını yabancı müdahaleler olmaksızın elde etmeye çalıştı (Acharya, 2016:9).

Önceden afyon savaşları ve Japon işgali yoluyla yabancı güçler tarafından sömürgeleştirilip zayıflatılmış olan Çin ile yüzyıllar boyunca İngiliz ve Fransız sömürge kontrolünde kalan Mısır, emperyalizmin ortak mağdurları olarak paralel tarihsel deneyimlere sahiptir. Bu iki ülke, Üçüncü Dünya ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerinde en aktif destekçilerden biri olmuş ve çeşitli uluslararası platformlarda anti-emperyalist, anti-sömürgeci ve anti-hegemonik ruhun öncüsü olarak öne çıkmıştır (Morkot, 2000). Bu tarihsel ortak deneyim,

sadece ikili ilişkileri güçlendirmekle kalmamış, aynı zamanda Çin ve Mısır arasında sağlam bir ideolojik dayanışma yaratmıştır. Ortak görüş, Asya ve Afrika'daki çeşitli ulusal kurtuluş hareketlerine verilen desteği artırmış ve Bağlantısızlar Hareketi içinde her iki ülkenin de hegemonik güçlerin hakimiyetini reddeden önemli aktörler olarak konumlanmasını sağlamıştır.

Emperyalizme, sömürgecilğe ve hegemonik güçlere karşı verilen mücadele, Çin ve Mısır'da kitlesel ulusal hareketlerin doğuşunu teşvik etmiştir. Çin'de, 19. yüzyıldan bu yana süregelen yabancı egemenliğinden kurtulma çabasıyla ulusalcı hareketler ortaya çıkmıştır. Bu mücadelenin merkezi figürlerinden biri olan Dr. Sun Yat-sen, modern Çin'in ulusal hareketinin mimarı ve “Ulusun Babası” olarak kabul edilir (Ceren, 2005). Sun Yat-sen, Çin'in Batı etkisinden kurtarılması amacıyla milliyetçilik, demokrasi ve halk refahı ilkelerine dayanan bir ideolojik çerçeve geliştirmiştir.

Sun Yat-sen'in vefatından sonra mücadele Mao Zedong tarafından devralınmış ve Mao, Çin Devrimi'ne liderlik ederek 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Mao'nun liderliğinde Çin, emperyalist güçlerin boyunduruğundan kurtulmuş, güçlü bir ulusal kimlik inşa etmiş ve bu süreçte hem sömürgecilikten arınma hem de sosyal-politik dönüşüm temelinde bağımsızlık ve anti-hegemonik bir çizgi benimsemiştir.

Mısır'daki anti-sömürgeci hareketler ise 20. yüzyılın ortalarında önemli bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Bu sürecin erken örneklerinden biri, 1881 yılında Arabi Paşa önderliğinde gerçekleşen isyandır. Bu isyan, özellikle İngiliz egemenliğine karşı bir direnişin simgesi olmuş ve 20. yüzyıldaki bağımsızlık hareketlerine ilham vermiştir (Nasser, 1955: 45). Mısır'ın özgürleşme mücadelesi, siyasi ve askeri direniş biçiminde devam etmiş ve nihayetinde 23 Temmuz 1952 tarihinde, Cemal Abdülnasır ve Muhammed Necib liderliğinde gerçekleştirilen Hür Subaylar Hareketi ile doruğa ulaşmıştır. Bu askeri darbe, Kral Faruk'un devrilmesiyle sonuçlanmış ve

monarşi sona ermiştir. Kısa bir süre devlet başkanlığı yapan Muhammed Necib'ten sonra iktidar hızla Cemal Abdülnasır'a geçmiştir. Nasır'ın liderliğinde Mısır, 1956 yılında Süveyş Kanalı'nı millileştirerek yalnızca ulusal egemenliğini simgeleyen bir adım atmakla kalmamış, aynı zamanda sömürgecilikten arınma sürecinde yeni bir evreye girmiştir (Nasser, 1955).

Bu bağlamda, Cemal Abdülnasır'ın liderliğinde kurulan yönetim, Mısır'ın yalnızca Batı ile ilişkilerinde değil, aynı zamanda iç politikada diktatörlüğe karşı gerçek bir bağımsızlık arzusu taşıdığını yansıtmıştır. Nasır, dış politikasında Batı'nın egemenliğini azaltmaya yönelik kararlı adımlar atmış ve ulusal egemenliği vurgulayan bir çizgi benimsemiştir. Ayrıca Arap ve Afrika dünyasındaki bağımsızlık hareketlerine güçlü bir destek sunarak, Mısır'ın uluslararası arenada bağımsız bir aktör olarak konumlanmasını sağlamıştır. Bu yaklaşım, benzer vizyonlara sahip ülkelerle, özellikle Çin ile daha yakın ilişkilerin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Mısır'ın Batı etkisinden bağımsız bir dış politika izleme konusundaki kararlılığı, Çin ile ikili ilişkilerin güçlenmesinde belirleyici bir unsur olmuştur.

Mao Zedong ve Cemal Abdülnasır, Çin ile Mısır arasındaki ikili ilişkilerin temelini atan iki önemli liderdir (Taylor, 2018). Her iki lider de, kendi ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerinden doğmuş ve yabancı egemenliğe karşı durarak tam bağımsızlık arayışına öncülük etmişlerdir. Hem Mao hem de Nasır, Batı hegemonyasına ve sömürgeciliğine karşı benzer ideolojik duruş sergileyerek ulusal egemenliğe olan bağlılıklarını ortaya koymuşlardır. Bu ideolojik ortaklık, ekonomi, savunma ve egemen siyasal yapıların inşası gibi stratejik alanlarda iş birliğini teşvik etmiştir (Lorenz, 2014). Her iki liderin de anti-sömürgeci perspektif taşıyan bağımsızlık mücadelelerinden gelmeleri, Çin ve Mısır arasında güçlü diplomatik ilişkilerin temellerinin erken dönemden itibaren atılmasında belirleyici olmuştur.

B. Mısır'ın Sömürgeciliğe Karşı Direnişi

20 yüzyılın ortalarında Mısır, sömürgeciliğe karşı karmaşık bir direniş ve tepki süreciyle karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde Mısır'ın yabancı egemenliğe verdiği yanıt, ulusal hareketler, siyasi yapının dönüşümü ve kapsamlı sosyal reform çabaları arasındaki dinamikleri içermektedir (Arvianto, 2014). Milliyetçilik ve bağımsızlık arzusu, sömürgeciliğe karşı mücadelenin temel biçimlerinden biri haline gelmiştir. 1919 yılında İngiliz yönetimine karşı başlatılan devrim, Mısır halkının kendi kaderini tayin etme hakkını talep etmesinin ve yabancı egemenlikten kurtulma isteğinin açık bir ifadesi olmuştur (Salim, 2020: 78).

Bu mücadele ruhu 1950'li yıllara kadar devam etmiş ve nihayetinde Mısır, İngiliz egemenliğini sona erdirerek egemen bir yönetim kurmayı başarmıştır. Bu süreç, monarşi sistemine karşı gelişen siyasi hareketlerin yanı sıra, halkın iç politikada da yabancı etkilerin tamamen ortadan kaldırılması yönündeki talepleriyle şekillenmiştir. Sürecin doruk noktası, 23 Temmuz 1952'de gerçekleşen devrim olmuştur. Bu devrim, monarşiyi sona erdirmiş ve bağımsız, egemen bir devlet yapısının kurulmasına olanak sağlamıştır. Cemal Abdülnasır'ın liderliğinde, Mısır'ın bağımsızlık mücadelesi, yalnızca ulusal bir hareket olarak kalmayıp tüm Arap coğrafyasındaki anti-sömürgeci mücadelenin sembolü haline gelmiştir; özellikle İngiltere ve Fransa gibi sömürgeci güçlerin Orta Doğu ve Afrika'daki hegemonyalarına karşı güçlü bir duruş sergilenmiştir (Danielson, 2007).

Nasır'ın benimsediği Arap milliyetçiliği, Mısır'ın diğer Arap ülkeleriyle birlikte Batı sömürgeciliğine karşı mücadele etme ve bölgesel liderlik rolü üstlenme hedefini yansıtmaktadır. Bu ideoloji, Arap uluslarını birleştirmeyi, Batılı büyük güçlerin bölgedeki etkisinden kurtulmayı ve Orta Doğu ile Afrika'daki ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmalarını amaçlamıştır (Khiredine, 2021). Bu hedefler, 1960'lı ve 1970'li yıllarda da devam etmiş; Mısır, dost ülkelerin bağımsızlık mücadelelerini aktif şekilde desteklemiştir. Örneğin, Cezayir ve Yemen'in Batılı sömürgeci

güçlerden bağımsızlığını kazanma sürecinde Mısır önemli destek sağlayan ülkelerden biri olmuştur (Ferris, 2008:14). Dolayısıyla, Mısır'ın direnişi yalnızca kendi ulusal sınırlarıyla sınırlı kalmamış; aynı zamanda gelişmekte olan ülkeler arasında anti-sömürgeci dayanışmanın öncüsü olarak bölgesel ölçekte etkili olmuştur.

20 yüzyılın ortalarında Mısır'ın sömürgecilik karşıtı tepkileri yalnızca iç politikayla sınırlı kalmamış, bölgesel düzeye taşınarak İsrail ile doğrudan çatışmaya kadar varmıştır. İsrail, Orta Doğu'da Batı'nın başlıca müttefiki olarak görülmüş ve İngiltere ile Fransa'nın desteklediği sömürgeci bir projenin ürünü olarak değerlendirilmiştir (Winter, 2017). 1948 yılında Mısır, Filistin'i savunmak amacıyla Arap ülkelerini İsrail'e karşı savaşa çağırmış ve bu direniş, 1956'daki Süveyş Krizi'ne kadar devam etmiştir. Bu kriz sırasında, Devlet Başkanı Cemal Abdülnasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirme kararı almasının ardından, Mısır; İngiltere, Fransa ve İsrail'in askeri saldırısına uğramıştır. Bu kriz, Arap ülkelerinin anti-sömürgeci mücadelesinde önemli bir dönüm noktası olmuş ve bu sürecin liderliğini Mısır üstlenmiştir (Khiredine, 2021).

Genel olarak değerlendirildiğinde, Mısır'ın sömürgecilik karşıtı tepkileri; siyasi, askeri ve sosyal boyutları içeren çok yönlü stratejilere dayanmaktadır. Ülke içinde, askeri darbe yoluyla siyasi dönüşüm gerçekleşmiş ve ulusal hareketlerin gücüyle yabancı egemenlikten kurtulma yönünde önemli adımlar atılmıştır. Ülke dışında ise Mısır, Orta Doğu ve Afrika'daki bağımsızlık hareketlerini destekleyerek aktif bir rol oynamıştır. İngiltere ve Fransa başta olmak üzere Batı sömürgeciliğinden tamamen bağımsız, egemen bir devlet olma vizyonu, Mısır dış politikasının temelini oluşturmuştur.

Bu anti-sömürgeci çabalar, Çin'in desteğiyle daha da güçlenmiştir. Kendi devrimini yeni tamamlayan ve postkolonyal kimliğini inşa etmekte olan Çin, Mısır'a ekonomik, askeri ve siyasi dayanışma biçiminde destek sağlamıştır. Bu bağlamda, Çin Devrimi ve Çin-Mısır arasındaki

diplomatik ve stratejik ilişkilerin gelişmesi, her iki ülkenin hegemonya ve sömürgecilığe karşı benzer ideolojik duruşlar sergilemeleri nedeniyle, iş birliğinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

C. Çin Devrimi ve Mısır'ın Dış Politikasının Dönüşümü

1949 Çin Devrimi, modern Çin tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu devrim, ülkenin iç siyasetinde ve dış politikasında kapsamlı bir dönüşüm sürecinin başlangıcını simgelemektedir. Devrimin başarısı, Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) Mao Zedong liderliğinde Çin İç Savaşı'nda milliyetçi gruplara karşı kazandığı zaferle doğrudan ilişkilidir (Bryan, 2019). Bu gelişmenin ardından Çin, dış politikasında özellikle Asya ve Afrika'daki sömürgecilik ve emperyalizme karşı mücadele eden Üçüncü Dünya ülkeleriyle dayanışmaya odaklanan bir yaklaşım benimsemiştir. Bu bağlamda, Çin ile Mısır arasındaki ilişkiler, Çin'in küresel siyasi arenadaki rolünün değişimine paralel olarak stratejik ve güçlü bir dostluğa dönüşmüştür.

Çin Devrimi'nin süreci, 1911 yılında Qing Hanedanı'nın yıkılmasıyla başlamıştır. Bu olay, imparatorluk yönetiminin sona ermesiyle ülkeyi siyasi istikrarsızlık dönemine sürüklemiş ve milliyetçi ile komünist gruplar arasında güç mücadelesi başlamıştır. Bu dönemde, milliyetçi güçler Amerika Birleşik Devletleri ve diğer Batılı ülkeler tarafından desteklenirken, Mao Zedong'un liderliğindeki komünistler, özellikle köylüler ve yoksul halk kesimleri tarafından büyük destek görmüştür (Jenner, 1969: 22). Sonunda komünistler iç savaşı kazanmış ve 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Bu tarihten itibaren Çin, adil ve Batı güdümlü olmayan bir dünya düzeni kurmak amacıyla, sömürgecilik yaşamış ülkelerle stratejik ortaklıklar geliştirme çabasına girmiştir (MLM Revolutionary Study Group, 2007).

Çin'in stratejik ortaklarını belirleme süreci rastlantısal değildir; aksine, bu seçim, benzer anti-sömürgecilik geçmişine sahip ülkeleri hedefleyen bilinçli bir dış politika yöneliminin parçasıdır. Bu çerçevede, Mısır; Çin ile diplomatik ilişkiler kuran ilk Arap ülkesi olması ve Orta Doğu ile Afrika'ya açılan stratejik bir kapı konumunda bulunması açısından özel bir öneme sahiptir. Her iki ülke de bağımsızlık, egemenlik ve müdahalesizlik ilkelerine dayalı ulusal kalkınma hedeflerini paylaşmaktadır. Bu ilk dönemde temelleri atılan ilişkiler, zamanla gelişerek başta ekonomi ve turizm olmak üzere birçok alana yayılmıştır.

Son birkaç on yılda, Çin-Mısır iş birliği altyapı projeleri, Çin'in Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi'ne yaptığı yatırımlar ve Çinli turistlerin sayısındaki artış gibi alanlarda daha da güçlenmiştir. Bu gelişmeler, iki ülke arasındaki ilişkilerin giderek daha karşılıklı faydaya dayalı ve sıkı bir hale gelmesine katkı sağlamıştır³.

D. İkili İlişkileri Şekillendiren Faktörler

Çin ile Mısır arasındaki ilişkiler, 20. yüzyılın ortalarından bu yana önemli ölçüde gelişmiş ve bu süreç; ekonomik, siyasi, savunma ve kültürel etkileşim gibi çok çeşitli alanlardaki faktörlerden etkilenmiştir (Chaziza, 2020). Ekonomik açıdan bakıldığında, ticaret hacmindeki artış ve yatırımların çoğalması, özellikle Çin'in Kuşak ve Yol Yol İnisiyatifi (KYİ) Orta Doğu ve Afrika'da yaygınlaştırma stratejisinde Mısır'ı kilit bir stratejik ortak olarak konumlandırmasıyla birlikte, ilişkilerin temel yapı taşlarından biri haline gelmiştir. Mısır'ın özellikle Süveyş Kanalı

³ 2013 sonrası dönemde Çin ile Mısır arasındaki ilişkilerin güçlenmesinde ekonomik ve stratejik faktörler önemli rol oynamıştır. Arap Baharı sonrasında bölgesel istikrarsızlığın artmasıyla birlikte Mısır, siyasi istikrarı yeniden tesis etmeye ve ekonomik toparlanmayı sağlamaya çalışırken; Çin ise Afrika ve Orta Doğu'daki etkisini artırma yönünde stratejik bir politika izlemekteydi. Bu bağlamda, Çin tarafından 2013 yılında başlatılan Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ), Mısır açısından altyapı yatırımları ve dış finansman imkanları bakımından cazip bir fırsat sunmuştur. Özellikle Süveyş Kanalı bölgesinde gerçekleştirilen ekonomik projeler, bu iş birliğinin somut örnekleri arasında yer almakta ve iki ülke arasındaki stratejik ortaklığın güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

üzerindeki stratejik kontrolü, Çin'in bölgedeki ekonomik etkisini genişletmesi açısından hayati öneme sahiptir.

Ekonomik boyutun yanı sıra, siyasi ve askeri faktörler de ikili ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Her iki ülke de uluslararası platformlarda sıklıkla ortak tutum sergilemekte; müdahale etmeme ilkesi ve çok kutuplu dünya düzeninin desteklenmesi gibi küresel konularda iş birliği yapmaktadır. Savunma alanındaki iş birliği ise, artan askeri ziyaretler ve ortak tatbikatlar ile daha belirgin hale gelmiştir. Ayrıca, kültürel ve eğitsel etkileşimler örneğin burs programları ve Çin kültür merkezlerinin Mısır'da açılması gibi girişimler halklar arası ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Çin ile Mısır arasındaki çok taraflı ilişkiler de Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC) ve Bağlantısızlar Hareketi gibi platformlar üzerinden giderek daha sağlam hale gelmiştir. Bu çerçevede, iki ülke arasındaki ilişki; artan siyasi güven, ekonomik bağların derinleşmesi ve sosyal-kültürel etkileşimlerin çeşitlenmesi ile her geçen yıl daha da pekişen karşılıklı faydaya dayalı bir ortaklığa dönüşmüştür.

a. Ekonomik Faktörler

1952 Mısır Devrimi sonrasında ülke, siyasi ve ekonomik yapısında köklü değişiklikler yaşamış, bu durum Çin ile olan ilişkilerin güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Bu dinamik, Çin'in 1980'li yılların başında ekonomik reformlara başlamasıyla daha da gelişmiştir. O tarihten itibaren, iki ülke arasındaki iş birliği özellikle ticaret, yatırım ve altyapı geliştirme alanlarında hızla ilerlemiştir.

Çin ile Mısır arasındaki ekonomik ilişkiler zaman içinde istikrarlı bir şekilde güçlenmiş, ikili ticaret hacminde gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Her ne kadar ticaret hacmi 1950'lerin sonundan itibaren yavaş bir şekilde artmaya başlamış olsa da, asıl sıçrama 2000'li yılların başında

meydana gelmiştir. Örneğin, 2005 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2,145 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bu bağlamda Çin, Mısır'ın başlıca ticaret ortaklarından biri haline gelmiştir. Mısır'ın Çin'e başlıca ihracat ürünleri arasında pamuk, tekstil ve tarım ürünleri yer alırken; Çin'den elektronik, makine ve tüketim malları ithal edilmektedir.

2000'li yılların sonuna doğru ikili ticaret hacmi 6,5 milyar ABD dolarına ulaşarak ekonomik ilişkilerde istikrarlı ve önemli bir büyümeyi yansıtmıştır (El-Said, 2002). Bu büyümeyle paralel olarak, Çinli şirketler Mısır'daki stratejik altyapı projelerine yoğun yatırımlar yapmaya başlamıştır. Bu yatırımlar yalnızca Mısır'ın ulusal ekonomik kalkınmasını desteklemekle kalmamış, aynı zamanda ülkenin altyapısının modernleşmesine de somut katkılar sağlamıştır; özellikle Süveyş Kanalı bölgesinde otoyol, köprü ve enerji santrali projeleri, karşılıklı fayda sağlayan ekonomik iş birliğinin simgeleri olmuştur. Makroekonomik faydaların yanı sıra, bu projeler yerel istihdam yaratmış ve Mısır'daki sanayi sektörünün gelişimini hızlandırmıştır.

Çin, Mısır ile ilişkilerini sadece ekonomik alanda değil, kültürel ve eğitimsel bağlamda da güçlendirmek üzere önemli adımlar atmıştır. Bu çerçevede, Çin üniversitelerinde eğitim görmeleri için Mısırlı öğrencilere burs olanakları sunulmuştur. Bu burslar, genç Mısırlılara yükseköğrenim imkânı sağlayarak Mısır'ın eğitim sisteminin gelişimine katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda, bu tür eğitim iş birlikleri iki ülke arasında kültürel bağları derinleştirmiştir. Çin ayrıca, Mısırlı akademisyenleri ve uzmanları bilgi alışverişi ve teknoloji transferi etkinliklerine davet ederek, bireysel eğitim fırsatlarının ötesinde uzun vadeli çok yönlü iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

1952 Devrimi sonrasında, Çin ile Mısır arasındaki ekonomik ilişkiler önemli gelişmeler göstermiştir. Devrim sonrası dönemde ve özellikle Çin'in reformlarla birlikte hızlı ekonomik büyüme yaşadığı 1970'li yıllardan sonra, iki ülke arasındaki ticaret hacmi artış göstermiş ve Çin,

Mısır'ın en önemli ticaret ortaklarından biri olmuştur. 1980 ve 1990'lı yıllarda, Çin'in küresel pazardaki konumunun güçlenmesiyle ekonomik ilişkiler daha da yoğunlaşmıştır.

Bu dönemde Çin'in Mısır'daki yatırımları altyapı ve sanayi alanlarında önemli katkılar sunmuştur. Çin; demir-çelik fabrikaları, enerji santralleri ve ulaşım altyapısı projeleri gibi hayati sektörlerde yaptığı yatırımlarla Mısır'ın ekonomik modernleşmesinde kilit bir rol oynamıştır. Bu yatırımlar yalnızca üretim kapasitesini ve altyapı olanaklarını artırmakla kalmamış, aynı zamanda iki ülke arasındaki stratejik ilişkilerin uzun vadede pekişmesine de katkı sağlamıştır.

2000'li yılların başında Çin-Mısır iş birliği hızlı bir büyüme göstermiştir. Özellikle Süveyş Kanalı gibi stratejik bölgelerde yapılan büyük Çin yatırımları, Mısır'ın ekonomik canlanmasına ve sanayi sektörünün güçlenmesine önemli katkılar sağlamıştır (Chaziza, 2020). Ayrıca, iki ülke eğitim ve teknoloji alanlarındaki iş birliklerini de artırmıştır. Çin'in Mısırlı öğrencilere verdiği burslar, genç nesle daha fazla eğitim imkânı sunarken; bilgi ve teknoloji paylaşımı, kültürel ilişkilerin derinleşmesini sağlamıştır (Wang, 2018).

2010'lu yıllara gelindiğinde, Çin ile Mısır arasındaki ilişkiler daha kapsamlı bir ortaklığa dönüşmüştür. Çin, Mısır'ın en büyük ticaret ortaklarından biri haline gelmiş ve bu yakın ekonomik iş birliği her iki ülkeye de önemli faydalar sağlamıştır ((El-Said, 2002)McDonald, 2002). Çin açısından bu ilişkiler, Orta Doğu ve Afrika'daki ekonomik etkisinin genişlemesine ve küresel ekonomik güç konumunun pekişmesine katkıda bulunmuştur (Bryan, 2019). Mısır açısından ise, bu ekonomik ortaklık; altyapı yatırımları, ticaret ve stratejik projeler aracılığıyla kalkınma fırsatları yaratmış ve halkın refahını artırmıştır (Chaziza, 2020). Artan ticaret hacmi ve yatırımlarla birlikte, bu iş birliği Mısır'ın ekonomik büyümesini destekleyen önemli bir unsur haline gelmiştir (El-Said & McDonald, 2002).

b. Politik Faktörler

Çin ile Mısır arasındaki diplomatik ilişkiler, 1956 yılında kurulduğunda, her iki ülke de oldukça özgün bir tarihsel ve siyasal bağlam içerisindeydi. Bu bağlam, uzun vadeli ve güçlü bir iş birliğinin temellerini atmıştır. O dönemde Çin, Mao Zedong liderliğinde komünist bir rejim olarak kendini yeni yeni konsolide etmekteydi; öte yandan, 1952 yılında tam bağımsızlığını kazanmış olan Mısır ise Orta Doğu ve Afrika'da Batı sömürgeciliğinin etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik bir mücadele yürütüyordu. Bu dönemde kurulan diplomatik ilişkiler, her iki ülkenin de sömürgecilik karşıtı ideolojileri ve uluslararası alandaki konumlarını güçlendirme arzuları temelinde şekillenmiştir (Chaziza, 2020).

Çin, devrim sonrası iç yapılanmasını güçlendirmeye çalışırken, Arap dünyasında stratejik bir ortak olarak Mısır'ı önemli bir partner olarak görmüştür. Mısır ise, Batılı güçlerin egemenliğinden kurtulmuş bağımsız bir siyasi aktör olarak hem Afrika'da hem Orta Doğu'da kendisini bölgesel bir lider olarak konumlandırmak istemiştir. Her iki ülke de emperyalizme karşı verdikleri bağımsızlık mücadelesiyle ortak bir tarihsel deneyimi paylaşmakta ve bu deneyimi dış politika vizyonlarına yansıtmaktaydılar (Taylor, 2018).

İki ülke, ilişkilerini karşılıklı egemenliğe saygı ve iç işlerine karışmama (non-intervention) ilkelerine dayandırma konusunda uzlaşmışlardır. Bu iş birliği, o dönemde İngiltere ve Fransa gibi güçlü Batılı aktörlerin bölgedeki baskın etkisine karşı ortak bir duruşun ürünüydü. 1956 yılında, Mısır, Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanıyan ilk Afrika ülkesi olmuş ve bu adım, iki ülke arasında diplomasi, siyaset ve ekonomi gibi çeşitli alanlarda daha derin iş birliklerinin önünü açmıştır (World Integrated Trade Solutions, 2010).

Bu erken dönemde Çin, Mısır'ın sömürgecilik karşıtı dış politikasına destek vermiştir. Özellikle 1956 Süveyş Krizi sırasında, Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi ve İngiltere,

Fransa ile İsrail'in saldırılarıyla karşı karşıya kalması durumunda Çin, uluslararası platformlarda Mısır'a siyasi destek sağlamıştır. Bu destek, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri daha da pekiştirmiştir. Bu bağlamda, Çin-Mısır ilişkisi sadece ikili düzeyde kalmamış, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin haklarını savunan ve emperyalizme karşı çıkan bir uluslararası dayanışma biçimini de temsil etmiştir (Acharya, 2016).

İdeolojik yakınlığın ve bağımsızlık mücadelesinin dışında, Mısır Çin'i küresel siyasette kendi konumunu güçlendirecek potansiyel bir ortak olarak görürken, Çin de Mısır'ı Orta Doğu ve Afrika'ya açılmak için stratejik bir kapı olarak değerlendirmiştir. Bu çerçevede Çin, Batı hâkimiyetine karşı benzer çıkarları paylaşan ülkelerle ilişkiler kurmaya çalışmış ve Mısır bu stratejinin temel ayaklarından biri olmuştur (Bryan, 2019).

İlişkilerin başlangıç döneminde ekonomik iş birliği henüz sınırlı kalmakla birlikte, iki ülke arasında kültürel ve siyasi deneyim paylaşımı aktif şekilde sürdürülmüştür. Çin, Mısırlı liderlerin eğitimine ve teknik kapasitelerinin artırılmasına destek vermiş; bu da karşılıklı güveni ve kurumsal ilişkileri güçlendirmiştir. Bu erken dönem etkileşimleri, sonraki on yıllarda hızla gelişecek olan ekonomik ve ticari ilişkiler için sağlam bir zemin oluşturmuştur (Chaziza, 2020).

Genel olarak değerlendirildiğinde, Çin ile Mısır arasındaki ilk dönem ilişkileri, anti-emperyalist ideolojik ortaklık temelinde inşa edilmiştir. Her iki ülkenin de Batı hâkimiyetine karşı ulusal bağımsızlıklarını savunma iradesi, diplomatik ilişkilerinin yapı taşını oluşturmuş ve zamanla bu ilişki çok yönlü ve derinleşmiş bir iş birliğine evrilmiştir (Acharya, 2016).

c. Güvenlik Boyutu

Çin ve Mısır arasındaki askeri ilişkiler, 1956 yılında diplomatik ilişkilerin kurulmasından bu yana önemli bir gelişim göstermiştir. 1952 Mısır Devrimi'nin ardından, monarşinin sona ermesi ve Cemal Abdülnâsır'ın iktidara gelmesiyle birlikte, Mısır, anti-emperyalist bir duruş sergileyen

lkelerle askeri bağlarını güçlendirmeye başlamıştır. Soğuk Savaş bağlamında, her iki ülke de ulusal egemenlik, müdahale etmeme ve Batı'nın egemenliğine karşı duruş gibi stratejik görüşleri paylaşmış ve bu, ilk askeri iş birliğinin temelini atmıştır (Zoubir, 2015).

1973 Yom Kippur Savaşı sırasında, Çin, Mısır'a sembolik askeri yardımlar sağlamış ve uluslararası platformlarda güçlü siyasi destek sunmuştur. Bu dönemde Çin'in maddi katkıları, Sovyetler Birliği gibi diğer ülkelerle kıyaslandığında daha sınırlı olsa da, Çin'in Mısır'ın İsrail'e karşı mücadelesine verdiği destek, iki ülke arasındaki stratejik ilişkileri pekiştirmiştir (Zoubir, 2015). Bu destek, Çin'in çnc Dünya lkelerinin mücadelesini destekleyen ve Orta Doğu'da Batı'nın gücünü dengeleyen bir aktör olarak konumunu pekiştirmiştir.

1980'ler boyunca, Çin ve Mısır arasındaki askeri ilişkiler, eğitim, teknik danışmanlık ve askeri teçhizat satışları gibi alanlarda artış göstermiştir. Çin, Mısır'a hafif silah sistemleri ve basit savunma teknolojileri sunmuş, özellikle Sovyetler Birliği'ne olan bağımlılığın azalmasının ardından, Mısır'ın askeri modernizasyonuna katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda, Çin, Mısır için önemli bir alternatif haline gelmiştir (Elerian, 2019).

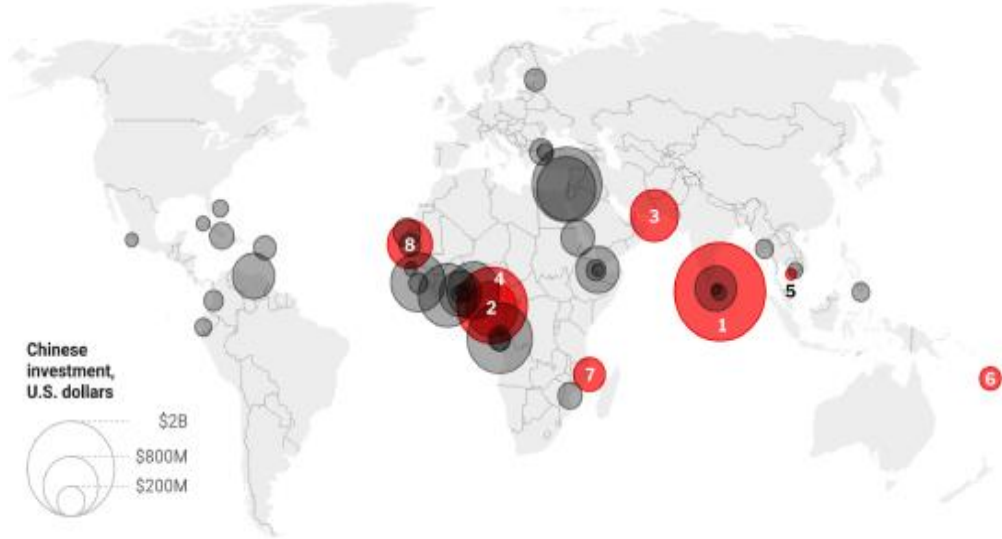
1990'larda, Çin'in ekonomisinin daha da açılması ve savunma sanayisinin gelişmesiyle, askeri iş birliği artmıştır. Mısır, Çin'in savunma sanayi ürünlerine olan ilgisini artırmış, bu ürünler daha uygun fiyatlı ve yerel ihtiyaçlara uyarlanabilir olmuştur. Ayrıca, iki ülke arasında üst düzey askeri yetkililer arasında ziyaretler artmış, askeri eğitim ve savunma eğitimi alanlarında iş birliği genişlemiştir. Bu dönemde, Çin sadece silah tedarikçisi değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik diyaloğunda stratejik bir ortak haline gelmiştir (Acharya, 2016).

2010'ların başlarına kadar, Çin ve Mısır arasındaki askeri iş birliği istikrarlı kalmış, ancak bu ilişkiler kamuoyunda geniş bir şekilde yer almamıştır. Bu dönem, yüksek düzeyde savunma

diplomasisi, kıdemli askeri subaylar arasında düzenli ziyaretler ve teknik eğitim alanlarında iş birliği ile karakterizedir. Mısır, Çinli askeri personeli, bölgesel ortak tatbikatları gözlemlemek üzere davet etmiş, bu da Çin'in Arap bölgesindeki askeri katılımını güçlendirmiştir.

Sonuç olarak, 2013 yılı öncesinde, Çin ve Mısır arasındaki askeri ilişkiler, ideolojik destekten pragmatik bir ortaklığa evrilmiş ve askeri kapasite geliştirme ve bölgesel güvenlik alanlarında iş birliğini içermiştir. Bu iş birliği, her iki ülkenin müdahale etmeme ve bölgesel istikrar ilkelerine olan bağlılıklarını sürdürdüğünü göstermektedir.

Çin, Mısır ile askeri iş birliğini genişletmeye başlamış olup, aşağıdaki görselde görülebileceği üzere, Çin'in askeri üssü Mısır topraklarında yer almakta ve bu, bölgesel güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır:

Şekil. 3. Bu veri şu kaynaktan alınmıştır: (Hirsh, 2023).

Yukarıdaki tablo, Çin'in Mısır ile askeri iş birliğini nasıl konumlandığını göstermektedir. Çin ile Mısır arasındaki askeri ilişkiler yalnızca eğitim veya silah tedariki ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda stratejik diyaloglar ve üst düzey askeri değişimlerle gelişmiştir. Çin'in Cibuti'deki denizasıırı ilk askeri üssünün aksine, Mısır'da resmi bir Çin askeri üssü bulunmamakla birlikte, iki

ülke arasındaki savunma iş birliği, Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki siyasi yakınlık ve stratejik çıkarları yansıtmaktadır (Elerian, 2019).

Son birkaç on yılda, Mısır ile Çin arasındaki askeri ilişkiler; üst düzey askeri yetkililerin karşılıklı ziyaretleri, savunma heyetlerinin değişimi ve iki ülkenin çeşitli savunma kurumlarında teknik ve askeri eğitimler yoluyla güçlendirilmiştir.

Bunun yanında, Çin, 1980’li yıllardan itibaren Mısır’a hafif silahlar ve askeri teçhizat ihraç etmiş, 1990’lı ve 2000’li yıllarda bu iş birliğini daha da pekiştirmiştir. Bu ilişkinin temelinde, Mısır’ın ABD ve Rusya gibi geleneksel silah tedarikçilerine olan bağımlılığını azaltma arzusu ile Çin’in iç işlerine müdahale etmeyen ve pragmatik temelde şekillenen askeri iş birliği yoluyla stratejik nüfuzunu artırma çabası yer almaktadır (Sun & Zoubir, 2015).

İki ülke arasındaki savunma iş birliği ayrıca küçük çaplı ortak askeri tatbikatları ve Mısırlı subayların Çin’deki askeri akademilerde eğitim almasını da içermektedir. Bu iş birliği modeli, Mısır’a daha uygun maliyetli silah sistemlerine erişim olanağı sağlarken, Çin’in Arap dünyasında stratejik ortak olarak konumunu pekiştirmesine olanak tanımaktadır. Bu dinamik, iki ülke arasındaki askeri ilişkinin yalnızca sembolik değil, aynı zamanda uzun vadeli jeopolitik çıkarlar bağlamında stratejik bir karakter taşıdığını ortaya koymaktadır (Acharya, 2016).

Dolayısıyla, Çin’in Mısır’da kalıcı bir askeri üssü bulunmasa da, iki ülke arasındaki askeri ilişkiler, siyasi yakınlık ve güvene dayalı yapısal bir iş birliği şeklinde gelişmiştir. Bu durum, askeri boyutun Çin-Mısır ikili ilişkilerinde, ekonomi, ticaret ve yatırım alanlarındaki iş birliğiyle paralel olarak, temel bir sütun teşkil ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

d. İki Ülke Arasındaki İş Birliğinin Gelişimi

Kültür ve eğitim unsurları, Çin ile Mısır arasındaki ikili ilişkilerin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır ve bu unsurlar, diplomatik ilişkilerin başlangıcından itibaren önemli bir yere sahiptir. 1956 yılında iki ülke resmi ilişkiler kurmaya başladığından beri, Çin ve Mısır, diplomasi stratejilerinin bir parçası olarak kültürel köprüler inşa etmeye büyük bir ilgi göstermiştir. 1960'lar ile 1980'ler arasında kültürel değişim, sanat delegasyonlarının ziyaretleri, ulusal filmlerin gösterimi ve her iki ülkenin sanat ve edebiyat eserlerinin sergilenmesi gibi etkinlikler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu çabalar, Sosyalizm ve Arap milliyetçiliği değerlerinin karşılıklı tanıtımını ve Üçüncü Dünya ülkelerinin dayanışma ruhunu güçlendirmeyi amaçlamıştır (Bazanova, 2018).

1990'lı yıllardan 2000'li yılların başlarına kadar kültürel iş birliği daha sistematik bir şekilde kurumsallaşmaya başlamıştır. Çin, yumuşak güç stratejisinin bir parçası olarak Mısır'da kültürel ve Mandarin dili merkezleri kurmuştur. Bu dönemin önemli bir kilometre taşı, 2007 yılında Kahire Üniversitesi'nde Konfüçyüs Enstitüsü'nün açılmasıdır ve bu, Çin'in Orta Doğu ülkeleriyle derin kültürel anlayış geliştirme konusundaki kararlılığını simgelemektedir. Mandarin dili programları ve öğretmen eğitimi Mısır'daki eğitim kurumlarında yaygınlaştırılmış ve giderek daha fazla Mısırlı öğrenci, Çin dili ve kültürünü öğrenmeye ilgi göstermeye başlamıştır (Bazanova, 2018).

Eğitim alanında, Çin ile Mısır, özellikle üniversiteler arası iş birliği ve burs programları yoluyla 2013 yılına kadar önemli bir ortaklık geliştirmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren Çin hükümeti, Mısırlı öğrencilere Çin'de mühendislik, tarım, tıp ve sosyal bilimler gibi farklı alanlarda yükseköğretim bursları vermeye başlamıştır. Ayrıca, Pekin Üniversitesi ve Ayn Şems Üniversitesi gibi önde gelen üniversiteler arasında akademik ziyaretler ve öğretim görevlisi değişimi, iki ülke arasındaki akademik iş birliğini genişletmek için önemli bir araç olmuştur (Xuexi, 2012).

Mısır'daki üniversiteler, özellikle uygulamalı bilimler ve Orta Doğu çalışmaları alanlarında, Çin'deki yükseköğretim kurumları ile araştırma iş birliği yapmıştır.

Diğer taraftan, turizm sektörü 2000'li yılların başlarından itibaren kültürel ilişkilerin bir parçası olarak gelişmeye başlamıştır. İki ülke hükümetleri, turizm promosyonu programlarını tanıtmaya ve Kahire ile Çin'in birkaç büyük şehri arasındaki doğrudan uçuş bağlantılarını genişletmeye başlamıştır. Çin'deki Mısır kültür festivalleri ve Mısır'daki Çin kültür gösterileri gibi kültürel kampanyalar, her iki ülke arasındaki turist akışını artırmıştır. Bu dönemde, Mısır, Çinli vatandaşlar için Afrika'daki en popüler turizm destinasyonlarından biri haline gelirken, Mısırlıların Çin'e ziyaretleri, eğitim ve iş alanlarında artmıştır.

Tüm bu çabalar, 2013 yılı öncesinde Çin ve Mısır'ın kültürel ve eğitimsel iş birliği için güçlü bir temel oluşturduğunu göstermektedir. Bu unsurlar yalnızca ikili ilişkilerin pekiştirilmesinde sembolik bir rol oynamamış, aynı zamanda uzun vadeli değişim ve karşılıklı anlayış için destekleyen kurumsal bir yapı oluşturmuştur. Bu kültürel ve akademik uyum, daha sonra gelişen ekonomik ve politik iş birliğine de bir tamamlayıcı olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

2011 SONRASI MISIR VE ÇİN'DEKİ SİYASİ YAPILAR

2011 yılı, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın siyasi tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. "Arap Baharı" olarak bilinen geniş çaplı halk protestoları dalgası, birçok Arap ülkesinde siyasi düzeni sarsmıştır. 2010 yılı sonunda Tunus'ta başlayan bu hareket, kısa sürede diğer ülkelere, özellikle de Mısır'a yayılmış ve halkın siyasi reform, sosyal adalet ve otoriter rejimlerin kaldırılması yönündeki arzularını harekete geçirmiştir. Mısır'da bu hareket, 2011 yılının başlarında zirveye ulaşmış; milyonlarca gösterici, otuz yılı aşkın süredir iktidarda bulunan Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in istifasını talep etmek üzere sokaklara dökülmüştür. Sonuç olarak, Şubat 2011'de Mübarek görevinden çekilmiş ve böylece karmaşık ve zorlu bir siyasi geçiş süreci başlamıştır (Ghanem, 2016).

2011 devriminden sonra Mısır'da yaşanan siyasi dönüşüm, ülkenin hem iç politikasında hem de dış ilişkilerinde köklü değişikliklere yol açmıştır. Siyasi istikrarsızlık, geçici yönetimlerin ortaya çıkışı ve ardından Muhammed Mursi'nin cumhurbaşkanı seçilerek Müslüman Kardeşler'in iktidara gelişi, Mısır'ın Çin de dâhil olmak üzere çeşitli uluslararası ortaklarla diplomatik ilişkilerinde belirsizlik yaratmıştır. Uzun süredir Çin'in bölgede stratejik bir müttefiki olan Mısır, artık iç politikadaki bu değişimlerin dış politikasına da yansıdığı yeni bir döneme girmiştir. Buna rağmen Çin, temkinli ancak tutarlı bir yaklaşım benimsemiş; ülkenin iç siyasi sürecine müdahale etmeksizin, Çin dış politikasının temel ilkelerinden biri olan "iç işlerine karışmama" prensibi doğrultusunda Mısır ile ikili ilişkilerini sürdürmüştür.

Çin, Mısır'daki devrim sonrası durumu hem stratejik bir zorluk hem de bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Bir yandan, Mısır'daki siyasi belirsizlik bölgesel istikrarı tehdit etmekte ve Çin'in bu ülkedeki ekonomik iş birliği ile yatırımlarını engelleme potansiyeli taşımaktadır. Öte yandan, Çin, küresel güç dengelerindeki kaymalar ve Batılı ülkelerin yeni Mısır rejimine yönelik

tereddütleri arasında nüfuzunu genişletme fırsatı da görmüştür. Çin, siyasi olarak tarafsız ekonomik iş birliği ve teknik yardımlar yoluyla Mısır'ın istikrarını ve kalkınmasını desteklemeye devam etmiştir. Bu politika, Çin'in Orta Doğu'daki stratejik konumunu koruma çabalarını, bölgedeki dalgalı siyasi dinamiklere doğrudan müdahil olmadan sürdürdüğünü göstermektedir (Ghanem, 2016).

Arap Baharı, 2010 sonlarından 2013'e kadar süren ve Arap dünyasını sarsan bir dizi halk ayaklanmasıdır. Bu hareket, onlarca yıl boyunca demir yumrukla yönetim sürdüren otoriter rejimlere karşı geniş çaplı bir reddi ve bölgedeki kötüleşen sosyoekonomik koşullara yönelik derin bir memnuniyetsizliği yansıtmaktadır. Devrim dalgası ilk olarak Tunus'ta başlamış, kısa sürede diğer Arap ülkelerine, özellikle de Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki siyasi dönüşümün kilit noktalarından biri haline gelen Mısır'a yayılmıştır.

A. Mısır'da Liderlik Değişimi ve Siyasal Dönüşüm Süreci

a. Mısır'daki Ayaklanma ve Eski Rejimin Çöküşü

Arap Baharı'nın kökeni, 17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'un Sidi Bouzeyd kentinde meydana gelen trajik bir olaya dayanmaktadır. 26 yaşındaki genç bir adam olan Muhammed Buazizi, yerel güvenlik güçlerinin baskıcı tutumuna karşı protesto olarak kendini yakmıştır (Carty, 2014). Buazizi, izinsiz seyyar satıcılık yaptığı gerekçesiyle cezalandırılmış, güvenlik güçlerinin adaletsiz muamelesi onu bu aşırı eylemi gerçekleştirmeye itmiştir. Annesinin ifadelerine göre, bu eylem herhangi bir ideoloji ya da siyasi saikle değil, insan onuruna yönelik bir ihlale tepki olarak gerçekleştirilmiştir (Alcaro, 2012:5).

Bu olay, Tunus halkının öfkesini tetikleyen bir katalizör olmuştur. Kısa süre içinde, ülkenin çeşitli şehirlerinde kitlesel protestolar patlak vermiş ve Cumhurbaşkanı Zeynel Abidin Bin Ali'nin

istifası talep edilmiştir. Sosyal medya, bilgi yayılımı ve protesto eylemlerinin koordinasyonu açısından merkezi bir rol oynamıştır. Sonunda, 14 Ocak 2011 tarihinde Cumhurbaşkanı Bin Ali, otuz yılı aşkın süredir sürdürdüğü iktidarını bırakarak Suudi Arabistan’a kaçmıştır (Kitchen, 2012). Tunus halkının otoriter bir rejimi devirmedeki başarısı, halkın gücünün bir sembolü haline gelmiş ve diğer Arap ülkelerinde benzer bir ruhun canlanmasına yol açmıştır.

O dönemde birçok Arap ülkesindeki, özellikle Mısır’daki sosyal, ekonomik ve siyasi koşullar, Tunus’takinden daha kötü durumdaydı (Ghanem, 2016). Ekonomik eşitsizlik, işsizlik, yolsuzluk uygulamaları, insan hakları ihlalleri ve sivil özgürlüklerin kısıtlanması, 1981 yılından beri iktidarda olan Hüsnü Mübarek yönetimi altında Mısır halkının günlük yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Mübarek rejimi, kapalı bir siyasi sistem, adil olmayan seçimler ve medya ile sivil topluma yönelik sıkı kontrol yoluyla iktidarını sürdürmekteydi.

Bu nedenle, Tunus’taki devrim Ben Ali rejimini devirmeyi başardığında, Mısır halkı da benzer şekilde baskıcı bir sisteme karşı öfkelerini ifade etme konusunda gerekli momentumu ve ilhamı bulmuştur. Marc Lynch’in de ifade ettiği gibi: “Eğer Arap rejimleri değişmeyi reddederse, halk tarafından alttan yukarıya doğru değiştirileceklerdir” (Sahide, 2017). Bu alıntı, temel ihtiyaçlarını karşılamada başarısız olan otoriter rejimlerin baskısı altında halkın sessiz kalmayacağına dair köklü bir inancı yansıtmaktadır.

Bu adaletsiz durum, Mısır halkı arasında değişim arzusunu doğurmuştur. Halk, onlarca yıldır yürürlükte olan olağanüstü hâl yarasının kaldırılması, demokrasi ve sosyal adalet talepleriyle sokaklara dökülmüştür. 25 Ocak 2011 tarihinde başlayan kitlesel protestolar, daha sonra “Öfke Günü” olarak anılmıştır. Başlangıçta genç aktivistler ve sivil toplum grupları tarafından başlatılan gösteriler, kısa sürede milyonlarca insanın katıldığı ulusal bir harekete dönüşmüştür. Tunus’ta

olduğu gibi, sosyal medya bir kez daha bilgi yayılımında ve gruplar arası dayanışmanın güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Tunus halk hareketinin başarısı, Mısır'daki değişim dalgasının oluşmasında önemli bir referans noktası olmuştur. Tunus'ta Bouazizi'nin yaşadığı baskı ve bunun yarattığı geniş yankı, Arap dünyasındaki birçok ülkede, özellikle de Mısır'da halkın yıllardır süren sosyal baskı ve ekonomik adaletsizlik içinde yaşadığını gözler önüne sermiştir. Bin Ali rejiminin çöküşü, halkın birleştiği takdirde gerçek bir değişimin mümkün olduğunu göstermiştir.

Arap Baharı, izole bir dizi olaydan ibaret olmayıp, statükoya karşı duyulan memnuniyetsizliğin ulusal sınırları aşarak büyük değişimlere yol açabileceğini gösteren bölgesel bir fenomendir. Bu bağlamda, Mısır doğrudan etkilenen ülkelerden biri olmuş, halk hareketi Cumhurbaşkanı Mübarek'i devirmeyi başarmış ve Mısır'ın siyasi tarihinde yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Bu değişim yalnızca iç politikayı etkilemekle kalmamış, aynı zamanda Mısır'ın dış politikasının yönünü de, özellikle Çin gibi büyük ülkelerle olan ilişkilerini de etkilemiştir.

Bu çerçevede, 2011 Mısır Devrimi yalnızca iç güç yapısını dönüştürmekle kalmamış, aynı zamanda Mısır-Çin ilişkilerinin biçimini de etkilemiştir. İki ülke arasındaki ilişkiler, istikrar, egemenlik ve karşılıklı faydaya dayalı ikili iş birliğinin önemini vurgulayan pragmatik bir uyum sürecine girmiştir. Çin'in müdahaleden kaçınan yaklaşımı, Batılı ülkelerin baskılarına kıyasla yeni Mısır yönetimi tarafından daha kabul edilebilir bir diplomatik alternatif olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Arap Baharı, Mısır-Çin ilişkilerinde diplomatik esnekliğe ve bölgesel siyasi değişimlere uyuma dayalı yeni bir dönemin oluşmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Zine El Abidine Ben Ali'nin Tunus'ta Ocak 2011'deki rejim çöküşünün ardından, bu devrimin etkisi doğrudan diğer Arap ülkelerine yayıldı ve Mısır, bu bölgede siyasi değişimin büyük merkezlerinden biri haline geldi. Ben Ali'nin düşüşüne dünya tanık olduktan birkaç gün sonra, Mısırlılar Tunus'un direniş ruhundan ilham alarak, yaklaşık üç on yıl boyunca baskıcı ve otoriter bir yönetim sergileyen Cumhurbaşkanı Hosni Mubarak'ın istifasını talep eden kitlesel protestolar yapmaya başladılar (Mumtaz, 2011). Mısır halkının talepleri sadece rejim değişikliğiyle sınırlı değildi, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve politik sorunları çözmede başarısız olan bir sisteme karşı duyulan bir reddedişi de yansıtıyordu.

Mubarak yönetimi boyunca, ekonomik eşitsizlik daha da derinleşmiş, yolsuzluk yaygınlaşmış ve sivil özgürlükler sistematik olarak kısıtlanmıştır. Ayrıca, özellikle gençler arasında yüksek işsizlik oranları, temel gıda maddelerinin fiyatlarındaki artış ve halkın alım gücündeki düşüş, yaygın bir memnuniyetsizlik birikimine yol açmıştır. Yaklaşık 81 milyonluk Mısır nüfusunun %25'i yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır; bu durum, sistemik bir değişim ihtiyacını daha da acil kılmıştır (Nagarajan, 2013:25). Ayrıca, Mubarak'ın yakın çevresindeki işadamları ve ordu elitlerinin hakimiyeti, ulusal ekonomideki yapısal adaletsizlikleri daha da derinleştirmiştir.

Tunus'ta olduğu gibi, Mısır halk hareketi yatay bir yapıya sahipti ve belirli bir lider ya da politik grup tarafından yönlendirilmiyordu. Bu direniş, özellikle sosyal medyada ve dijital ağlarda aktif olan genç neslin halk tabanlı gücüyle yönlendirilmiştir. Cep telefonlarıyla mesajlaşma hizmetleri ve Facebook ile Twitter gibi platformlar, kitle mobilizasyonu ve bilginin hızlı ve geniş bir şekilde yayılması için stratejik araçlar haline gelmiştir (Meral, 2021). Bu uyanışın başlıca duygusal tetikleyicilerinden biri, 2010 yılında Mısır istihbarat teşkilatının, polis yolsuzluğunu ifşa eden bir video paylaştığı için genç Khaled Said'i döverek öldürmesi olmuştur. Bu vaka, devletin

zalimliğini ve adaletsizliğini simgeleyen bir sembol haline gelmiş ve halkın hesap verebilirlik talep etmesini ateşlemiştir (Ahram, 2012).

Protesto dalgalarının 25 Ocak 2011'de zirveye ulaşmasıyla, şu anda "Mısır Devrimi Günü" olarak bilinen günde, çeşitli kesimlerden milyonlarca insan sokaklara döküldü, özellikle Kahire'deki Tahrir Meydanı'nda. Mubarak rejimi, baskıcı bir yaklaşım sergileyerek yanıt verdi. 28 Ocak 2011'de, hükümet orduyu, tanklar ve elit birlikleri de içerecek şekilde sevk etti ve dijital iletişim erişimini kapattı. İnternet ve mobil ağlar ülke çapında kesildi, Facebook, Twitter, YouTube, Google, Yahoo gibi büyük platformlara erişim engellendi ve dört ana internet servis sağlayıcısı Link Egypt, Vodafone/Raya Telecom Egypt ve Etisalat Misr'in hizmetleri durduruldu (Mumtaz, 2011). Ancak, bu baskıcı eylemler, halkın dayanışmasını güçlendirerek protestoların boyutlarını büyüttü.

2011 Mısır Devrimi, "Arap Baharı" hareketinin en önemli parçalarından biriydi. Bu devrim, içsel faktörler (Mısır'daki ekonomik ve sosyal sorunlar) ve dışsal faktörler (bölgesel değişimler ve dış baskılar) tarafından şekillendi. Mısır'daki otoriter yönetim yaklaşımı, yıllar içinde toplumda ciddi bir hoşnutsuzluk yarattı. Hükümetin yaygın yolsuzluk uygulamaları, derinleşen ekonomik kriz, yüksek işsizlik oranları ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler, toplumsal hoşnutsuzluğu artırmıştı. Genç neslin iş gücü piyasasına girememe sorunu ve temel hakların ile özgürlüklerin sistematik olarak ihlali, politik ve sosyal gerilimi daha da körüklemişti.

Bu yapısal sorunların yanı sıra, devlet güvenlik güçlerinin keyfi uygulamaları ve vatandaşlara karşı şiddet, halkın devlete olan güvenini ciddi şekilde sarsmıştı. Bu problemler, Mısır'daki protesto hareketlerine neden olmuş ve özellikle İskenderiye ile Kahire'deki Tahrir Meydanı'nda büyük bir tepkiye yol açmıştır. Hükümetin yolsuzluk, ekonomik kriz, işsizlik ve sosyal adaletsizlik gibi yapısal sorunlar, hedef alınmış ve halkın öfkesi kitlesel gösterilere

dönüşmüştür. Bu bağlamda, protestolar yalnızca bireysel bir olaya tepki olarak görülmemelidir, aksine yıllarca baskı altındaki halkın güçlü bir taleplerinin ifadesi olarak değerlendirilmelidir.

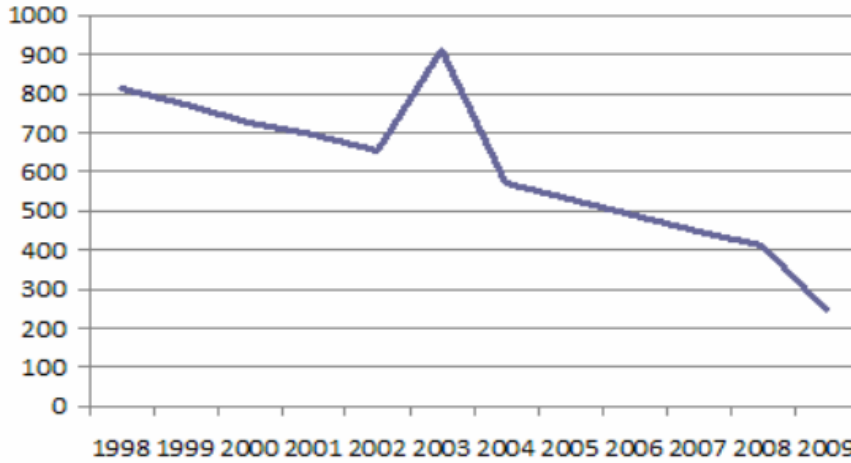
Mubarak yönetimine karşı tepkiler, hükümetin uzun süredir devam eden politikalarına ve kötü yönetim anlayışına yöneltilmiştir. 2011 yılı itibariyle, daha fazla baskı ve yolsuzluk yerine, Mısırlılar sokaklara çıkarak özgürlük ve demokrasi talep etmişlerdir. Kitlesele protestolar sonucunda Mubarak, 2011'de görevinden istifa etmeye zorlanmış, ancak bu durum, şiddetin, sokak suçlarının ve hükümetin karşı karşıya kaldığı diğer zorlukların sona ermesini sağlamamıştır (Transparency International Defense and Security, 2018).

2011 Devrimi öncesinde, Mısır ekonomisi makroekonomik göstergeler açısından nispeten stabildi. Ancak, bu büyüme, gelir eşitsizliği ve yolsuzluk gibi yapısal sorunları gizliyordu (Dünya Bankası, 2011). Bu dönemdeki anomali, küresel ticaretin üç katına çıkması, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) 1990 ile 2008 yılları arasında yüzde 5 ile 7 arasında büyümesi ve doğrudan yabancı yatırımların 2004 ile 2009 yılları arasında 46 milyar dolar seviyesinde sabit kalmasıydı (Faisal, 2020). Ancak, ekonomik performans elit seviyesinde iyi olsa da, halkın beklentilerini karşılamayan ekonomik yapı, halk arasında büyük bir hoşnutsuzluk yarattı. Aynı zamanda, Sinai ve Mısır'ın daha yoksul bölgeleri, gelişmiş bölgelere kıyasla geri kalmış ve işsizlik oranı yüzde 9,7'ye yükselmişti. Bu durum, özellikle üniversite mezunu gençler arasında Mubarak rejimine karşı öfkeyi artırdı (Kohstall, 2015).

Mısır halkının öfkesi ve hoşnutsuzluğu yalnızca içsel faktörlerden kaynaklanmıyordu. Aynı zamanda, bu durumu şekillendiren bir dizi dışsal faktör de vardı. Özellikle, Mısır'ın 1979 yılında Camp David Anlaşması ile İsrail ile barış yapması, Mısır'ı Amerika Birleşik Devletleri'nin stratejik bir müttefiki haline getirdi. Bu ilişki, Mısır'ın Arap dünyası ve İslam İşbirliği Örgütü gibi bölgesel yapılar içindeki meşruiyetini düşürdü. Amerika Birleşik Devletleri ile bu yakın ittifak bağlamında,

Mısır her yıl yaklaşık 2 milyar dolar yardım alıyordu. Ancak, bu yardım miktarı 1998 ile 2009 yılları arasında kademeli olarak azalmaya başladı (Sharp, 2023). Dış yardıma bağımlı olan Mısır ekonomisi, bu yardımın azalmasıyla daha kırılgan hale geldi ve toplumdaki ekonomik eşitsizlik daha da derinleşti. Aynı zamanda, rejimin Amerika Birleşik Devletleri ile yakın ilişkisi, halkın hükümeti anti-milliyetçi olarak görmesine ve dış güçlerin etkilerine açık olarak değerlendirmesine yol açtı. Bu durum, rejime karşı halkın gözünde meşruiyet krizini derinleştirdi. Ekonomik zorluklar, artan işsizlik, yolsuzluk ve siyasi baskı ortamı, özellikle genç nüfus arasında öfkenin birikmesine neden oldu; dış politika tercihlerinin iç siyasi istikrarsızlık üzerindeki etkisi, toplumsal ayaklanmanın kaçınılmaz hale gelmesine yol açtı. Bu nedenle, dışsal faktörlerin tetiklediği ekonomik ve politik kırılmalar, 2011'deki halk isyanının arka planında önemli bir yer tutmaktadır. Yardım miktarındaki değişiklikler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

ABD'NİN MISIR EKONOMİK YARDIMI

Şekil. 4. Bu veri şu kaynaktan alınmıştır: (Nagarajan, K.V., 2013).

Mısır hükümetine doğrudan destek vermek yerine, ABD sivil toplum kuruluşlarına (STK) ve sivil topluma yardım sağladı. Bu yaklaşım, bir yandan anti-diktatörlük politik hareketi güçlendirirken, diğer yandan halkın mevcut rejime karşı öfkesini artırdı. 11 Eylül'den sonra,

Başkan Bush, terörizmle mücadele için diktatörlere verilen desteği sonlandırmaya karar verdi. Bu karar, ABD Dışişleri Bakanı Collin Powell'ın, "Ortadoğu'daki siyasi, ekonomik ve eğitimsel geri kalmışlıkları göz ardı eden her yaklaşım, kum üzerine inşa edilecektir" (Benard, 2003) şeklindeki uyarısına rağmen alındı. 2002 Aralık ayında, ABD, bu süreçte demokrasi gündemini desteklemek amacıyla Orta Doğu Ortaklık Girişimi (ODOG) fonunu kurdu. Ancak, Mısırlılar, ABD'nin diktatör hükümetleri desteklediği, Mısır ordusuyla güçlü bağlar kurduğu ve demokrasi için mücadele eden STK'ları desteklediği algısıyla memnun değillerdi (Snider, 2018).

ABD yardımları, Mısır halkı tarafından en çok eleştirilen konulardan biri haline geldi. 2012 yılına ait Gallup raporuna göre, bu öfkenin kaynağı, Mısırlıların ABD yerine Arap ülkelerinden yardım almayı tercih etmeleriydi. Ayrıca, erkeklerin %86'sı ve kadınların %72'si, ABD'nin sivil toplum için yaptığı yardımları onaylamadıklarını ifade ettiler (Egypt Independent, 2012). Ancak, aynı zamanda Mısırlılar alternatif bir seçenek bulamıyorlardı. Bu yardımlara, özellikle temsilci bir hükümet kurulması için yapılan seçim sürecinin desteklenmesi ve o dönemdeki hükümetin ayrımcılığı ve baskısını sona erdirmek adına insan haklarının önemini kabul ederek ihtiyaç duyduklarını itiraf ettiler.

Sonunda, içsel ve dışsal faktörler nedeniyle, 18 gün süren aralıksız protestolardan sonra, dünya çapında büyük bir dikkat çeken bu süreç sonunda, Başkan Hosni Mubarak 11 Şubat 2011'de istifa etti. Bu duyuru, Başkan Yardımcısı Omar Suleiman tarafından televizyon yayınıyla yapılmış ve iktidarın Yüksek Askeri Konseye devredildiği belirtilmiştir. Mısırlılar, uzun ve riskli bir mücadelenin ardından büyük bir zaferlerini kutladılar (Aljazeera, 2011). Bu devrimin temel amacı, onlarca yıl boyunca kökleşmiş ordu egemenliğinden ve yolsuzluktan arındırılmış bir demokratik yönetim sistemi kurmaktır.

Mısır halkının zaferi, halk gücünün hareketiyle otoriter bir rejimi devirebileceğini ve kolektif bir bilinç ve sosyal adalet ruhuyla değişimlerin elde edilebileceğini göstermektedir (Paciello, 2011). Bu başarı, Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesinde domino etkisi yarattı. Diğer ülkelerde, Cezayir, Yemen ve Bahreyn gibi ülkelerde hükümet karşıtı protestolar başlarken, Suriye, Fas ve Ürdün liderleri, benzer devrimleri engellemek amacıyla reform vaatlerinde bulundular (Spindel, 2011).

Diğer bir ifadeyle, bu tarihi politik olay, Araplar tarafından "et-Tsaurat al-Arabiyyah" ya da "Arap Devrimi" olarak adlandırılmakta olup, özgürlükleri kısıtlayan ve zengin ile fakir arasındaki uçurumu derinleştiren otoriter sisteme karşı halk hareketidir. Arap Baharı, demokrasinin Arap ülkelerinde gelişmeye başladığı bir dönem olarak tanımlanmış olup, Batılılar bu dönemi "Arap Baharı" olarak adlandırmıştır (Byman, 2013). 2011'de Mısır'da yaşanan darbe, ülkenin demokratikleşme sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

SCAF (Yüksek Askeri Konsey), Mareşal Mohamed Hossein Tantawi'nin liderliğinde, Mubarak'ın istifasının ardından ülkenin kontrolünü ele geçirmiştir (Refaat, 2024). 2011 yılında gerçekleşen kitlesel halk protestoları sırasında, göstericiler "onur, demokrasi ve sosyal adalet" gibi talepleri dile getiren sloganlar atmıştır. Devrim sonrasında, 2011-2012 yılları arasında Yüksek Askeri Konsey (SCAF), ilk parlamento seçimlerini organize etmiştir. Bu süreçte, Müslüman Kardeşler şiddet içeren yöntemleri terk ederek siyasi sürece entegre olmuş ve seçimlerde parlamentonun yaklaşık %45'ini kazanmıştır. Devamında, hareketin başkan adayı Muhammed Mursi, eski Başkan Hüsnü Mübarek döneminde görev yapmış olan İletişim Bakanı Ahmed Şefik'i mağlup ederek cumhurbaşkanı seçilmiştir (Aljazeera, 2012). Ancak, seçilen hükümet, Mısır halkının beklentilerini karşılayamamış ve mahkeme kararları, yeni kurulan siyasi sistem için büyük bir sarsıntı yaratmıştır. Yeni seçilen parlamento geçersiz sayılmıştır (CNN, 2012). 17

Haziran 2012'de, Yüksek Askeri Konsey, geçici bir anayasa onaylamıştır. Ardından, Mursi, 26 Aralık 2012'de yeni anayasasını sunmuş ve hükümet, anayasanın %68,8 oyla kabul edildiğini açıklamıştır; ancak, yalnızca %32,9 nitelikli seçmen, yani toplamda %20,1, bu kararı desteklemiştir (France24, 2012).

Ne yazık ki, Mısır'daki otoriter rejimin çökmesi, o dönemde Mısırlı halk için çok fazla umut yaratmamıştır. Hosni Mubarak'ın devrilmesinin ardından, demokratik seçimle işbaşına gelen yeni liderler, neredeyse bir yıl süren yönetimleri boyunca Mısır'ın ekonomik ve sosyal sorunlarını etkili bir şekilde çözmeyi başaramamıştır. Bu durum, başlangıçta halkın Mubarak rejiminin çökmesinin ardından daha kapsayıcı ve demokratik bir lider olarak gördüğü Mohamed Mursi'nin iktidara yükselmesine zemin hazırlamıştır. Ancak, Mursi, karar alma sürecinde yalnızca kendi çevresiyle istişarede bulunarak, muhalefeti dışlayarak ve anayasal gücünü genişletmeye çalışarak, zamanla Mubarak rejimine benzeyen otoriter bir yönetim tarzı sergilemiştir (Kaya, 2014). Bu durum, "Arap Baharı"nın Mısır'daki sonucunun neden Tunus'ta olduğu gibi gelişmediğini açıklamaktadır.

2012 yılında iktidara gelen deneyimsiz Müslüman Kardeşler hükümeti, halkın talep ettiği yürütme otoritesini üstlenmeyi başaramamıştır. Bu durum, aynı yılın Kasım ayında tüm muhalefet partilerinin, Başkan Muhammed Mursi tarafından kendisine verilen olağanüstü yetkilerin iptal edilmesi talebiyle protesto gösterileri düzenlemesine yol açmıştır. 2012 yılının sonlarında gerçekleşen bu kitlesel protestolar ve askeri güçlerin gösterilere karşı sert tepkisi, Başkan Mursi'yi Aralık 2012'de anayasa taslağı konusunda referandum düzenlemeye zorlamıştır (al-Anani, 2015). Sivil halk tarafından seçilen ilk başkan olan Mursi döneminde temel hakların korunamaması ve ekonomik krizin çözülememesi, görev süresi kısa olan Mursi hükümetinin devrilmesinde etkili olan başlıca faktörlerden biri olmuştur. Ordu, Mursi'ye bu sorunları çözmemesi hâlinde görevden

alınacağı uyarısıyla 48 saatlik bir süre tanımıştır. Sonuç olarak, Mursi 3 Temmuz 2013 tarihinde görevden alınmıştır.

Mursi'nin devrilmesinden sonra, Yüksek Askerî Konsey (SCAF) geçici yönetimi devralmıştır. Bu iki yıllık kitlesel seferberlik süreci boyunca, Mısır siyasi olarak dört ana gruba bölünmüştür: hükümetin desteğini alan SCAF; Müslüman Kardeşler ve onun siyasi kanadı olan “Özgürlük ve Adalet Partisi”; “6 Nisan Gençlik Hareketi”⁴ ve “Ulusal Değişim Birliği”⁵ gibi partiler üstü genç liberal gruplar; ve önceki rejimin kalıntıları (Drevon, 2015).

Ayrıca, yeni güç yapısı içinde kendi çıkarlarını korumak amacıyla küçük gruplar da birleşmiştir. Bu gruplar arasında nüfusun %8 ila %12'sini oluşturan Kıpti Hristiyanlar ile 2012 parlamento seçimlerinde oyların %21'ini kazanan Selefiler yer almaktadır (Saral, 2021). Mısır'ın mevcut siyasi durumu, demokrasinin hâlâ ulaşılması zor bir hedef olduğunu göstermektedir. Ordu güçlü konumunu korumaktadır; özellikle Müslüman Kardeşler hükümeti halk protestolarına müdahale etmesi için ordudan yardım istediğinde bu durum daha da belirginleşmiştir. Ordu, Mübarek döneminde yürürlükte olan olağanüstü hal yasasını yenileyerek otoriter süreci sürdürmüştür. Mübarek döneminde atanmış olan yargıçlar, kamu otoritesine aykırı kararlar vererek parlamentoyu feshetmişlerdir. Cumhurbaşkanı ise siyasi kargaşayı gerekçe göstererek seçimleri ertelemiştir.

⁴ 6 Nisan Gençlik Hareketi (Arapça: حركة شباب 6 أبريل), 2008 yılında Mısır'ın sanayi kenti Mahalla el-Kubra'daki grev eylemlerine destek vermek amacıyla genç aktivistler tarafından sosyal medya aracılığıyla organize edilen bir sivil toplum hareketidir. Özellikle Facebook gibi dijital platformlar üzerinden örgütlenen bu hareket, kısa sürede ülke genelindeki gençler arasında etkili hale gelmiş ve 2011 Mısır Devrimi'nde önemli bir rol oynamıştır. Hareket, hükümet karşıtı protestoları organize etmede ve özgürlük, demokrasi ile sosyal adalet taleplerini dile getirmede aktif bir rol üstlenmiştir.

⁵ Ulusal Değişim İçin Birlik (Arapça: الجمعية الوطنية للتغيير), Mısır'da demokratik reformları savunan çeşitli siyasi hareketleri, partileri ve bağımsız aktivistleri bir araya getiren bir platformdur. 2010 yılında Muhammed El-Baradei liderliğinde kurulmuştur. Birliğin başlıca hedefleri arasında olağanüstü hal uygulamasının kaldırılması, adil ve şeffaf seçimlerin düzenlenmesi, ifade özgürlüğünün genişletilmesi ve anayasal reformların hayata geçirilmesi yer almaktadır. Bu birlik, 2011 Devrimi öncesinde muhalefetin ortak taleplerini dile getirmede ve kamuoyunu harekete geçirmede önemli bir rol oynamıştır.

Müslüman Kardeşler, başlangıçta elde ettikleri halk desteğini zamanla kaybetmiştir; uyguladıkları politikalar kamuoyunda olumsuz tepkilere yol açmış ve verdikleri reform sözlerinden geri adım atmışlardır (Assaburg, 2012). Bu gelişmeler, Mısır Devrimi'nin dönüm noktalarından biri olan ve “Öfke Günü” olarak bilinen kitlesel protestoların bir parçası olarak yaşanmıştır (Kirkpatrick, 2011). Azınlık gruplar ve muhalefet partileri birçok kez gösteriler düzenlemiştir. Devrimden üç yıl sonra, birçok kişi Mübarek döneminin yönetim mekanizmalarının hâlâ aktif olduğunu ve ülkedeki durumun değişmediğini savunmaktadır. Mursi hükümeti, İslam'a uygun bir ekonomi ve sosyal adalet vaat etmiş olsa da, somut adımlar atılmamış ve hükümet uluslararası kurumların desteğiyle yoluna devam etmiştir. Antidemokratik yargı müdahaleleri, geçiş sürecini sekteye uğratan temel faktörlerden biri olmuştur.

Sonuç olarak, Muhammed Mursi, 2011 devrimi sonrası Mısır halkının daha demokratik, kapsayıcı ve duyarlı bir yönetim beklentilerini karşılayamamıştır. Yönetimi sırasında, özellikle siyasi karar alma süreçlerinde toplumun farklı kesimlerini dışlayan, dışlayıcı politikalar benimsemiştir. Bu durum, iktidarın özellikle Müslüman Kardeşler'in elinde toplandığı izlenimini güçlendirmiştir. Etkin bir yönetim sergileyememesi, ekonomik durumun kötüleşmesi ve artan sosyal gerilimler, liderliğinin meşruiyetini halk nezdinde zayıflatmıştır. Toplumun çeşitli kesimlerinde, özellikle de ordu içinde artan memnuniyetsizlik, 2013 ortasında büyük çaplı protesto dalgalarına yol açmış ve bu protestolar, ordunun müdahalesiyle Mursi'nin görevden alınmasıyla sonuçlanmıştır.

Mursi yönetimine hayal kırıklığı duyan göstericilerin büyük bir kısmı tarafından desteklenmiş olsa da, askeri müdahale Mısır'daki demokratik geçiş sürecinin ne kadar kırılgan olduğunu da ortaya koymuştur. Demokratik yollarla seçilmiş bir cumhurbaşkanına karşı yapılan askeri darbe, Mısır siyasetinde ordunun hâlâ baskın bir güç olduğunu ve ülkede sağlam bir

demokratik normun henüz oluşmadığını göstermektedir. Geniş çaplı halk protestoları sonrasında gerçekleşmiş olsa da, Mursi'nin görevden alınma süreci yöntem ve prosedür açısından tam anlamıyla demokratik olarak değerlendirilemez. Bu nedenle, darbe sivil ve daha demokratik bir yönetim doğurmak yerine, askeri otoriterliğin yeni bir biçimde geri dönüşüne zemin hazırlamıştır.

Mursi'nin devrilmesinin ardından Mısır, muhalefetin bastırılması, sivil özgürlüklerin kısıtlanması ve siyasi katılım alanının daralmasıyla karakterize edilen yeni bir siyasi istikrarsızlık dönemine girmiştir. Mursi liderliğindeki Müslüman Kardeşler hareketi, Mısır'ın karşı karşıya olduğu ekonomik ve siyasi sorunlara etkili çözümler sunamamış ve beklenen demokratik reformları hayata geçirememiştir. Bu durum, toplumun birçok kesiminde memnuniyetsizlik yaratmış ve askeri müdahalenin önünü açmıştır. Temmuz 2013'te geçici bir hükümet kurulmuş ve yaklaşık bir yıllık geçiş sürecinin ardından, 2014 yılında yapılan seçimlerle General Abdülfettah el-Sisi iktidara gelmiştir.

Sisi'nin iktidara gelmesiyle birlikte insan hakları durumu daha da kötüleşmiştir. Özellikle Rabaa Meydanı'ndaki müdahale sonrasında, binlerce İslamcı tutuklanmış, gazetecilerin ve muhalif seslerin önü kesilmiştir. Bu sert politikalar, uluslararası toplum tarafından antidemokratik olarak değerlendirilmiş ve ciddi şekilde eleştirilmiştir (Malsin, 2015). Ancak buna rağmen, birçok kişi orduyu Mısır'ı kaostan koruyabilecek güvenli bir güç olarak görmüştür (Al-Shamahi, 2021).

Mursi'nin devrilmesinden sonra, anayasa referandumu ve cumhurbaşkanlığı seçimleri gibi siyasi gelişmeler öne çıkmıştır. Ancak 2014 seçimlerinin sonucu önceden belliydi çünkü ordu, Mursi'yi görevden aldıktan sonra iktidarı ele geçirmişti. Bu dönemde, Mısır'ın eski muhafazakâr elitleri yeniden güç kazanmıştır. Pek çok kişi, bu elitlerin Müslüman Kardeşler'in siyasete katılma şansını elinden almak istediklerine inanmaktadır.

Öte yandan, ABD hükümeti Müslüman Kardeşler'in siyasi sisteme entegrasyonu konusunda temkinli bir tutum benimsemiştir. Her ne kadar seçimle iktidara gelmiş olsalar da, Müslüman Kardeşler'in siyasi İslam temelli ideolojisi, ABD tarafından bölgesel istikrar için tehdit olarak görülmüştür. Bu bağlamda, ABD doğrudan destek vermekten kaçınmış ve bu hareketin meşruiyetini açıkça tanımamıştır. Mısır'daki askeri yönetim ise bu tutumu kendi lehine kullanmış ve Müslüman Kardeşler'i sistemin dışına itmiştir. Ayrıca, toplumun büyük bir kesimi, geçmişteki radikal unsurlar ve Rabaa olayları sırasında yaşanan şiddet nedeniyle bu hareketten uzaklaşmıştır (BBC, 2013).

Arap Baharı sonrasında şekillenen tüm siyasal dinamikler ve gelişmelerin bir sonucu olarak, 2014 yılında gerçekleştirilen seçimlerde, askeri müdahalenin ardından Abdülfettah el-Sisi Mısır'ın yeni cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Sisi yönetimi, otoriter eğilimler sergilemiştir. 2013 yılında yürürlüğe giren protesto yasasıyla gösteri yapma hakkı ciddi şekilde sınırlandırılmış ve sokak protestoları neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Bunun yanı sıra, medya üzerindeki baskı artmış; yüzlerce gazeteci tutuklanmış veya sansüre uğramıştır. Kamu alanı “güvenlik” söylemiyle sıkı biçimde kontrol altına alınmış, sivil toplum kuruluşları ve muhalefet partileri büyük baskılara maruz kalmıştır. Bu uygulamalar, Sisi'nin siyaset ve iktidarı, otorite ve denetim temelli bir yönetim anlayışıyla ele aldığını göstermektedir.

Mısır'daki isyanlar ve siyasi geçiş süreci, otoriter bir yönetimden daha demokratik bir siyasal sisteme geçiş açısından karmaşık ve zorlu bir süreç ortaya koymuştur. Değişim yönündeki ilk arzular sınırlı kalmış; çünkü yönetimin birçok unsuru olduğu gibi korunmuştur. Bugünkü Mısır siyasetinde hâlen öngörülemeyen dinamikler etkili olmakta ve siyasi durum istikrarsızlığını sürdürmektedir.

b. Yeni Mısır Yönetimi Dönemi: Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi

2013 yılı, Mısır'ın siyasi ortamında kritik bir dönüm noktası olmuştur. Mursi yönetimi sırasında yaşanan siyasi kutuplaşma ve artan toplumsal huzursuzluk, ülkeyi derin bir krize sürüklemiştir. Bu dönemde milyonlarca kişinin katıldığı geniş çaplı sokak gösterileri, hükümet karşıtı taleplerin ciddi şekilde arttığını ortaya koymuştur. Sonunda, ordu “toplumsal baskıyı” gerekçe göstererek yönetime müdahale etmiştir. Bu müdahale sadece siyasi bir dönüşüm değil, aynı zamanda Mısır'ın demokratikleşme sürecinde yeni ve tartışmalı bir dönemin başlangıcı olmuştur (France24, 2013). Mursi; ekonomik kriz, siyasi istikrarsızlık ve insan hakları ihlalleri gibi sorunlara çözüm getiremediği için geniş çaplı eleştirilere maruz kalmıştır. Bu bağlamda, Sisi ve Mısır ordusu, Mursi'yi görevden almak ve hemen ardından geçici bir hükümet kurmak üzere harekete geçmiştir (Darwisheh, 2018).

Sisi, Mısır halkı ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Bunun başlıca nedeni, Sisi'nin Mısır'daki duruma karşı takındığı sert tutum ve siyasi alandaki baskın rolüdür. 2014 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerine aday olmuş ve en yüksek oy oranıyla seçilmiştir (Kingsley, 2014). O günden bu yana, çeşitli yöntemlerle yönetiminin meşruiyetini inşa etmeye çalışmıştır. Sisi'nin siyasi yolculuğu, Mursi rejiminin devrilmesi ve Adly Mansur'un geçici cumhurbaşkanlığına atanmasıyla başlamıştır. Ardından, 26 Mart 2014 tarihinde Abdel Fattah el-Sisi cumhurbaşkanlığı adaylığını resmen açıklamış ve ertesi gün, yani 27 Mart 2014'te, adaylık şartlarını yerine getirmek için Silahlı Kuvvetler Komutanlığı görevinden istifa etmiştir (BBC, 2014).

Dikkat çeken bir diğer husus ise, Sisi'nin kampanya sürecinde, önceki hükümetin başaramadığı konulara istikrar, ekonomik kalkınma ve güvenlik odaklanan bir siyasi platform oluşturmuş olmasıdır. Sisi'nin seçimdeki rakibi sol eğilimli bir siyasetçi olan Hamdeen Sabahi

olmasına rağmen, seçimleri açık farkla kazanacağı önceden öngörülmekteydi. *The Guardian*'ın 3 Haziran 2014 tarihli haberine göre, Abdel Fattah el-Sisi Mısır'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerini büyük bir farkla kazanmış ve oyların %96,1'ini almıştır. Seçime katılım oranı ise %47,5 olarak açıklanmıştır (Kingsley, 2014).

Göreve geldiğinden bu yana Cumhurbaşkanı Sisi, Mısır halkı ve uluslararası toplumda şaşkınlık yaratan birçok politika uygulamıştır. Sisi yönetimi, özellikle Müslüman Kardeşler üyeleri ve tehdit olarak görülen diğer siyasi gruplara yönelik sert muhalefet politikalarıyla tanınmaktadır (Russel, 2022). Uluslararası birçok eleştirmen ve insan hakları örgütü, bu uygulamaları insan hakları ihlali ve siyasi baskı olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda Sisi, mahkemeleri siyasi rakiplerini cezalandırmak ve sindirmek için bir araç olarak kullanmıştır (France24, 2018). İktidarının ilk yıllarında Sisi, kitlesel katliamlar ve keyfi gözaltılar gibi uygulamaları nedeniyle yaygın eleştirilere maruz kalmıştır (Middle East Eye, 2020).

Sisi'nin politikaları, Mısır'daki siyasi istikrar ihtiyacına yanıt olarak şekillenmiştir. Sisi, siyasi istikrar ve güvenliği en öncelikli meseleler olarak vurgulamış; kamu güvenliği ve devletin güvenliğinin, yatırımcı güvenini yeniden kazanmak ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için hayati olduğunu savunmuştur (Egypt Today, 2024). Dahası, askeri bir kurumun mensubu olarak Sisi, Mısır'da önceki yönetimlerden miras kalan bir uygulama olarak ordunun hükümet ve ekonomi üzerindeki etkisini güçlendirmeye devam etmiştir. Ordu; inşaat, sanayi gibi çeşitli sektörlerde büyük bir etkiye sahiptir (The Economist, 2021).

Sisi, Mısır'ın ekonomisini ve altyapısını geliştirmek amacıyla büyük çaplı kalkınma projeleri başlatmış ve yabancı yatırımları çekmeye çalışmıştır. Ancak bu politikalar, ulusal memnuniyetsizlik ve terör tehdidi gibi birçok zorlukla karşılaşmıştır. Yine de, ordu desteği ve uluslararası yardımlar sayesinde iktidarda kalmayı başarmıştır (Al Jazeera, 2016). Ekonomik

reform girişimleri kapsamında Sisi; devlet sübvansiyonlarını azaltmak ve yabancı yatırım çekmek gibi adımlar atmıştır. Ancak bu reformlar, sosyal maliyetler doğurmuş; temel gıda ve ihtiyaç maddelerinde fiyat artışlarına ve kamu hizmetlerinde düşüşe yol açmıştır. Ayrıca, hükümet; ülkenin itibarını yükseltmek ve istihdam yaratmak amacıyla, Kahire'nin kuzeydoğusunda yeni bir başkent inşası gibi büyük altyapı projelerini hayata geçirmiştir (Sayigh, 2023).

Sisi'nin siyasi tarzı, otoriter bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu durum, hükümeti yönetme biçiminde ve siyasi istikrarı sağlamak için yetkisini nasıl kullandığında açıkça görülmektedir. Sisi, kendisine muhalif olanları susturmak için hukuku bir araç olarak kullanmıştır (BBC, 2020). Altyapı projeleri ve ekonomik iyileştirme çabaları gibi Sisi'nin politikaları, hem yerel hem de uluslararası alanda ciddi eleştirilerle karşılaşmıştır. Ancak Sisi, bu projeleri ekonomik kalkınma açısından stratejik bir fırsat olarak görmüştür. Cumhurbaşkanı Sisi'nin politikaları, Mısır'ın ekonomik durumu ve kalkınmasına katkı sağlamak amacıyla büyük ölçekli projelere odaklanmakta; bu projelerin Mısır'ın siyasi özerkliğine zarar vermemesine özellikle dikkat edilmektedir.

c. Abdülfettah el-Sisi'nin Çin'in Yeni Dış Politikası Hakkındaki Görüşü

Arap Baharı sonrası dönemde Mısır'daki durum, ülkenin dış politika yöneliminin daha açık bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi, Çin'in dış politikasını pragmatik ve stratejik bir bakış açısıyla değerlendirmektedir (Hager, 2020). Aynı zamanda, Mısır ile Çin arasında güçlü bir ilişki mevcuttur ve bu durum, her iki ülkenin çıkarlarına uygun çok sayıda iş birliğine imkân tanımaktadır. Bu iş birlikleri özellikle ekonomi, yatırım, altyapı inşası, küresel kutuplaşma, siyasi bağımsızlık, teknoloji ve bilimsel gelişim alanlarına odaklanmıştır (Jun, 2020). Sisi, Çin'in dış politikasındaki gelişmeleri Mısır'ın ulusal çıkarlarını ilerletmek için bir fırsat olarak görmektedir.

Sisi, Çin ile diplomatik ilişkilerinde özellikle ekonomik iş birliğine öncelik vermektedir. Çin'in büyük altyapı projelerine olan ilgisini stratejik bir fırsat olarak değerlendiren Sisi, bu iş birliklerini, Mısır'da yatırımı artırmak ve ekonomik projeleri desteklemek için bir araç olarak görmektedir. Çin, Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) kapsamında küresel etkisini artırmakta ve Mısır gibi stratejik bölgelerde büyük altyapı projelerine yatırım yapmaktadır (Farid, 2023). Afrika ve Orta Doğu'nun kesişim noktasında bulunan Mısır, bu iş birliğinden önemli ekonomik faydalar sağlayabilecek konumdadır.

Sisi döneminde yatırım ve altyapı, Mısır'ın geliştirmeye çalıştığı başlıca alanlar arasında yer almıştır. Çin'in küresel altyapı kalkınmasına odaklanan projeleri, özellikle Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında, Mısır'a büyük fırsatlar sunmuştur (Tawil, 2019). Çin; enerji, ulaşım ve inşaat gibi pek çok sektöre yatırım yaparak Mısır'ın altyapı gelişimini hızlandırmaktadır (Calabrese, 2021). Sisi, Çin'in bu yeni dış politikasını, Mısır'ın ekonomik büyümesini hızlandıracak ve yeni istihdam alanları yaratacak stratejik bir fırsat olarak görmektedir.

Sisi yönetimi, küresel kutuplaşmadan faydalananarak Mısır'ı uluslararası aktörler arasında dengeli bir konumda tutmayı hedeflemektedir. ABD, Sisi rejimine insan hakları ihlalleri ve otoriter yönetim tarzı nedeniyle eleştirilerde bulunmuş ve zaman zaman askeri yardımları kısıtlamıştır. Bu durum, Mısır'ı alternatif güç merkezleriyle, özellikle Çin ile daha yakın ilişkiler kurmaya yöneltmiştir. Çin, bölgedeki etkisini artırmak amacıyla daha aktif bir dış politika izlerken; Sisi yönetimi, bu fırsatı ekonomik ve stratejik iş birliğini derinleştirmek için değerlendirmiş ve Batı ile ilişkilerdeki gerilimleri dengelemeye çalışmıştır. Bu bağlamda, ABD ile yaşanan potansiyel gerilimler, Mısır'ın Çin ile ilişkilerini şekillendiren önemli bir etken olmuştur.

Çin ile Mısır arasındaki ilişkilerde, siyasal bağımsızlık gibi ortak değerler de önemli bir rol oynamaktadır. Çin'in, diğer ülkelerin iç işlerine karışmama yaklaşımı, iki ülke ilişkilerini

güçlendiren bir unsur olmuştur (Klaassen, 2021). Mısır, Çin'in iç politikasına karışmadan karşılıklı yarara dayalı iş birliğini geliştirmeye odaklanmıştır. Bu yaklaşım, iki ülkenin ekonomi alanındaki iş birliğini artırmalarına ve ikili ilişkileri iç siyasete karışmadan derinleştirmelerine olanak sağlamıştır.

Teknoloji ve bilgi geliştirme, Çin-Mısır ilişkilerinin temel dayanaklarından biri hâline gelmiştir. Çin'in ileri teknoloji ve inovasyon yatırımları, Mısır için büyük fırsatlar yaratmaktadır (Wahish, 2024). Mısır; bilgi ve iletişim teknolojileri, biyoteknoloji ve yenilenebilir enerji gibi stratejik alanlarda Çin'in yatırımlarından yararlanarak önemli gelişmeler sağlayabilir. Bu iş birliği, Mısır'ın yaşam kalitesini artıracak, yeni istihdam alanları yaratacak ve küresel rekabet gücünü yükseltecektir.

Sonuç olarak, Çin ile Mısır arasındaki iş birliği, her iki ülkenin de yararına olacak şekilde güçlenmekte ve Mısır'ın hem ekonomik hem de stratejik açıdan bağımsızlığını koruyarak küresel rekabet gücünü artırmasına önemli katkı sağlamaktadır.

B. Çin'in Ekonomi ve Dış Politikadaki Değişimi

a. Mısır'da Yeni Siyasi Yönetim Dönemi

Son yıllarda Çin, hem iç hem de dış politikasında önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikler, Çin hükümetinin kendisini yeni bir küresel güç olarak konumlandırma ve küresel değişimlere uyum sağlama çabasını yansıtmaktadır (Yeo, 2022). Çin'in uluslararası arenadaki mevcut konumu, doğrudan ekonomik ve dış politika stratejilerinden etkilenmektedir (The Economist, 2014). Bu politikalar, Çin'in iç dinamiklerini dönüştürerek ülkenin küresel düzende Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte dünyanın iki büyük gücünden biri hâline gelmesini sağlamıştır.

Çin, yeni ekonomik politikasında reformlara ve piyasa açılımına öncelik vermektedir. Bu reformlardan biri ekonomik düzenlemelerin gevşetilmesidir (Shiyuan Pan, 2024). Çin, iç pazarını daha fazla açmak ve ekonomik verimliliği artırmak için bazı sektörlerde regülasyonları hafifletmiş ve yabancı yatırımları teşvik etmiştir. Ayrıca, devlet şirketlerini özelleştirme ve modernize etme yoluna gitmiş, yenilikçilik ve verimlilik odaklı bir yaklaşım benimsemiştir (Yuyu Chen, 2021). Çin, ihracat odaklı büyüme modelinden, iç tüketim ve hizmet sektörü temelli bir büyüme modeline geçmiştir (Naughton, 2011). Bu dönüşüm, tüketici harcamalarının ve hanehalkı gelirlerinin artırılmasına yönelik politikaları da beraberinde getirmiştir.

Bununla birlikte, Çin teknoloji inovasyonu ve dijital ekonomi alanında da kapsamlı politikalar geliştirmektedir. Hükümet, Çin'i yapay zekâ, 5G ve temiz enerji gibi alanlarda küresel lider yapmak amacıyla yüksek teknoloji yatırımlarını artırmaktadır (Chen, 2018). Çin, dijital altyapısını geliştirerek bu alanlardaki ekonomik büyümeyi desteklemeyi amaçlamaktadır. Çin hükümetinin ekonomi politikasının bir diğer önemli boyutu ise borç regülasyonu yoluyla finansal istikrarsızlık ve borç sorunlarına çözüm arayışıdır (Hee, 2023). Kamu ve özel sektördeki yüksek borç oranları, son dönemde uygulanan politikalarla daha ayrıntılı şekilde ele alınmıştır (Doi, 2024). Bu yeni ekonomi politikaları, Çin'in ekonomik kalkınmasını desteklemekte ve inovasyon için yeni fırsatlar yaratmaktadır.

Çin hükümeti, bu yeni ekonomik politikaların etkili şekilde uygulanabilmesi için dış politikasında da yeniliklere gitmiştir. Bu bağlamda, Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ), Çin'in dış politikasındaki en önemli adımlardan biri olarak öne çıkmaktadır. KYİ, Asya, Afrika ve Avrupa'da büyük altyapı yatırımları gerçekleştirmeyi ve Çin'in ekonomik gücünü küresel düzeyde artırmayı hedeflemektedir (World Economic Forum, 2023). Çin bu girişimi, küresel etkisini artıracak stratejik ortaklıklar kurmak için bir dış politika aracı olarak kullanmaktadır. Bu süreçte, Çin

diplomatik ve askerî gücünü de artırmış; özellikle Güney Çin Denizi, Afrika ve Orta Doğu gibi stratejik bölgelerde askerî varlığını genişletmiştir (China Power Team, 2017).

Çin'in dış politikası, aktif diplomasi yoluyla uluslararası örgütlerle ilişkilerini güçlendirmeyi de amaçlamaktadır. Çin, dış politikasında müdahale etmeme ilkesini benimseyerek uluslararası ilişkilerde istikrarı korumayı ve küresel gücünü pekiştirmeyi hedeflemektedir (The Economist, 2022). Çin, politik çatışmalardan ziyade karşılıklı yarara dayalı ilişkileri tercih etmekte; bu yaklaşımı özellikle ekonomik diplomasi çerçevesinde sürdürmektedir.

Jeopolitik rekabet, Çin'in dış politikasında temel bir öncelik hâline gelmiştir. Özellikle Çin-ABD ilişkileri son yıllarda giderek gerilmiş durumdadır. Çin'in dış ve ekonomik politikaları, ABD ve diğer Batılı ülkelerle yaşanan jeopolitik rekabetten etkilenmektedir (Helmy, 2024). Bu rekabet; teknoloji ve ticaret alanlarındaki anlaşmazlıkları, Batı teknolojilerine olan bağımlılığı azaltma çabalarını ve Çin'in geliştirmekte olan ülkeler ile uluslararası örgütlerdeki etkisini artırma stratejilerini kapsamaktadır. Çin, Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşlardaki etkisini artırmaya devam etmektedir (The Economist, 2019).

Son on yılda Çin'in ekonomi ve dış politikasındaki değişimler, iki temel stratejik unsur bir araya getirmektedir: Bir yandan, ucuz ihracat ve altyapı yatırımlarına dayalı büyüme döneminin sona ermesiyle birlikte daha yenilikçi, sürdürülebilir ve iç tüketime dayalı bir ekonomik büyüme modeli inşa edilmeye çalışılmaktadır. Bu dönüşüm, “Made in China 2025” girişimi, yüksek teknolojiye öncelik verilmesi ve dijital ekonomiye geçiş gibi yapısal reformlarla desteklenmektedir.

Öte yandan, Çin'in dış politikası, küresel etkisini artırmak amacıyla çok taraflı örgütlerdeki (örneğin BRICS ve Şanghay İşbirliği Örgütü/SCO) rolünü güçlendirmeye, diplomatik

ve askerî varlığını stratejik bölgelerde yaymaya odaklanmaktadır. Bu değişiklikler aynı zamanda, Çin'in iç sorunları olan bölgesel eşitsizlik, gelir adaletsizliği ve yaşlanan nüfus gibi meselelere çözüm bulma ihtiyacından ve ABD ile artan rekabetin yarattığı dış baskılardan da kaynaklanmaktadır.

Genel olarak, bu dönüşüm yalnızca Çin'in kendi ulusal kalkınma vizyonunu yeniden şekillendirmesine olanak tanımakla kalmamış, aynı zamanda Batı'nın hâkimiyetindeki uluslararası düzene karşı koyabilecek küresel bir güç olarak konumunu da güçlendirmiştir. Bu bağlamda, Çin ile Mısır arasındaki ikili ilişkiler özellikle büyük altyapı projeleri ve KYİ destekli yatırım iş birlikleri aracılığıyla daha da güçlenmiştir. Bu iş birlikleri, Mısır'daki geleneksel Amerikan etkisinin kademeli olarak yerini Çin'in stratejik ekonomi temelli yaklaşımına bırakmasına neden olmuş; Çin'in Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki etkisini genişletme çabasının somut bir göstergesi hâline gelmiştir.

b. Xi Jinping'in Yeni Ekonomi Politikası

2012 yılından bu yana Xi Jinping'in liderliği, Çin'in ekonomi politikasında önemli değişikliklere yol açmıştır. Xi Jinping'in yeni ekonomi politikası, "Xi Jinping Ekonomisi" olarak adlandırılmaktadır (Godement, 2021). Bu politika, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik kalkınma ve sosyal refah anlayışını değiştirme potansiyeline sahiptir. 2012 yılında Çin Cumhurbaşkanı olarak göreve başlamasından bu yana Xi Jinping, iç ve dış ekonomik değişimlere uyum sağlamak amacıyla bir dizi önemli politika geliştirmiş ve uygulamıştır (Tiezzi, 2024). Bu politikalar, Çin'in iç koşullarını iyileştirirken, aynı zamanda küresel güç pozisyonunu güçlendirmesine olanak sağlamıştır.

Xi Jinping'in yeni ekonomi politikasının öne çıkan özelliklerinden biri "çift döngü stratejisi"dir (Hofman, 2020). Çift döngü stratejisinin temel amacı, iç ve dış ekonomik döngüler arasında denge

kurmaktır. Bu strateji, iç tüketimi artırmayı ve ihracat bağımlılığını azaltmayı hedeflerken, aynı zamanda küresel ticaret ve yatırımlarla olan ilişkileri güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Yao, 2020). Çift döngü stratejisinin nihai hedefi, yerel ekonomik direnci artırmak ve küresel belirsizlikler ile uluslararası ticaret gerilimlerinden kaynaklanan riskleri azaltmaktır.

Ayrıca, Xi Jinping'in ekonomi politikası, teknoloji ve inovasyona güçlü bir odaklanma taşır. Çin, yapay zeka, 5G teknolojisi ve yarı iletken sanayileri gibi ileri teknolojilerde lider olma yolunda hızla ilerlemektedir (Global Times, 2024). Ayrıca, sürdürülebilir kalkınma ve yeşil teknolojilerin geliştirilmesi, kaliteli bir ekonomik kalkınma sürecinde çevresel sorunlara teknoloji tabanlı çözümler üretmeyi hedeflemektedir. Bu odak, altyapı geliştirme ve şehirleşme ile de ilişkilidir. Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) gibi büyük projeler, Asya, Afrika ve Avrupa ile bağlantıyı güçlendiren bir stratejinin parçasıdır. Xi Jinping, ayrıca yaşam kalitesini artırmak ve şehirlerde daha fazla ekonomik fırsat yaratmak amacıyla planlı ve sürdürülebilir şehirleşme programları benimsemiştir (Mensbrughe, 2019).

Xi Jinping'in ekonomi politikası, piyasa reformlarının ve ekonomik değişimlerin birbirine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Çin'in devlet işletmeleri (CDİ) üzerindeki reform çabaları, verimliliği ve rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir (Yuyu Chen, 2021). Ayrıca, bazı stratejik sektörlerde devlet kontrolünü sürdürürken, diğer sektörlerde yabancı yatırım için daha açık bir piyasa yapısı oluşturulmaktadır.

Xi Jinping, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve sosyal refahı da önemli bir odak noktası olarak belirlemiştir. Ekonomik büyüme, yatırım ve kirli enerji kaynaklarına dayalı bir modelden, daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir büyüme modeline doğru ilerlemektedir (Georgieva, 2024). Sosyal refah ise, sosyal-ekonomik eşitsizlikleri azaltmak ve eğitim ile sağlık hizmetlerine erişimi artırmak suretiyle güçlendirilmektedir. Ekonomik güvenlik ise, önemli sektörlerdeki kontrolün

güçlendirilmesi ve küresel piyasalara olan bağımlılığın azaltılması ile sağlanmaktadır (Prasad, 2015). Borç yönetimi, iç borçlar ve kurumsal borçlar üzerinde sıkı bir şekilde izleme yaparak finansal istikrarı sağlamak amacıyla ele alınmaktadır.

Xi Jinping ayrıca küresel ekonomik entegrasyonu vurgulamaktadır. Çin, uluslararası ticaret anlaşmaları ve ikili ilişkiler aracılığıyla küresel etkisini artırmayı amaçlamakta ve aynı zamanda yerel mobilitayı güçlendirmektedir (Bin, 2015). Çin, proteksiyonizmle karşı karşıya kalırken, ticaret ilişkilerini güçlendirerek küresel ticaret engellerini aşmayı hedefleyen çeşitli stratejiler geliştirmektedir.

Xi Jinping'in ekonomi politikası, Çin'in küresel değişimlere uyum sağlama, iç riskleri yönetme ve sürdürülebilir büyüme hedeflerine ulaşma çabalarını yansıtmaktadır. Bu politika, teknoloji inovasyonu, altyapı geliştirme ve sosyal refah gibi çeşitli unsurları birleştirerek Çin'in uzun vadeli ekonomi stratejisinin temellerini atmaktadır.

Genel olarak, Xi Jinping'in ekonomi politikası, Çin'in kalkınma yaklaşımında kapsamlı bir dönüşümü yansıtmaktadır; bu yaklaşım, yerel yenilikleri, yapısal reformları ve küresel genişlemeyi entegre etmektedir. Bu yaklaşım, yalnızca iç ekonomik direnci artırmayı değil, aynı zamanda Çin'in küresel ekonomi mimarisindeki rolünü güçlendirmeyi hedeflemektedir. Xi Jinping'in liderliğinde, Çin, Batı'nın ekonomik hâkimiyetine karşı alternatif bir model sunarak, Kuşak ve Yol İnisiyatifi ve çeşitli ikili anlaşmalar gibi dış politika araçlarıyla etkisini genişletmektedir. Bu stratejinin önemli sonuçlarından biri, Çin ile Mısır arasındaki ilişkilerde görülmektedir. Çin'in Mısır'daki altyapı ve teknoloji yatırımları, Suez Kanalı Ekonomik Bölgesi ve yeni Mısır İdari Başkenti gibi projeler aracılığıyla Çin'in bölgedeki etkisini pekiştirmiştir. Çin'in Mısır'daki büyük altyapı ve teknoloji yatırımları, geleneksel Amerikan etkisini yavaşça gölgelemiş ve Xi'nin ekonomi politikasının küresel ekonomi diplomasisi için ne kadar önemli bir

araç olduğunu göstermektedir. Bu şekilde, "Xi Jinping Ekonomisi", yalnızca yerel bir politika çerçevesi değil, aynı zamanda gelişmekte olan dünyadaki Çin'in etkisini artırmak için stratejik bir platform olarak işlev görmektedir.

c. Çin'in "Yeni" Dış Politika Temelleri

Son yıllarda, Xi Jinping tarafından şekillendirilen Çin'in "yeni" dış politikası, yalnızca Asya-Pasifik bölgesini değil, aynı zamanda küresel jeopolitik dinamikleri de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu politikanın en önemli unsurlarından biri, 2013 yılında resmi olarak başlatılan Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ)'dir. KYİ, yalnızca sınır ötesi altyapı projelerinden ibaret olmayıp, aynı zamanda Çin'in küresel mimariyi yeniden şekillendirme vizyonunu yansıtan bir stratejidir; bu vizyon, karşılıklı faydaya dayalı bağlantılılık ve ekonomik işbirliğini temel alır. KYİ'nin temel amacı, Asya'dan Avrupa ve Afrika'ya uzanan geniş kara ve deniz yolları inşa etmek, ticaret yollarını, altyapıyı ve yeni sanayi bölgelerini geliştirmeye odaklanmaktır (McBride, 2023). Bu hedefe ulaşabilmek için Çin, karayolları, limanlar, demir yolları, enerji santralleri ve dijital iletişim ağları gibi büyük altyapı projelerine büyük yatırımlar ayırmaktadır. Çin, Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) ve İpek Yolu Fonu gibi finansal kurumlar aracılığıyla, gelişmekte olan ülkelere ihtiyaç duydukları finansmanı sağlamaktadır; bu sayede, Çin'in küresel ölçekteki etkisi genişlemektedir (Chaziza, 2019).

Küresel etkisini artırmak, bu stratejinin bir diğer önemli aşamasıdır. Çin, Birleşmiş Milletler (BM), G20 ve BRICS gibi uluslararası organizasyonlarda daha fazla yer alarak, küresel sistemdeki rolünü güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Godement, 2021). Bu yaklaşım, Çin'in, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki gelişmekte olan ülkelerle güçlü ilişkiler kurarken, aynı zamanda Rusya ve Avrupa Birliği gibi büyük ülkelerle stratejik ilişkilerini korumasını sağlayan çok vektörlü diplomasi olarak adlandırılmaktadır. Diplomatik ve ekonomik ağını genişleterek, Çin, Batı

tarafından domine edilmeyen, çok kutuplu bir uluslararası düzen inşa etmeyi hedeflemektedir (Yao, 2020).

Xi Jinping'in ekonomik diplomasi stratejisinin önemli bir unsuru, dış ticaret ve yatırım ilişkilerinin güçlendirilmesidir. Çin, ekonomik ve teknolojik gücünü kullanarak ikili ve bölgesel işbirliğini genişletmekte ve stratejik ortaklarla ekonomik entegrasyonu derinleştirmektedir (Chaziza, 2019). Bu işbirliği yalnızca mal ve hizmet ticaretiyle sınırlı kalmayıp, ortak sanayi bölgelerinin kurulması, doğrudan yabancı yatırımlar ve kalkınma projeleri için düşük faizli krediler gibi pek çok farklı alanı da kapsamaktadır. Orta Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika gibi bölgelerde, bu yaklaşım, Çin'in Batı'nın sıklıkla siyasi reform ve yönetim talepleri olmadan, alternatif kalkınma partneri olarak konumlanmasını pekiştirmiştir.

Xi Jinping'in dış politikasında, ulusal güvenlik ve bölgesel istikrar da öncelikli bir yer tutmaktadır. Çin, komşu ülkelerle ve diğer büyük güçlerle stratejik ortaklıklarını güçlendirirken, özellikle Güney Çin Denizi ve Tayvan'daki toprak iddialarını aktif bir şekilde savunmaktadır. Ayrıca, Çin, uluslararası barış operasyonları ve geleneksel olmayan güvenlik tehditleriyle mücadele konusunda daha büyük bir rol oynamaya başlamıştır; bu alanda sınır ötesi suçlar ve siber güvenlik gibi konularda da önemli adımlar atılmaktadır (Xinhua, 2019). Çin'in, Mısır gibi ülkelerle yakın ilişkiler kurması, Çin'in geleneksel olarak Batı'nın etkisinde kalan bölgelerdeki nüfuzunu genişletmesinin somut örneklerinden biridir. Mısır'da Çin, yeni idari başkent inşası, güneş enerjisi santrali ve Süveyş Kanalı yakınlarında sanayi bölgeleri inşası gibi büyük projelere dahil olmuştur; bu projeler yalnızca ikili ekonomik işbirliğini güçlendirmekle kalmamış, aynı zamanda Orta Doğu'daki jeopolitik dengelerin dönüşümünü/evrimini/yeniden şekillenmesini simgelemektedir (Chaziza, 2019).

Çin, aynı zamanda küresel sorunların çözülmesinde de liderlik göstermektedir. COVID-19 pandemisi, iklim değişikliği ve küresel güvenlik sorunları gibi konularda, Çin küresel işbirliğini teşvik etmektedir. Bu bağlamda, Çin, kazan-kazan işbirliği yaklaşımını ve müdahale etmeme ilkesini savunarak, Batı'nın değer temelli yaklaşımlarına alternatifler sunmaktadır (Xinhua, 2019).

Sonuç olarak, Xi Jinping'in dış politikası, pragmatik ve pasif bir yaklaşımdan, Çin'in küresel düzeni şekillendirme amacını güden daha proaktif ve sistematik bir stratejiye dönüşümünü göstermektedir. Bu politika, ekonomi, diplomasi ve güvenlik boyutlarını tek bir çerçevede birleştirerek, Çin'in uluslararası meşruiyetini pekiştirmeyi, küresel Güney'de yeni alanlar açmayı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin stratejik üstünlüğünü dengelemeyi hedeflemektedir. Çin'in, Mısır gibi ülkelerle geliştirdiği ilişkiler, küresel ittifaklar haritasındaki önemli bir değişikliği simgelemekte ve dünya gücü dinamiklerini çok kutuplu bir yapıya doğru kaydırmaktadır. Bu çerçevede, Xi Jinping'in dış politikası, sadece ulusal büyüme için bir araç değil, aynı zamanda 21. yüzyıl küresel mimarisini yeniden inşa etmek için anahtar bir stratejik araç olarak işlemektedir.

d. Arap Baharı Sonrası Mısır'da Yeni Yönetim Dönemi: Çin'in Orta Doğu'ya Yönelik Yeni Dış Politikası

Çin'in son on yılda Orta Doğu bölgesine yönelik dış politikası önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Başlangıçta pasif ve yalnızca ekonomik çıkarlarla sınırlı bir yaklaşım sergileyen Çin, Xi Jinping'in liderliğinde küresel hırslarının artmasıyla daha aktif, stratejik ve çok boyutlu bir strateji benimsemiştir. Orta Doğu, yalnızca enerji kaynaklarıyla değil, aynı zamanda Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) çerçevesinde stratejik bir kavşak noktası olarak da önem kazanmaktadır. Bu inisiyatif, Orta Doğu'yu Asya, Afrika ve Avrupa arasında önemli bir köprü haline getirmiştir; limanlar, demir yolu hatları ve sanayi bölgeleri KYİ projeleriyle birbirine bağlanmaktadır (CSIS, 2024). Örneğin, Umman'daki Duqm Limanı ve Mısır'daki Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi, Çin'in küresel gündemindeki bölgesel entegrasyonun somut örneklerindendir.

Enerji ilişkileri, Çin'in Suudi Arabistan, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi ülkelerle olan ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. Çin, dünyanın en büyük petrol ithalatçısı olup, enerji ihtiyacını karşılamak için bu bölgeye büyük ölçüde bağımlıdır. Bu nedenle, enerji sektörüne yapılan yatırımlar, petrol tedarik anlaşmaları ve temiz enerji geliştirme iş birlikleri uzun vadeli iş birliği öncelikleri arasında yer almaktadır. Örneğin, 2023 yılında Çin, Suudi Arabistan'ın ulusal petrol şirketi Aramco ile petrokimya ve rafinaj alanlarında 10 milyar dolarlık bir anlaşma imzalayarak ikili ekonomik ilişkileri çeşitlendirme ve derinleştirme çabalarını göstermiştir (Papageorgiou, 2023). İran ile ise 25 yıllık bir stratejik ortaklık anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma enerji, ulaşım ve telekomünikasyon sektörlerini kapsamaktadır.

Bununla birlikte, Çin'in Orta Doğu'ya yaklaşımı hegemonik veya müdahaleci değil, aksine müdahaleci olmayan, barışçıl diplomasi ve karşılıklı yarar ilkelerine dayanmaktadır. Bölgedeki İsrail-Filistin çatışması, Suriye savaşı ve Körfez gerilimleri gibi çeşitli çatışmalarda Çin, tarafsız bir arabulucu rolü üstlenmiş ve uluslararası konsensüse dayalı barışçıl çözümleri desteklemiştir (Murphy, 2024). Örneğin, Mart 2023'te Çin'in İran ile Suudi Arabistan arasındaki diplomatik ilişkilerin yeniden kurulmasını sağlama başarısı, Çin'in Orta Doğu'daki diplomatik başarısının önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu başarı, Beijing'in küresel diplomatik gücünü artırmakla kalmamış, aynı zamanda karmaşık bölgesel çatışmalarda istikrar sağlayıcı bir rol oynama yeteneğini de göstermiştir.

Çin'in Orta Doğu'daki stratejik yatırımları enerji sektörünün ötesine geçerek teknoloji, finans, altyapı ve sağlık gibi alanlara da yayılmıştır. Huawei gibi Çinli teknoloji şirketleri, özellikle Körfez ülkelerinde 5G altyapısının inşasında önemli roller üstlenmiştir. Öte yandan, Çin-Orta Doğu İşbirliği Forumu gibi platformlar aracılığıyla Beijing, kültürel değişim, eğitim ve kapasite

geliştirme programlarını teşvik ederek çok taraflı diplomasiyi güçlendirmekte ve toplumlar arası ilişkileri sembolik olarak pekiştirmektedir.

Mısır ile iş birliği, Çin'in Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki bölgesel stratejisinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Çin, Mısır'ın Yeni İdari Başkenti'nin inşası, elektrik santralleri, hızlı tren ağları ve Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi'ndeki sanayi alanları gibi projelere milyarlarca dolarlık yatırım yapmıştır (Mohamed, 2023). Jeopolitik açıdan bakıldığında, bu iş birliği Çin'in Akdeniz ve Afrika'ya erişimini genişletmekte, aynı zamanda Batılı ülkelerin özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgedeki geleneksel etkisini zayıflatmaktadır. Ayrıca, Mısır, Çin'in enerji arzı ve küresel lojistik hatları açısından hayati önem taşıyan deniz ticaret yollarının güvenliğini sağlamada kilit bir ortak olarak görülmektedir.

Çin'in Orta Doğu'daki dış politikası; ekonomik çıkarlar, jeopolitik strateji ve çatışmasız diplomasi değerlerinin bir birleşimini yansıtmaktadır. Bu strateji, askeri çatışmalar ve politik istikrarsızlık gibi bölgenin temel risklerinden kaçınarak, stratejik ve ekonomik kazançları en üst düzeye çıkarmayı amaçlamaktadır. Çin, küresel hırsları ile diplomatik pragmatizmi dengede tutarak, daha çok kutuplu bir Orta Doğu uluslararası ilişkiler mimarisinde önemli bir aktör konumuna gelmiştir. Bu durum, aynı zamanda bölgedeki geleneksel Amerikan hâkimiyetinin kademeli olarak sarsıldığına ve küresel güç dengesinde yaşanan kaymaya işaret etmektedir (Godement, 2021).

Çin'in son on yılda Orta Doğu'ya yönelik dış politikasında yaşanan dönüşüm, bu ülkenin Amerika Birleşik Devletleri'nin geleneksel hâkimiyetine karşı alternatif bir küresel güç olarak nüfuzunu sistematik bir şekilde inşa etme çabasını yansıtmaktadır. Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde yürütülen dikkatli diplomatik stratejiler, müdahaleci olmayan yaklaşımlar ve büyük ölçekli ekonomik yatırımlar sayesinde Çin, bölgedeki varlığını anlamlı ve sürdürülebilir bir şekilde

sağlamlaştırmıştır. Bu yaklaşım, genellikle askeri müdahale ve güvenlik temelli ittifaklara öncelik veren Amerika Birleşik Devletleri'nin stratejisinden keskin biçimde ayrılmaktadır. Çin, bunun yerine, pragmatik ekonomik iş birlikleri, barışçıl arabuluculuklar ve uzun vadeli altyapı projeleri aracılığıyla, ortak ülkelerin ulusal çıkarlarıyla uyumlu bir alternatif sunmaktadır.

Çin'in bugün Körfez bölgesindeki birçok ülke için en büyük ticaret ortağı haline gelmiş olması ve İran ile Suudi Arabistan arasındaki diplomatik gerilimi yatıştırmada oynadığı arabuluculuk rolünün 2024 yılında başarıyla sonuçlanması (Murphy, 2024), bölgesel jeopolitik dinamiklerde yeni bir dönemi işaret etmektedir. Öte yandan, Çinli teknoloji ve enerji şirketlerinin Orta Doğu'daki artan etkisi ile Umman'daki Duqm Limanı ve Mısır'daki Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi gibi stratejik projeler üzerinden genişleyen nüfuzu (Mohamed, 2023), yapısal ve uzun vadeli bir güç kaymasına işaret etmektedir.

Bu bağlamda, Çin'in Orta Doğu'ya yönelik dış politikasının yalnızca ekonomik çıkarlar, bölgesel istikrar ve barışçıl diplomasi değerleri arasında başarılı bir denge kurmakla kalmayıp, aynı zamanda onu Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgede başlıca stratejik rakibi konumuna getirdiği söylenebilir. Çin'in askeri hâkimiyet dayatmadan nüfuz kurabilme yeteneği, daha çok kutuplu bir küresel düzenin ortaya çıkışını teyit etmektedir. Bu yeni düzende, bölge ülkeleri artık yalnızca Batı güçlerine bağımlı kalmaksızın alternatif ortaklıklar geliştirebilmektedir. Bu gelişmeler, uluslararası ilişkilerde yeni bir paradigma değişimini simgelemekte olup; ekonomik güç, diplomatik katılım ve jeopolitik dayanıklılık gibi unsurlar, küresel ittifaklar ve etki alanlarının oluşumunda giderek daha belirleyici roller üstlenmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:
ABDÜLFETTAH ES-SİSİ VE Xİ JİNPİNG DÖNEMİNİN ETKİLERİ: ÇİN-MISIR
İLİŞKİLERİ VE ORTA DOĞU'DA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN
NÜFUZUNUN AZALMASI

A. Çin'in Ortadoğu Politikası ve Mısır'ın Konumu

a. Çin'in Stratejik İlkeleri ve Yaklaşımındaki Dönüşüm

Son birkaç on yılda Çin'in Orta Doğu'ya yönelik dış politikası, pasif bir tutumdan daha aktif, hesaplı ve stratejik bir yaklaşıma doğru önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Çin'in bölge ülkeleriyle ilişkilerinin erken dönemlerinde, Pekin çoğunlukla egemenliğe saygı ve iç işlerine müdahale etmeme gibi geleneksel diplomasi ilkelerini ön planda tutmuş ve iş birliğini temel ekonomik sektörler ile sınırlı teknik yardımlarla sınırlamıştır (Zhu, 2010). Bu yaklaşım, Çin'in mezhepsel çatışmalar ve karmaşık bölgesel rekabet dinamiklerine karışmaktan kaçınma eğilimini yansıtmakta olup, temel amacı bölgedeki tüm aktörlerle uyumlu ilişkiler kurmaktır.

Ancak, Başkan Xi Jinping'in 2013 yılında Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) başlatmasıyla birlikte, Çin'in bu bölgeye yönelik dış politikası daha iddialı ve çok boyutlu bir evreye girmiştir. Orta Doğu, Asya, Afrika ve Avrupa'yı birbirine bağlayan stratejik konumunun yanı sıra, küresel enerji kaynaklarının merkezi ve hayati deniz taşımacılığı güzergâhlarının kesişim noktasıdır. Bu nedenle, bölge kara ve deniz yollarını kapsayan BRI güzergâhına dâhil edilerek Çin'in küresel ekonomik ve jeopolitik ağını genişletme çabalarının odak noktası hâline gelmiştir (Rolland, 2017). Bu çerçevede Çin, Mısır, Suudi Arabistan, İran ve diğer Körfez ülkelerinde limanlar, lojistik ağlar, demiryolları ve sanayi bölgeleri inşasına hız vermiştir (Fulton, 2020).

Çin'in Orta Doğu'daki yaklaşımını şekillendiren üç temel ilke vardır. Birincisi, iç işlerine karışmama ilkesidir. Bu ilke, uluslararası baskılara rağmen istikrarlı biçimde uygulanmakta ve Batılı güçlerin siyasi niyetlerine karşı kuşkuyla yaklaşan Orta Doğu'daki otoriter rejimler için

güvence oluşturmaktadır (Chen & Wang, 2020). Böylece Pekin, Mısır, İran ve Suriye gibi rejimler için daha dostane bir ortak olarak öne çıkmaktadır.

İkincisi, karşılıklı kazanç (win-win cooperation) ilkesidir. Çin, Batı'nın sıklıkla şart koştuğu demokrasi veya insan hakları reformları gibi ideolojik ön koşullar yerine, kalkınma ve istikrar temelli ortaklıklar sunmaktadır. Bu yaklaşım, bölge ülkeleri tarafından egemenliğe saygılı ve projelerin uygulanmasında daha hızlı bulunarak olumlu karşılanmaktadır (Callahan, 2016).

Üçüncüsü ise, Çin'in çok kutuplu ve pragmatik yaklaşımıdır. Bu yaklaşım sayesinde Çin, birbirleriyle çatışmalı olan aktörlerle aynı anda stratejik ilişkiler geliştirebilmekte; örneğin, Suudi Arabistan ve İran ile, ya da İsrail ve Filistin ile eş zamanlı olarak olumlu ilişkiler sürdürebilmektedir. Bu esneklik, Çin'i tarafsız ve tüm taraflarca kabul edilebilen bir dengeleyici güç konumuna taşımaktadır (Zhao, 2021).

Bu üç ilke, Çin'in Orta Doğu'da Batı'ya alternatif olarak güvenilir bir ortak hâline gelmesini sağlamakta, ekonomik istikrar ve yerel yönetim modellerine saygı temelinde bölgeye derinlemesine nüfuz etmesini mümkün kılmaktadır.

b. Politikanın Ekseni: Enerji, Altyapı ve Arabuluculuk Diplomasisi

Çin'in Orta Doğu politikası rastgele değil, son derece yapılandırılmış ve uzun vadeli stratejik hesaplamalara dayanmaktadır. Bu politikanın temelini oluşturan üç ana eksen vardır: enerji güvenliği, stratejik altyapı yatırımları ve arabuluculuk diplomasisi. Bu üç eksen birbirinden bağımsız olmayıp, Çin'in bölgedeki siyasi ve ekonomik etkisini pekiştiren tamamlayıcı unsurlar olarak işlev görmektedir (Calabrese, 2022).

İlk eksen enerji güvenliğidir ve Çin'in bölgedeki varlığının temel nedenlerinden biridir. Orta Doğu, Çin'in ulusal enerji güvenliği açısından kritik öneme sahip olan küresel petrol

tedarikinin merkezidir. Çin'in ham petrol ithalatının yaklaşık %44'ü Orta Doğu'dan gelmektedir; bu da bölgeyi Çin'in uzun vadeli enerji ihtiyacı açısından vazgeçilmez kılmaktadır (U.S. Energy Information Administration, 2021). Suudi Arabistan, İran, Irak ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi ülkeler Çin'in başlıca enerji ortaklarıdır. Çin, uzun vadeli tedariki güvence altına almak için Suudi Aramco ile çok yıllı anlaşmalar imzalamış; rafineri hisseleri satın almış ve petrokimya projelerinde ortaklık kurmuştur. İran ile Çin, yaptırımların gölgesine rağmen 25 yıllık ve 400 milyar dolar değerinde bir anlaşma imzalamış, enerji, altyapı ve teknoloji alanlarında iş birliğini kapsamlı hâle getirmiştir (Kuo, 2021). Çin ayrıca Irak'ta enerji sektöründe en büyük yatırımcı konumuna gelmiş ve rafineri modernizasyonu ile güneş enerjisi santralleri inşasını finanse etmiştir (Scobell & Nader, 2016).

İkinci eksen stratejik altyapı ve yatırım politikalarıdır ve çoğunlukla Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) kapsamında yürütülmektedir. Coğrafi konumu itibariyle Orta Doğu, Çin'in Afrika ve Avrupa ile kara ve deniz üzerinden bağlantısını sağlayan kritik bir koridordur. Çin'in bölgedeki yatırımları limanlar, otoyollar, demiryolları, enerji santralleri ve endüstri bölgeleri inşasını kapsamaktadır. Örneğin Umman'daki Duqm Limanı, Çin ile ortak işletilmekte ve Basra Körfezi ile Hint Okyanusu arasında lojistik bir merkez olarak konumlanmaktadır. Suudi Arabistan'da Çin, NEOM mega projesinde yer almakta; rafineri ve petrokimya tesisleri inşa etmektedir. BAE'de Çin, Abu Dabi'deki Khalifa Endüstri Bölgesi'nde (KIZAD) sanayi bölgesi kurmuş ve Cebel Ali Limanı'nda lojistik üs oluşturmuştur. İran ve Irak'ta Çinli inşaat şirketleri demiryolları, barajlar ve özel ekonomik bölgeler inşa etmektedir. Çin'in 2005'ten bu yana Orta Doğu'ya yaptığı toplam yatırımın 273 milyar ABD dolarını aştığı tahmin edilmektedir (American Enterprise Institute, 2023).

Üçüncü ve son eksen ise son yıllarda giderek önem kazanan arabuluculuk diplomasisidir. Çin uzun süre boyunca bölgedeki siyasi çatışmalara doğrudan müdahil olmaktan kaçınmıştır. Ancak 2020’li yıllardan itibaren Pekin, barış süreçlerinde arabulucu ve kolaylaştırıcı bir aktör rolünü üstlenmeye başlamıştır. Bu eğilimin zirvesi, Çin’in Suudi Arabistan ile İran arasındaki diplomatik ilişkilerin yeniden tesisini Mart 2023’te başarıyla aracılık etmesi olmuştur. Bu gelişme, uzun süredir ABD ve Avrupa’nın tekelinde olan bölgesel arabuluculuk alanında Çin’in yeni bir aktör olarak ortaya çıkışını göstermektedir (Zhao, 2023). Bu süreç, Çin’in yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda diplomatik bir güç olarak da meşruiyet kazandığını ve çözüm üretici, çatışmasız diyalog ve kalkınma temelli alternatifler sunduğunu ortaya koymuştur.

Bu başarı, Çin’in yalnızca ekonomik bir güç olmaktan çıkıp, diplomatik alanda da güvenilir bir aktöre dönüştüğünü göstermektedir. İsrail’den Filistin’e, Suudi Arabistan’dan İran’a kadar bölgedeki tüm taraflarla iyi ilişkiler sürdürebilme kabiliyeti sayesinde Çin, bölgesel çatışmaların ortasında etkili bir iletişim köprüsü hâline gelmiştir. Bu durum, Çin’in ekonomik gücünü, müzakere yeteneğini ve tarafsızlık imajını birleştiren yeni bir yumuşak güç (soft power) modelinin ifadesidir (Chaziza, 2022).

Bu üç ana eksen sayesinde, Çin’in Orta Doğu politikası yalnızca ekonomik yayılmacılığı değil, aynı zamanda bölgeye uzun vadeli yapısal bir nüfuz inşa etme amacını taşımaktadır. Bu yaklaşım, ABD’nin bölgede süregelen hâkimiyetine karşı daha pragmatik, kapsayıcı ve kalkınma odaklı bir strateji ortaya koyarak Çin’in yükselen gücünü görünür kılmaktadır (Fulton, 2020).

c. Çin’in Orta Doğu’daki Başlıca Ülkelerle İlişkilerinin Deseni

Çin’in Orta Doğu dış politikası, bölgedeki ana aktörlerle kurduğu çok katmanlı, esnek ve tamamlayıcı ilişkiler tarafından şekillendirilmektedir. Batılı güçlerin aksine, Çin genellikle tek taraflı ittifaklara girmekten kaçınmakta ve tüm aktörlerle, ister Batı yanlısı, ister Batı karşıtı, ister

jeopolitik olarak belirsiz olsun, stratejik pragmatizm temelinde ilişkiler geliştirmektedir. Bu durum, Çin'in enerji, ekonomi, güvenlik ve diplomasi alanlarındaki çıkarlarını aynı anda dengeli bir biçimde sürdürmesini mümkün kılmaktadır.

Çin'in Suudi Arabistan ile kurduğu ilişki, bu bağlamda en önemli ortaklıklardan biridir. İki ülke 2016 yılında kapsamlı stratejik ortaklık anlaşması imzalamış ve enerji, sanayi ve dijital teknoloji alanlarında iş birliği kurmuştur. Suudi Arabistan, Çin'in en büyük ham petrol tedarikçisi konumunda olup, 2023 yılında Çin'in toplam petrol ithalatının %18'ini sağlamıştır (China Customs, 2024). Xi Jinping'in 2022 Aralık ayındaki Riyad ziyaretinde, hidrojen enerjisi, yapay zekâ, bulut bilişim ve NEOM kentindeki altyapı projelerini kapsayan 50 milyar ABD doları değerinde 34 anlaşma imzalanmıştır (Xinhua, 2022).

Suudi Arabistan'dan farklı olarak, Çin-İran ilişkileri daha uzun vadeli ve jeopolitik karakterlidir. Mart 2021'de iki ülke, enerji, ulaştırma, limanlar, demiryolları, sanayi ve bilgi teknolojilerini kapsayan 25 yıllık 400 milyar dolarlık kapsamlı bir stratejik ortaklık anlaşması imzalamıştır (Kuo, 2021).

BAE ve Katar gibi diğer Körfez ülkeleriyle ise Çin'in iş birliği daha çok yüksek teknoloji ve dijitalleşme alanlarına odaklanmaktadır. Örneğin, BAE'de Huawei şirketi, ülkenin 5G altyapısının inşasında başlıca ortak olarak yer almakta; Abu Dabi'deki Çin-BAE sanayi bölgesi ise 2 milyon metrekareyi aşan bir alanla Afrika ve Güney Asya'ya ihracat üssü konumundadır (Gulf News, 2021). Katar ile iş birliği yapay zekâ, siber güvenlik, eğitim ve kültürel değişim alanlarını kapsamaktadır.

Çin'in İsrail ve Türkiye ile ilişkileri ise daha karmaşıktır. İsrail ile ilişkiler, hassas teknolojiler, hassas tarım, güneş enerjisi ve su teknolojileri gibi yüksek teknoloji alanlarında iş

birliğini içermektedir. Çin ayrıca 2021’den itibaren Şanghay Uluslararası Liman Grubu (SIPG) aracılığıyla Hayfa Limanı’nın işletmesini üstlenmiştir. Ancak bu ilişki, Pekin’in etkisinin artmasından endişe eden Washington’un baskısıyla karşılaşmaktadır (Council on Foreign Relations, 2022). Türkiye ile ilişkiler ise dalgalı seyretmektedir. Türkiye, Çin’in Orta Koridor stratejisi açısından önemli bir ülke olsa da, Sincan Uygur meselesi kamuoyunda gerginlik yaratmaktadır.

İlginçtir ki Çin, Suriye rejimi, Filistinli gruplar ve İran gibi Batı karşıtı aktörlerle olumlu ilişkiler yürütürken, aynı zamanda BAE ve Katar gibi Batı müttefikleriyle de yakın bağlar kurabilmektedir. Bu yaklaşım, Çin’in ideolojik bir gündem taşımadan, ekonomik kalkınma ve karşılıklı çıkar ilkesiyle hareket ettiğini göstermektedir.

Çin bu çok katmanlı ilişki modeliyle, Batı’nın askeri ittifak veya müdahale temelli politikasının aksine, asimetrik ama istikrarlı bir etki ağı kurmaktadır. Çin yalnızca bir ticaret aktörü değil, aynı zamanda Orta Doğu’daki yeni jeopolitik mimarinin şekillendiricisi olarak öne çıkmakta; esnekliği, ideolojik bağımsızlığı ve somut ekonomik teklifler ile bölge aktörleri tarafından daha fazla kabul görmektedir.

d. Mısır’ın Jeopolitiği: Yeni İpek Yolu’nun Stratejik Merkezi

Mısır’ın coğrafi konumu, Çin’in dış politikası ve jeopolitik projeleri açısından, özellikle Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) bağlamında, en stratejik ülkelerden biri hâline gelmiştir. Mısır; Afrika, Asya ve Avrupa’nın kesişim noktasında yer almakta ve dünyanın en hayati deniz ticaret yollarından biri olan Süveyş Kanalı’nı kontrol etmektedir. Küresel ticaretin yaklaşık %15’i ve dünya konteyner hacminin %30’u her yıl bu kanaldan geçmektedir (Suez Canal Authority, 2023). Bu durum, Mısır’ı uluslararası tedarik zincirinde önemli bir geçiş noktası hâline getirirken, sanayi

ihracatı ve enerji ithalatında istikrarlı erişime ihtiyaç duyan Çin için de hayati bir ortak yapmaktadır.

21. yüzyıl Deniz İpek Yolu bağlamında, Süveyş Kanalı; Çin limanlarını Afrika, Avrupa ve Akdeniz pazarlarına bağlayan bir "deniz köprüsü" işlevi görmektedir. The Economist Intelligence Unit'e (2022) göre, Mısır, Çin'in Afrika ve Orta Doğu'daki KYİ stratejisinde "kilit ülke (anchor state)" olarak sınıflandırılmakta; bu da lojistik güzergâhların sürekliliğinde oynadığı merkezi role işaret etmektedir.

Bu stratejideki temel projelerden biri Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi'dir (SCZone). Çin için Asya dışındaki en aktif sanayi üslerinden biri hâline gelen bu bölgede, 2008'den beri 100'ün üzerinde Çinli şirket faaliyet göstermekte; toplam 1,2 milyar dolar yatırım yapılmış ve yaklaşık 4.000 kişiye doğrudan istihdam sağlanmıştır (SCZone Authority, 2023). Bu bölgedeki başlıca ürünler arasında elektrikli ekipmanlar, çelik, yapı malzemeleri ve tekstil yer almakta; bunlar Afrika ve Avrupa'ya ihraç edilmektedir.

SCZone dışında, Çin ayrıca Kahire'nin 45 km doğusunda inşa edilen Yeni İdari Başkent (New Administrative Capital - NAC) projesinde de aktif rol üstlenmektedir. Çin Devlet İnşaat Mühendisliği Şirketi (CSCEC), Afrika'nın en yüksek binası olan Iconic Tower ve hükûmet idare kompleksini içeren merkezi iş bölgesinin inşası için 3 milyar dolarlık bir sözleşme imzalamıştır (Xinhua, 2021). Bu proje, Mısır'ın Çin'in teknik kapasitesi ve finansmanına duyduğu siyasi güvenin bir göstergesidir.

Genel olarak, Çin'in Mısır'daki varlığı, Batı'nın sıklıkla ideolojik ön koşullara dayalı yardım politikalarının aksine, siyasal koşullardan arındırılmış, çatışmasız bir jeoekonomik genişleme modelini temsil etmektedir. Doğrudan yatırımlar ve sanayi iş birlikleri aracılığıyla Çin,

Sisi dönemindeki otoriter kalkınma modeline yakın duran Mısır gibi ülkelerde uzun vadeli yapısal bir etki oluşturmaya başarmaktadır.

Bu bağlamda Mısır, yalnızca "sıradan bir müttefik" değil; Çin'in küresel mimarisini şekillendirme çabasında jeopolitik, lojistik, siyasi istikrar ve ekonomik genişlemeyi birleştiren merkezi bir stratejik ortak hâline gelmiştir.

e. Siyasal İttifak ve Otoriter İstikrar

Orta Doğu'nun istikrarsız jeopolitik ortamında Mısır, otoriter istikrar sunan benzersiz bir ortak olarak öne çıkmakta; bu da Çin'in dış politika ilkeleriyle örtüşmektedir. Abdülfettah el-Sisi liderliğindeki Mısır, devlet kurumları ve iç siyasi alan üzerinde güçlü bir kontrolle merkezîleşmiş ve görece istikrarlı bir yönetim sergilemektedir. Siyasi istikrar muhalefetin bastırılması ve sınırlı sivil özgürlük temelinde inşa edilmiş olsa da Pekin tarafından stratejik bir avantaj olarak görülmektedir; zira projelerin etkin uygulanması genellikle güç merkezileşmesine bağlıdır (Stacher, 2021).

Mısır, Çin'in "kalkınmacı otoriterlik (developmental authoritarianism)" olarak adlandırılan modeline benzer bir kalkınma yaklaşımı sergilemektedir: siyasal liberalleşmeden ziyade ekonomik büyüme ve altyapıya öncelik verilmektedir. Örneğin, Çin'in desteklediği NAC projesi ve sanayi bölgeleri, parlamenter onaya ya da güçlü muhalefete gerek kalmadan hızla hayata geçirilebilmektedir. Bu durum, Çin'in dış yatırımlarında karşılaştığı bürokratik karmaşıklıkları ve siyasi çalkantıları bertaraf etmesini sağlamakta; dolayısıyla Mısır'ı ideal bir ortak yapmaktadır (Stacher, 2021).

Dahası, Mısır ne Suudi Arabistan gibi ABD ile askeri bir ittifaka bağlıdır ne de İran gibi ağır yaptırımlara maruz kalmaktadır. Bu durum, Mısır'a jeopolitik bir esneklik kazandırmakta ve

Çin ile stratejik yakınlık kurarken Batılı müttefiklerle doğrudan bir çatışmaya girmeden “dengeleyici ortak” konumunu sürdürmesine olanak tanımaktadır (Stacher, 2021).

Askerî ve güvenlik alanlarında da stratejik bir iş birliği gelişmektedir. Çin ve Mısır, 2024’te ortak deniz tatbikatları düzenlemiş; ayrıca “Uygarlığın Kartalları 2025” adlı hava tatbikatında J-10C, KJ-500 ve Y-20 tipi uçaklar yer almıştır (Fulton, 2024). Bu gelişme, ikili güvenlik ortaklığının yeni bir evreye geçtiğini göstermektedir.

Çok taraflı diplomasi alanında da Mısır, BM gibi platformlarda Çin’in Sincan ve Hong Kong gibi meselelerdeki pozisyonunu desteklemekte; 2013 darbesinden sonra ise iç işlerine müdahale edilmeme ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalınmasını savunmaktadır. Bu, Çin ile Mısır arasında bir tür “otoriter istikrar paketi”nin oluştuğunu göstermekte; egemenlik ve rejim güvenliği temelinde karşılıklı destek sağlanmaktadır.

Dolayısıyla Çin-Mısır ittifakı yalnızca ekonomik çıkarlarla değil, aynı zamanda siyasal bakış açılarındaki benzerliklerle ve kalkınma yaklaşımlarındaki uyumla da şekillenmektedir. Mısır’daki otoriter istikrar, Çin için bir engel değil; aksine, pragmatik ve rejim değişimlerine karşı dayanıklı bir ortak arayışındaki önemli bir çekim unsuru hâline gelmiştir. Bu ortaklık modeli, Çin’in Batı tarzı liberal demokrasiden bağımsız alternatif bir uluslararası düzen kurma çabasındaki stratejik dayanaklardan biridir.

f. Stratejik Çeşitlenme: Ekonomiden Savunma ve Teknolojiye

Çin-Mısır ilişkileri artık geleneksel ekonomik iş birliklerinin çok ötesine geçmiştir. Son yıllarda iki ülke, uzay teknolojisi ve askerî savunma gibi stratejik alanlara yönelerek, Mısır’ı Orta Doğu’daki az sayıdaki çok boyutlu Çin ortağından biri hâline getirmiştir. Bu gelişme, Çin’in Kuzey Afrika ve Akdeniz’e yönelik jeopolitik yayılma stratejisinin bir göstergesidir.

Bu bağlamdaki en dikkat çekici projelerden biri, Mısır hükûmeti tarafından kurulan ve Çin tarafından teknik ve finansal destek sağlanan “Uzay Şehri” kompleksidir. Bu girişim, Mısırlı mühendislerin eğitilmesi, yer istasyonlarının inşası ve iletişim/gözlem uydularının geliştirilmesi ile fırlatılmasını kapsamaktadır. 2019 yılında Çin, başarısız bir uyduyu ikame eden EgyptSat-A uydusunun Kazakistan’daki Baykonur Üssü’nden fırlatılmasını sağlamış ve böylece Mısır, Batı ve Rusya’nın hâkim olduğu uzay ekosistemine Çin aracılığıyla katılmıştır (Reuters, 2019).

Askerî alanda da iş birliği belirgin biçimde artmıştır. 2021 ve 2022 yıllarında Çin ve Mısır, stratejik saldırı simülasyonlarını da içeren ortak hava tatbikatları gerçekleştirmiştir. Bu, Çin Halk Kurtuluş Ordusu’nun (PLA), Orta Doğu’daki komünist olmayan bir ülkeyle gerçekleştirdiği nadir askeri iş birliklerinden biridir. Aynı zamanda Mısır’ın, ABD ve Avrupa’nın silah ihracatına getirdiği sınırlamalar nedeniyle Çin yapımı J-10C savaş uçaklarını satın almayı değerlendirdiği bildirilmiştir (Global Times via Middle East Monitor, 2022).

Mısır’ı Suudi Arabistan veya İsrail’den ayıran en önemli fark, jeopolitik esnekliğidir. İsrail, Çin şirketlerinin Hayfa Limanı’ndaki projelerine katılmasına izin vermiş olsa da, ABD’nin baskısı altındadır. Suudi Arabistan ise Washington ile güçlü bir askerî-istihbarat ittifakı içerisindedir. Buna karşılık, Mısır, Çin için Batı baskısından bağımsız daha “nötr” bir iş birliği platformu sunmaktadır (Council on Foreign Relations, 2022).

Ayrıca Mısır, Huawei, Hikvision ve ZTE gibi Çinli firmalarla birlikte akıllı şehir gözetim sistemleri, 5G ağları ve kamu güvenliği için bulut altyapısı kurarak dijital ve siber altyapısını da geliştirmektedir. Carnegie Middle East Center’a (2022) göre, Mısır, Çin’in yapay zekâ tabanlı gözetim teknolojilerini kapsamlı biçimde benimseyen az sayıdaki Arap ülkesinden biridir.

Dolayısıyla, Çin–Mısır ilişkilerinin teknoloji ve savunma alanına çeşitlenmesi, Çin’in yalnızca yeni pazarlar değil, aynı zamanda jeopolitik ve askerî etki alanları oluşturarak Asya dışında nüfuzunu artırma stratejisinin bir parçasıdır.

g. Bölgesel Temsil ve Küresel Güney’in Sembolü

Coğrafi ve siyasi faktörlerin yanı sıra, Mısır’ın tarihi kimliği ve sembolik liderliği, Çin’in küresel diplomasi stratejisinde son derece önemli bir ortak olarak konumlanmasına katkı sağlamaktadır. Mısır, yalnızca Orta Doğu bölgesel aktörü değil, aynı zamanda Küresel Güney’in temsilci sembolüdür—çok kutuplu bir dünya düzeni kurmayı ve Batı’ya olan bağımlılığı azaltmayı amaçlayan gelişmekte olan ülkeler bloğunun bir parçasıdır. Çin açısından, Batı-sonrası liderlik iddiası bağlamında, Mısır gibi tarihi ağırlığa sahip ülkelerle ortaklık kurmak, uluslararası platformlarda diplomatik meşruiyet açısından büyük değer taşımaktadır (Abul-Magd, 2023).

Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC), China–Arab States Cooperation Forum ve 2022 Riyad’daki China–Arab Summit gibi çeşitli çok taraflı platformlarda Mısır her zaman öne çıkan bir konumda yer almıştır. Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi, bu üst düzey zirvelerde düzenli olarak yer almakta; stratejik mutabakat zaptlarına imza atmakta ve Çin’in istikrar, ekonomik büyüme ve egemenliğe dayalı kalkınma modeline desteğini açıkça ifade etmektedir (Xinhua, 2022). Bu bağlamda Mısır, Arap dünyası ile Afrika arasında kültürel ve diplomatik bir köprü işlevi görmektedir son on yılda Çin’in jeoekonomik genişleme hedefinin merkezinde yer alan iki bölge.

Mısır’ın 2023 itibarıyla yaklaşık 105 milyonluk nüfusu ile Arap dünyasının en kalabalık ülkesi olması, onu Küresel Güney’deki temsiliyet açısından daha da güçlü kılmaktadır (World Bank, 2023). Cemal Abdülnasır döneminden bu yana Mısır, Bağlantısızlar Hareketi’nin öncüsü olarak kendisini Batı ve Doğu arasında denge sağlayan bir aktör olarak konumlandırmıştır. Bu

anlatı, özellikle G77, BRICS+ ve Birleşmiş Milletler gibi platformlarda, küresel yönetim reformu ve kalkınma eşitliği talepleri ile günümüzde de diplomatik retorikte canlılığını korumaktadır. Çin, bu tarihsel sembolizmi Küresel Güney'in ABD'den bağımsız bir koalisyonu olarak sunulan yeni anlatıyı pekiştirmek için kullanmaktadır (Abul-Magd, 2023).

Bunun da ötesinde, Çin Mısır'ı bölgesel görüşlerin şekillendirilmesinde “kanaat katalizörü” olarak görmekte ve Arap ülkeleri nezdindeki diplomatik etkisini artırmak için stratejik bir ortak olarak değerlendirmektedir. Örneğin, Sincan, Hong Kong ve Tayvan gibi hassas konularda Mısır, Pekin'in BM nezdindeki pozisyonunu açıkça destekleyen ilk Batı Asya ülkeleri arasında yer almıştır. Bu destek, Çin'in Müslüman ve Arap dünyasındaki meşruiyet anlatısını pekiştirmekte; Çin'in siyasi modeline yönelik küresel tanınırlık kazandırmaktadır. Bütün bu coğrafi, tarihsel, sembolik ve diplomatik boyutlarıyla Mısır, Çin'in Orta Doğu'daki sıradan bir ortağından çok daha fazlasıdır.

Mısır, Çin'in çeşitli düzeylerdeki stratejik hedeflerini aynı anda gerçekleştirebildiği merkezî bir ortak olarak; yerel ekonomik kalkınma, bölgesel etki genişlemesi ve Küresel Güney diskurundaki küresel konum güçlendirme çabalarının kesişim noktasında yer almaktadır. Mısır'ın tarihsel ve sembolik yaşamı, Çin'in sadece pragmatik değil, aynı zamanda stratejik bir şekilde Batı hegemonyasına karşı alternatif diplomasi anlatısını inşa etmesinde kilit bir rol oynamaktadır.

B. Mısır'ın Büyük Güçlere Yönelik Politikası ve Çin'in Pozisyonu

a. Stratejik Ortaklıkların Çeşitlendirilmesi: Batı, Rusya ve Çin Arasında

2011–2013 iç krizlerinin ardından, Mısır dış politikasının yönünü belirleme konusunda büyük bir meydan okumayla karşı karşıya kalmıştır. Mübarek rejiminin devrilmesi, Mursi'nin iktidara gelişi ve nihayetinde ordu tarafından yönetimin ele geçirilmesi, özellikle Batı'daki geleneksel ortaklarıyla ilişkilerde belirsizlik yaratmıştır. Bu bağlamda, Sisi yönetimi yalnızca tek

bir küresel güç merkezine yani ABD ve Avrupalı müttefiklerine bağımlı olmanın yüksek siyasi baskı ve ekonomik kırılganlıklar doğurabileceğinin farkına varmıştır. Bu nedenle, ortaklıkları çeşitlendirme stratejisi yalnızca pragmatik bir tercih değil, aynı zamanda Mısır'ın yeni dış politika doktrininin "stratejik özerklik yoluyla istikrar" temel unsurudur.

b. Amerika Birleşik Devletleri: Askeri Yardım ile Normatif Baskı Arasında

ABD, 1979 Camp David Barış Anlaşması'ndan bu yana Mısır'a en büyük ikinci askeri yardım sağlayan ülke konumundadır. Her yıl yaklaşık 1,3 milyar dolar değerinde askeri yardım sağlamakta, savaş uçakları, tanklar ve askeri eğitim programları içermektedir (Sharp, 2021). Ancak 2013'teki askeri darbe bu ilişki için bir dönüm noktası olmuştur. Obama yönetimi bazı yardımları askıya almış, silah sevkiyatlarını geciktirmiş ve insan hakları ihlallerine dair endişelerini açıkça dile getirmiştir. Trump döneminde ilişkiler bir nebze düzelse de, Sisi bu ilişkilerin Amerikan iç politikası, Kongre ve uluslararası STK'ların baskılarından etkilendiğini deneyimlemiştir.

Bu durum, Mısır elitleri arasında ABD'ye aşırı bağımlılığın ulusal karar alma özerkliğini zayıflatmış algısını oluşturmuştur. Buna karşılık, Mısır Rusya ile askeri iş birliğini geliştirerek S-300 ve SU-35 gibi savunma sistemleri satın almış; eşzamanlı olarak Çin'den gelen stratejik sektör yatırımlarını da artırmıştır. Bu strateji, "stratejik çeşitlendirme (hedging)" olarak tanımlanabilir—Mısır, ABD ile ilişkisini korurken aynı zamanda alternatif ortaklarla bağlarını güçlendirerek pazarlık gücünü artırmaktadır.

c. Avrupa Birliği: Normatif ve Ambivalan Ticaret Ortağı

Avrupa Birliği, Mısır'ın en büyük ticaret ortağı olup toplam dış ticaretinin yaklaşık %24'ünü oluşturmaktadır. Almanya, İtalya ve Fransa başlıca ortaklardır (European Commission, 2023). Mısır-AB ilişkileri, European Neighborhood Policy (ENP) ve Ortaklık Anlaşması

çerçevesinde yürütölmektedir. Ancak, ABD gibi, Avrupa da siyasi reform, sivil özgürlükler ve göç yönetimi konularında normatif baskılar uygulamaktadır.

AB, kalkınma yardımı ve teknik destek sağlasa da, özellikle Almanya ve Hollanda gibi ölkeler 2013 sonrası siyasi baskıları eleştirmiştir. Bununla birlikte, Mısır, enerji güvenliği (Doğu Akdeniz’de doğal gaz), terörle mücadele ve Afrika’dan Avrupa’ya göçün kontrolü konularında Avrupa için stratejik bir ortak olarak değerini korumaktadır. Bu durum, AB’nin dış politikasındaki bölünmeleri Kâhire’nin fırsata çevirebileceği ambivalan bir ilişki dinamiği yaratmaktadır.

d. Rusya: Askeri ve Enerji Temelli Kısmi Stratejik İttifak

Vladimir Putin liderliğindeki Rusya, kendisini Batı hegemonyasına karşı bir güç olarak konumlandırmaktadır. Mısır, Moskova ile daha derin iş birliği kurarak stratejik özerkliğini artırmayı hedeflemiştir. 2014’ten itibaren ilişkiler büyük ölçüde gelişmiştir; özellikle ABD askeri yardımının askıya alınmasından sonra Rusya’dan savaş uçakları ve füze savunma sistemleri satın alınmış ve özel kuvvetler eğitimi gibi programlar başlatılmıştır.

Ayrıca, El Dabaa Nükleer Santrali gibi büyük projelerde Rusya ana partner olmuştur. Bu 25 milyar dolarlık proje büyük oranda Rus kredileriyle finanse edilmekte ve Rosatom tarafından yürütölmektedir (Rosatom, 2021). Ancak, Rusya’nın yatırımı sektörel düzeyde sınırlı kalmakta, Çin veya AB ile kıyaslandığında altyapı, teknoloji transferi ve küresel pazarlara erişim açısından aynı kapasiteye sahip değildir. 2022’de başlayan Rusya-Ukrayna savaşı da ekonomik ve diplomatik kapasitesini zayıflatmıştır.

e. Çin: Müdahale Olmadan Kalkınma İçin Alternatif Eksen

Çin, diğer ortaklardan farklı olarak Mısır’ın stratejik çeşitlendirme vizyonunda benzersiz bir yere sahiptir. İkinci en büyük küresel ekonomi olarak Çin, ideolojik veya siyasi baskı içermeyen bir kalkınma modeli sunmaktadır. Bu, Sisi’nin istikrar ve ekonomik büyümeyi iç

meşruiyetin temeli olarak gören vizyonu ile uyumludur. 2014'ten bu yana Mısır ve Çin, Kapsamlı Stratejik Ortaklık Anlaşması çerçevesinde ilişkilerini kurmuş, Mısır'ı Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) öncelikli ortağı yapmıştır.

Çin, Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi, hızlı tren taşımacılığı ve Yeni İdari Başkent gibi projelere büyük yatırım yapmıştır. Huawei ve China State Construction Engineering gibi firmalar dijital altyapıdan siber güvenliğe kadar geniş alanlarda faaliyet göstermektedir. En önemlisi, Çin siyasi reform ya da şeffaflık talep etmeksizin projelerin verimliliğine ve siyasi istikrara odaklanmakta, bu da Sisi'ye iç meseleleri dış baskı olmadan yönetme alanı sağlamaktadır.

Mısır ve Çin ayrıca BRICS, FOCAC ve G77+China gibi çok taraflı platformlarda ortaklaşa hareket ederek Küresel Güney söylemini ve çok kutuplu bir dünya düzenini desteklemektedir. Bu iş birliği, Mısır'ın Afrika, Arap ve Asya arasında köprü kuran bir aktör olarak rolünü genişletirken, ABD-Çin rekabetinde yararlanıcı pozisyonunu da pekiştirmektedir.

f. Ekonomi ve İç Dinamikler: Çin'in Yapısal İstikrar Alternatifi Olarak Rolü

2022-2023 yıllarında yaşanan ekonomik kriz bağlamında yüksek enflasyon, Mısır poundunun değer kaybı ve dış borç baskısı Çin'in desteği iç istikrarın korunmasında kritik rol oynamıştır. IMF gibi Batılı kuruluşlardan kredi alma sürecinde sert yapısal reform talepleri (sübvansiyonların azaltılması, kamu sektörünün liberalleşmesi) Mısır için ciddi siyasi riskler doğurmuştur. Bu noktada, Çin Kalkınma Bankası ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) daha esnek ve müdahalesiz finansman modelleri sunmuştur. Bu fonlar, altyapı projelerini desteklemek, döviz rezervlerini dengelemek ve Yeni İdari Başkent'in inşasını sürdürmek için kullanılmıştır.

Huawei gibi Çinli teknoloji firmaları ise siber güvenlik, 5G altyapısı ve akıllı şehir sistemleri dahil olmak üzere dijital dönüşümde öncü rol üstlenmiştir. Bu teknolojiler, Batılı firmaların ihracat kısıtlamaları ve güvenlik standartlarına karşı alternatif sunarak Mısır'ın

teknoloji bağımsızlığını artırmaktadır. Ayrıca, bu sistemler kamu yönetiminde modernizasyonu kolaylaştırırken devlet denetimini de güçlendirmiştir.

g. Bölgesel Güvenlik: Ortadoğu Çatışmalarına Batı-Dışı Çözümler Arayışı

Mısır, Gazze-Rafah sınırı ve tarihsel arabuluculuk rolü nedeniyle Filistin-İsrail denkleminde önemli bir aktördür. Ancak son yıllarda, Mısır daha bağımsız ve çok kutuplu bir barış diplomasisi arayışına yönelmiştir. BRICS ve Çin-Arap İş Birliği Forumu gibi platformlarda, Sisi ve Xi Jinping, adil ve dış baskılardan arınmış bir çözüm çağrısında bulunmuşlardır.

Bu söylem, Mısır'ın tarafsız arabulucu imajını güçlendirirken, Küresel Güney liderliğinde şekillenen alternatif çözüm modellerine meşruiyet kazandırmaktadır. Ayrıca, Mısır-Çin güvenlik iş birliği sadece sembolik değil, aynı zamanda Kızıldeniz, Libya ve Sudan gibi konularda da güvenlik ve lojistik koordinasyonu içeren yapısal bir boyut kazanmıştır. Çin'in enerji ithalatı ve liman altyapılarına yönelik yatırımları, bölgesel istikrarı ortak bir çıkar haline getirmiştir. Bu nedenle, Mısır-Çin güvenlik iş birliği, Batı'nın hegemonik diplomatik tarzına alternatif olarak şekillenen daha kapsayıcı ve bölge merkezli güvenlik mimarisinin temel taşlarından biri haline gelmiştir.

C. Çin-Mısır Yakınlaşmasının Nedenleri

a. Jeopolitik Unsurlar

Mısır'ın Çin'e yönelik dış politika yaklaşımı, 2011 sonrası küresel jeopolitik düzende yaşanan temel değişimlerden bağımsız düşünülemez. Bu dönemde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu'daki baskın konumunun zayıflaması ve Arap Baharı sonrası Arap ülkeleri içindeki parçalanma, Mısır'da dış politika yönelimini yeniden düşünmeye sevk eden yeni bir bilinç doğurmuştur. Obama yönetiminin demokratik geçiş sürecini açıkça desteklemesi, Mısır ordusu tarafından potansiyel bir istikrarsızlık tehdidi olarak algılanmış; 2011-2013 yılları arasındaki

sancılı süreç (Mübarek'in devrilmesi, Mursi yönetimi ve askerî darbe) elitler nezdinde Batı desteğinin güvenilmezliğini perçinlemiştir. Bu deneyim, iç istikrarın kalkınma ve ulusal güvenliğin ön şartı olduğu algısını güçlendirmiştir. Bu bağlamda, Abdel Fattah el-Sisi yönetimi, demokratik reformlardan ziyade siyasi istikrara öncelik tanıyan pragmatik ve otoriter bir yaklaşım benimsemiştir. Bu çerçevede, demokrasi ve insan hakları koşulları içermeyen Çin ile ilişkiler stratejik ve cazip bir alternatif olarak öne çıkmıştır (International Crisis Group, 2023).

Coğrafi olarak Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı kontrol etmesi, onu Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) kapsamında en stratejik ülkelerden biri hâline getirmiştir. Süveyş Kanalı yalnızca Asya, Afrika ve Avrupa'yı birbirine bağlayan lojistik bir geçiş noktası değil, aynı zamanda küresel jeopolitik düzende sembolik bir kilit unsurdur. Çin'in SCZone (Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi) projesine yaptığı yatırım, sanayi, liman altyapısı ve lojistik entegrasyonu üzerinden kıtalararası bağlantıyı güçlendirmeyi ve stratejik mal ve enerji dağıtım ağları kurmayı hedeflemektedir. Çin açısından Mısır'daki istikrar büyük önem taşımaktadır; zira bu güzergâhta yaşanabilecek herhangi bir aksama, Asya ekonomileri için hayati olan enerji arz zincirlerini ciddi şekilde etkileyebilir. Mısır açısından ise, SCZone'daki Çin varlığı, ülkenin "jeostratejik geçiş merkezi" rolünü pekiştirmekte ve Batı'ya olan siyasi ve ekonomik bağımlılığın azaltılmasını sağlamaktadır (International Crisis Group, 2023).

Daha geniş bir düzlemde, Mısır'ın yeniden konumlanması, çok kutupluluğu ve Küresel Güney ülkelerinin artan rolünü teşvik eden çok taraflı forumlara aktif katılımıyla da kendini göstermektedir. Mısır'ın BRICS+ gibi Batı dışı güçlerin (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) ağırlıkta olduğu yapılarla yakınlaşması, geleneksel Batı-Ortadoğu ekseninin ötesine geçme arayışının bir göstergesidir. Ayrıca, Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu (CASCF) ve Çin-Afrika İşbirliği Forumu'ndaki aktif rolü, Mısır'ın Arap dünyası ile Afrika'yı Çin üzerinden Asya'ya bağlayan

stratejik bir köprü olma yönündeki vizyonunu ortaya koymaktadır. Bu forumlarda Mısır, tek kutupluluğu reddeden, daha adil, kapsayıcı ve dengeli bir küresel yönetim düzeni çağrısında bulunmaktadır. Batı'nın siyasi tahakkümünün eskimiş ve gelişmekte olan ülkelerin egemenlik haklarını kısıtlayan bir model olduğunu savunmaktadır (International Crisis Group, 2023).

Bu diplomatik yönelim yalnızca simgesel değil; ekonomik ve siyasi müzakerelerde Mısır'ın pazarlık gücünü artıran pratik bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Kendini Küresel Güney içinde kilit bir aktör olarak konumlandıran Mısır, Çin gibi yeni ortaklardan yatırım ve teknoloji edinirken, aynı zamanda bağımsız ve etkin bir bölgesel güç olarak imajını güçlendirmektedir. Bu yeniden konumlanma, Mısır'ın değişen küresel güç dengelerine uyum sağlama çabasını ve Batı dışı kalkınma ve güvenlik modellerini benimseyerek dış politikasında esnek ve çok yönlü bir çizgi izlediğini göstermektedir (International Crisis Group, 2023).

Sonuç olarak, 2011 sonrası küresel jeopolitik dönüşüm yalnızca Mısır'ın dış politikasını dönüştürmekle kalmamış; aynı zamanda ülkeyi çok kutuplu bir dünyada siyasi istikrar, ulusal egemenlik ve çok yönlü uluslararası ittifaklara dayalı daha bağımsız ve esnek bir pozisyona yöneltmiştir. Bu yaklaşım, Küresel Güney ülkelerinin kolektif olarak değişen dünya düzeninde rollerini ve ilişkilerini yeniden tanımlama sürecinin de bir parçasıdır (International Crisis Group, 2023).

b. Jeoekonomik Unsurlar

Mısır'ın Çin'e yönelik dış politika yaklaşımı, 2011 sonrası küresel jeopolitik düzende yaşanan temel değişimlerden bağımsız düşünülemez. Bu dönemde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu'daki baskın konumunun zayıflaması ve Arap Baharı sonrası Arap ülkeleri içindeki parçalanma, Mısır'da dış politika yönelimini yeniden düşünmeye sevk eden yeni bir bilinç doğurmuştur. Obama yönetiminin demokratik geçiş sürecini açıkça desteklemesi, Mısır ordusu

tarafından potansiyel bir istikrarsızlık tehdidi olarak algılanmış; 2011–2013 yılları arasındaki sancılı süreç (Mübarek’in devrilmesi, Mursi yönetimi ve askerî darbe) elitler nezdinde Batı desteğinin güvenilmezliğini perçinlemiştir. Bu deneyim, iç istikrarın kalkınma ve ulusal güvenliğin ön şartı olduğu algısını güçlendirmiştir. Bu bağlamda, Abdel Fattah el-Sisi yönetimi, demokratik reformlardan ziyade siyasi istikrara öncelik tanıyan pragmatik ve otoriter bir yaklaşım benimsemiştir. Bu çerçevede, demokrasi ve insan hakları koşulları içermeyen Çin ile ilişkiler stratejik ve cazip bir alternatif olarak öne çıkmıştır (International Crisis Group, 2023).

Coğrafi olarak Mısır’ın Süveyş Kanalı’nı kontrol etmesi, onu Çin’in Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) kapsamında en stratejik ülkelerden biri hâline getirmiştir. Süveyş Kanalı yalnızca Asya, Afrika ve Avrupa’yı birbirine bağlayan lojistik bir geçiş noktası değil, aynı zamanda küresel jeopolitik düzende sembolik bir kilit unsurdur. Çin’in SCZone (Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi) projesine yaptığı yatırım, sanayi, liman altyapısı ve lojistik entegrasyonu üzerinden kıtalararası bağlantıyı güçlendirmeyi ve stratejik mal ve enerji dağıtım ağları kurmayı hedeflemektedir. Çin açısından Mısır’daki istikrar büyük önem taşımaktadır; zira bu güzergâhta yaşanabilecek herhangi bir aksama, Asya ekonomileri için hayati olan enerji arz zincirlerini ciddi şekilde etkileyebilir. Mısır açısından ise, SCZone’daki Çin varlığı, ülkenin “jeostratejik geçiş merkezi” rolünü pekiştirmekte ve Batı’ya olan siyasi ve ekonomik bağımlılığın azaltılmasını sağlamaktadır (International Crisis Group, 2023).

Daha geniş bir düzlemde, Mısır’ın yeniden konumlanması, çok kutupluluğu ve Küresel Güney ülkelerinin artan rolünü teşvik eden çok taraflı forumlara aktif katılımıyla da kendini göstermektedir. Mısır’ın BRICS+ gibi Batı dışı güçlerin (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) ağırlıkta olduğu yapılarla yakınlaşması, geleneksel Batı-Ortadoğu ekseninin ötesine geçme arayışının bir göstergesidir. Ayrıca, Çin–Arap Devletleri İşbirliği Forumu (CASCF) ve Çin–Afrika İşbirliği

Forumu'ndaki aktif rolü, Mısır'ın Arap dünyası ile Afrika'yı Çin üzerinden Asya'ya bağlayan stratejik bir köprü olma yönündeki vizyonunu ortaya koymaktadır. Bu forumlarda Mısır, tek kutupluluğu reddeden, daha adil, kapsayıcı ve dengeli bir küresel yönetim düzeni çağrısında bulunmaktadır. Batı'nın siyasi tahakkümünün eskimiş ve gelişmekte olan ülkelerin egemenlik haklarını kısıtlayan bir model olduğunu savunmaktadır (International Crisis Group, 2023).

Bu diplomatik yönelim yalnızca simgesel değil; ekonomik ve siyasi müzakerelerde Mısır'ın pazarlık gücünü artıran pratik bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Kendini Küresel Güney içinde kilit bir aktör olarak konumlandıran Mısır, Çin gibi yeni ortaklardan yatırım ve teknoloji edinirken, aynı zamanda bağımsız ve etkin bir bölgesel güç olarak imajını güçlendirmektedir. Bu yeniden konumlanma, Mısır'ın değişen küresel güç dengelerine uyum sağlama çabasını ve Batı dışı kalkınma ve güvenlik modellerini benimseyerek dış politikasında esnek ve çok yönlü bir çizgi izlediğini göstermektedir (International Crisis Group, 2023).

Sonuç olarak, 2011 sonrası küresel jeopolitik dönüşüm yalnızca Mısır'ın dış politikasını dönüştürmekle kalmamış; aynı zamanda ülkeyi çok kutuplu bir dünyada siyasi istikrar, ulusal egemenlik ve çok yönlü uluslararası ittifaklara dayalı daha bağımsız ve esnek bir pozisyona yöneltmiştir. Bu yaklaşım, Küresel Güney ülkelerinin kolektif olarak değişen dünya düzeninde rollerini ve ilişkilerini yeniden tanımlama sürecinin de bir parçasıdır (International Crisis Group, 2023).

Ekonomik açıdan bakıldığında, Mısır ile Çin arasındaki iş birliği, ülkenin giderek artan dış finansman zorluklarını aşmasında stratejik bir rol oynamaktadır. 2022–2023 döneminde yaşanan döviz krizi ve dış borçlardaki dramatik artış, Mısır'ın mali kapasitesini sınırlamış ve Batılı kurumlardan gelen yardım koşullarının sıkılaşması karşısında, daha esnek ve kolay erişilebilen finansman kaynaklarına olan ihtiyacı artırmıştır. Bu bağlamda, Çin Kalkınma Bankası (CDB) ve

Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) gibi Çin'in kamuya ait finans kurumlarının rolü öne çıkmaktadır. Bu iki kurumun, altyapı projelerine odaklanan ve döviz rezervlerini desteklemeyi amaçlayan yaklaşık 1,4 milyar ABD doları tutarında stratejik kredi paketleri sağladığı bilinmektedir. Bu destek, Mısır'ın Uluslararası Para Fonu (IMF) veya Dünya Bankası gibi Batılı kuruluşların dayattığı sosyal sübvansiyonların azaltılması ve işgücü piyasasının serbestleştirilmesi gibi yapısal reformlara maruz kalmadan kalkınmasını sürdürmesine olanak sağlamaktadır (Arab Center Washington DC, 2023).

Ayrıca, Mısır-Çin ikili ticaret yapısı da istikrarlı ve sürdürülebilir bir büyüme eğilimi göstermektedir. 2022 yılında iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi 13,2 milyar dolara ulaşmış ve Çin, Avrupa Birliği'nden sonra Mısır'ın en büyük ikinci ticaret ortağı olmuştur. Mısır'ın Çin'e yaptığı ihracatın büyük kısmını sıvılaştırılmış doğal gaz, ham petrol ve maden gibi enerji ürünleri oluşturmaktadır ve bu ürünler toplam ihracatın %56'sını kapsamaktadır. Bu durum, Mısır'ın ekonomik yapısını çeşitlendirmeye çalışmasına rağmen, enerji ihracatının Çin ile ekonomik ilişkilerde temel dayanak noktası olduğunu göstermektedir. Öte yandan, Mısır'ın Çin'den ithal ettiği mallar; sanayi makineleri, bilgi teknolojisi ekipmanları, ulaşım parçaları ve inşaat malzemeleri gibi sermaye mallarından oluşmaktadır. Bu ürünler, başta yeni idari başkent ve hızlı ulaşım ağı projeleri olmak üzere Mısır'ın büyük altyapı projelerini desteklemektedir (Arab Center Washington DC, 2023).

Bu iş birliğinin en dikkat çekici yönlerinden biri, Çin'in önde gelen şirketlerinin projelerdeki etkin rolüdür. China State Construction Engineering Corporation (CSCEC), hükümet binaları ve yeni iş bölgelerinin inşasında yer alırken; Huawei, telekomünikasyon altyapısı, yapay zekâ destekli gözetim sistemleri ve ulusal dijital ödeme altyapısının geliştirilmesinde teknoloji desteği sunmaktadır. Sağlanan bu teknolojiler, kamu yönetiminin ve dijital hizmetlerin

verimliliğini artırmanın yanı sıra, otoriter rejimin kamu alanlarını denetleme ve toplumsal rahatsızlıkları önleme kapasitesini de güçlendirmektedir. Dolayısıyla bu teknolojik iş birliği, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda politik bir boyut da taşımakta ve rejim istikrarını sağlamlaştırmaktadır (Arab Center Washington DC, 2023).

Daha da önemlisi, Çin'in Mısır ile yürüttüğü jeoekonomik yaklaşım, Güney–Güney iş birliği modeli çerçevesinde pragmatik ve karşılıklı yarar sağlayan bir yapıya dayanmaktadır. Bu çerçevede ekonomik iş birliği, yalnızca sermaye ve teknoloji aktarımı olarak değil; aynı zamanda otoriter rejimin meşruiyetini artıran bir araç olarak da değerlendirilmektedir. Bu model, Mısır'a kurumsal reform baskısı olmaksızın siyasi egemenliğini koruyarak kalkınma projelerini sürdürme olanağı tanımaktadır. Böylece Mısır, ekonomik büyümesini ve altyapı modernizasyonunu sürdürürken; Çin de Asya dışı bölgelerde koşulsuz ekonomik nüfuzunu artırmaktadır. Bu iş birliği, Mısır'ın geleneksel Batı bağımlılığından uzaklaşarak daha uyumlu ve pragmatik uluslararası ilişkiler kurduğunu ve küresel jeopolitik-jeoekonomik ağda daha etkili bir aktör hâline geldiğini ortaya koymaktadır (Arab Center Washington DC, 2023).

c. Jeostratejik Unsurlar

Savunma ve askerî strateji alanında Mısır, güvenlik iş birliği modelinde önemli bir değişim sürecine girmiştir. Uzun yıllar boyunca Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'nın öncülüğünde şekillenen geleneksel güvenlik ortaklığı yapısından uzaklaşarak, ortaklık yelpazesini genişletmeye başlamıştır. Son yirmi yılda Mısır'ın ana silah sistemlerinin yaklaşık %90'ı ABD ve Batı Avrupa ülkelerinden tedarik edilmiştir. Ancak 2015 sonrası dönemde, özellikle Washington'dan gelen insan hakları ve iç politikalarla ilgili baskılar, Kahire'yi stratejik özerkliğini korumak amacıyla savunma tedarik kaynaklarını çeşitlendirmeye yöneltmiştir (SIPRI, 2023).

Bu bağlamda Çin, modern teknoloji, rekabetçi fiyatlar ve en önemlisi siyasî müdahale içermeyen koşullarla dikkat çeken cazip bir ortak olarak öne çıkmaktadır. Mısır'ın Çin üretimi J-10C savaş uçaklarını tedarik etme planı, hava kuvvetlerini modernize etme stratejisinin bir parçasıdır. Ayrıca, Çin'den tedarik edilen ileri düzey radar ve hava savunma sistemleri, Mısır'ın savunma altyapısını daha bağımsız kılma ve farklı sistemlerle entegre olabilen, jeopolitik baskılara dirençli bir yapı oluşturma isteğini yansıtmaktadır (International Institute for Strategic Studies [IISS], 2024).

Silah tedarikinin ötesinde, Mısır-Çin askerî iş birliği operasyonel etkinlikler ve askerî diplomasi alanında da gelişme göstermektedir. Kızıldeniz'in stratejik sularında gerçekleştirilen ortak deniz tatbikatları, deniz güvenliği kapasitesinin artırılması açısından somut bir adım olmuştur. Üst düzey askerî yetkililerin karşılıklı ziyaretleri ve personel değişim programları, ikili ilişkileri güçlendirmiş ve teknik bilgi aktarımını hızlandırmıştır. Savunma diplomasisi bağlamında iki ülke, Asya-Afrika Savunma ve Güvenlik İş Birliği Forumu gibi bölgesel ve küresel platformlarda aktif iş birliği yapmaktadır. Bu, Mısır'ın yalnızca silah alıcısı değil, aynı zamanda bölgesel güvenlik gündeminde söz sahibi olmak isteyen stratejik bir aktör olarak konumlanma çabasının bir göstergesidir (African Security Review, 2024).

Mısır'ın 2024 itibarıyla BRICS'e tam üye olarak katılması, söz konusu askerî ilişkilerin jeostratejik boyutunu daha da pekiştirmiştir. BRICS, başlangıçta ekonomik kalkınma odaklı bir forumken zamanla savunma teknolojileri, deniz güvenliği, siber güvenlik ve alternatif ödeme sistemleri gibi alanlarda küresel yönetim reformlarını savunan bir platform hâline gelmiştir. Mısır'ın bu yapıya katılımı, Çin, Rusya ve Hindistan gibi üyelerle olan güvenlik iş birliğini daha kurumsal ve koordineli bir çerçeveye oturtmuş, çok yönlü stratejik sinerji olanaklarını genişletmiştir (BRICS Joint Communiqué, 2024).

Bu bağlamda, Mısır'ın savunma stratejisi ve güvenlik diplomasisi çağdaş anlamda "aktif ve dengeli dış politika" anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Mısır, tek bir küresel güç bloğuna bağlı kalmadan, esnek ve çok yönlü ittifaklar kurarak ulusal çıkarlarını azami düzeyde korumayı amaçlamaktadır. Çin ile yürütülen iş birliği, bu stratejinin temel ayaklarından biri hâline gelmiş olup; müdahalesiz ortaklık, ulusal ihtiyaçlara göre uyarlanmış teknoloji transferi ve daha adil, dengeli, çok kutuplu bir dünya düzeni inşasına yönelik ortak vizyona dayanmaktadır. Böylece Mısır, savunma egemenliğini muhafaza ederken, küresel jeopolitik değişimlere uyum sağlayarak diplomatik manevra alanını da genişletmektedir (Friedman & Al-Sayed, 2024).

D. Çin-Mısır İlişkilerinin Göstergeleri

a. Ekonomik Rakamlar

Ekonomik göstergeler, Çin ile Mısır arasındaki ilişkilerin derinleşmesini son on yılda somut bir şekilde ölçmek için en önemli kriterlerden biri olmuştur. Bu ilişki yalnızca ticaret ve yatırım değerlerinde niceliksel bir artış göstermemiş, aynı zamanda Mısır'ın ekonomik yapısı ve kalkınma mimarisinde niteliksel değişimlere de yol açmıştır. En güncel verilere göre, Ocak–Eylül 2022 döneminde Çin'in Mısır'a yaptığı ihracat değeri 12,7 milyar ABD dolarına ulaşmış ve bu rakam bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık %10 artış göstermiştir (Arab Center Washington DC, 2023). İhraç edilen başlıca ürünler arasında inşaat ekipmanları, endüstriyel makineler, motorlu taşıtlar ve yüksek teknoloji ürünleri bulunmaktadır. Bu ürün kompozisyonu, Mısır'ın sadece nihai tüketim mallarının pazarı olmaktan çıkıp, Çin'den gelen stratejik sermaye malları ve teknoloji ürünlerinin önemli bir dağıtım platformuna dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum, yeni idari başkent (NAC), Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi (SCZone) ile ulusal toplu taşıma ve enerji sistemleri gibi büyük ölçekli altyapı projelerinin doğrudan desteklenmesini sağlamaktadır.

Yatırım açısından bakıldığında, bu ikili ilişki sıradan ticari ilişkilerin çok ötesinde bir yoğunluk sergilemektedir. Yalnızca 2018-2019 yılları arasında Çin'in Mısır'a doğrudan yatırımları 28,5 milyar ABD dolarına ulaşmış ve bu yatırımlar inşaat, enerji, imalat ve ilgili hizmet sektörlerinde yaklaşık 24.000 doğrudan istihdam yaratmıştır (Arab Center Washington DC, 2023). Bu yüksek yatırım hacmi, Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) çerçevesindeki stratejik taahhütlerinden kaynaklanmakta olup, Mısır'ı Asya, Afrika ve Avrupa arasında kritik bir kavşak noktası haline getirmektedir. China Harbour Engineering Company, Sinohydro ve China State Construction Engineering Corporation (CSCEC) gibi Çin devletine ait şirketler, Mısır'daki büyük çaplı projelerin öncülüğünü yapmaktadır. Bu faaliyetler, kısa vadede istihdam ve altyapı harcamalarının artışı yoluyla ekonomik büyümeyi teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda Mısır'ın ekonomik yapısını informal ve tüketim odaklı sektörden, formal, yüksek teknoloji tabanlı ve inşaat hizmetleri ile ağır sanayi ihracatına dayalı bir yapıya doğru kademeli olarak dönüştürmektedir.

Bununla birlikte, ekonomik iş birliğindeki hızlı büyüme, göz ardı edilemeyecek yapısal riskler ve zorluklar da ortaya çıkarmaktadır. En önemli risklerden biri, Mısır'ın Çinli finans kurumlarından aldığı kredi ve finansmanlara karşı artan mali bağımlılığıdır. 2022 yılına kadar Mısır'ın Çin'e olan toplam dış borcu yaklaşık 8 milyar ABD doları, yani o yılki toplam dış borcunun yaklaşık %5'i seviyesindedir (Arab Center Washington DC, 2023). Bu rakam nominal olarak Sahra Altı Afrika ülkeleri arasında “borç tuzağı diplomasisi” riski taşıyan ülkelerle kıyaslandığında ılımlı görünse de, Mısır'ın borç yapısı proje bazlı kredi (project-based lending) ağırlıklıdır; yani açık portföy kredilerinden ziyade her kredi doğrudan Çinli tedarikçi, yüklenici ve teknoloji spesifikasyonlarına bağlıdır. Bu durum, uzun vadede Mısır'ın maliye politikasında esnekliği azaltmakta ve teknik ile kurumsal bağımlılığı artırma potansiyeli taşımaktadır.

Ekonomik ortaklıkta en hızlı büyüyen sektörlerden biri yenilenebilir enerji ve dijital altyapıdır. Huawei, ZTE ve China Electric Power Equipment gibi Çinli teknoloji ve enerji şirketleri, Mısır'ın güney bölgeleri olan Asvan ve Minya'da güneş enerjisi santrallerinin (GES) inşasında ve ulusal dijital iletişim omurgasının geliştirilmesinde, 5G ağları, yapay zeka (AI) tabanlı gözetim sistemleri ve ulusal veri merkezleri dahil olmak üzere merkezi rol oynamaktadırlar. Bu bağlamda Çin, yalnızca bir yatırımcı veya altyapı sağlayıcı değil, aynı zamanda Mısır devletinin teknosturktürel temellerini oluşturan stratejik teknoloji tedarikçisi olarak da faaliyet göstermektedir. Bu yaklaşım, Çin'in enerji ve bilgi teknolojileri gibi iki hayati sektörde uzun vadeli ve yapısal bir etki oluşturmalarını mümkün kılmakta, böylece Cumhurbaşkanı Sisi'nin vizyonu doğrultusunda Mısır'ın "yeni cumhuriyet"e dönüşüm sürecini şekillendirmektedir.

Jeoekonomik perspektiften bakıldığında, bu iş birliği pragmatizm ve stratejik karşılıklılık esasına dayalı Güney-Güney modeliyle uyumlu bir ilişkidir. Çin, Afrika-Akdeniz pazarlarına ve lojistik koridorlara erişim sağlarken, Mısır ise ulusal kalkınma gündemi için alternatif finansman, teknoloji ve meşruiyet elde etmektedir.

Daha da önemlisi, bu model Mısır'a otoriter modernleşme gündemini siyasi liberalizasyona gitmeden hızlı kalkınma Batılı güçlerin kurumsal reform baskısından uzak şekilde yürütme alanı sunmaktadır. Uzun vadede bu iş birliği modeli, özellikle dijital ve enerji alanlarında Çin'i vazgeçilmez ortak haline getiren yeni bağımlılık yapıları yaratabilir. Böylece ekonomik göstergeler sadece piyasa ve yatırım dinamiklerini yansıtmakla kalmayıp, giderek stratejik olarak bütünleşen Çin-Mısır ikili ilişkilerinde yeni bir güç haritasını da ortaya koymaktadır.

b. İkili Ziyaretler ve Zirveler

Mısır ile Çin arasındaki üst düzey diplomasi göstergeleri, ikili ilişkilerin yalnızca teknik ve ekonomik boyutlarda değil, aynı zamanda sembolik ve stratejik anlamda da giderek daha yoğun

hale geldiğini göstermektedir. 2014 yılında kapsamlı stratejik ortaklığın tesis edilmesinden bu yana, ilişkiler, Cumhurbaşkanı Abdel Fattah el-Sisi liderliğinde Mısır dış politikasının yeniden yönlendirilmesiyle paralel olarak keskin bir artış göstermiştir. Sisi'nin Çin'e yaptığı devlet ziyaretleri, yalnızca törensel mahiyette olmayıp, Doğu ile daha dengeli bir ortaklık kurma konusundaki Mısır'ın stratejik taahhüdünün güçlü bir sinyali olarak işlev görmektedir. 2023 yılına kadar Cumhurbaşkanı Sisi, Kuşak ve Yol Forumu, BRICS Zirvesi ve Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu (CASCf) gibi ana forumlara katılmak üzere en az dört kez Pekin'e üst düzey ziyaret gerçekleştirmiştir; bu da Çin ile derinleşen diplomatik bağların sürekliliğini yansıtmaktadır (Arab Center Washington DC, 2023).

Öte yandan, Çin'in üst düzey yetkilileri, Dışişleri Bakanı ve China Railway Group, China Energy gibi stratejik Devlet İşletmeleri yöneticileri de düzenli olarak Kahire'yi ziyaret etmektedir. Bu ziyaretler, ekonomik forumlar, ticaret heyetleri veya ikili stratejik diyalog formatında gerçekleşmekte olup, sektörler arası iş birliğinin sürekliliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu faaliyetler, Mısır'ın yalnızca yatırım alan bir ülke olmadığını, aynı zamanda Beijing'in Afrika ve Arap dünyası diplomasi mimarisinde stratejik bir siyasi ortak olarak görüldüğünü göstermektedir.

İkili ilişkilerde kritik bir dönüm noktası, 2016 yılındaki devlet ziyareti sırasında iki ülkenin 15 milyar ABD dolarını aşan değerinde 21 adet Mutabakat Zaptı (MoU) imzalaması olmuştur. Bu anlaşmalar, Süveyş Kanalı Ekonomik Bölgesi (SCZone)'nde sanayi bölgesi geliştirilmesi, hızlı ulaşım ağlarının inşası, elektrik üretimi ve Mısır'ın Kuşak ve Yol İnisiyatifi (KYİ) kapsamındaki lojistik ve finansman entegrasyonunu içeren kilit sektörleri kapsamaktadır. Deklaratif protokollerden farklı olarak, bu MoU'lar somut finansman ve uzun vadeli proje taahhütleriyle desteklenmekte olup, Çin'in Mısır'ın ulusal kalkınma gündemine doğrudan destek sağlama kapasitesini ortaya koymaktadır. İç politikada ise bu iş birliği, Cumhurbaşkanı Sisi'nin ekonomik

diplomasi alanındaki başarısını ve Batı dışı büyük ortakları ulusal dönüşümü finanse etmeye çekme kabiliyetini göstererek siyasi meşruiyetini güçlendirmektedir.

Çin diplomasisi bağlamında, üst düzey ziyaretlerin yoğunluğu, yatırım hacmi ve iş birliği anlaşmalarının sayısı, Beijing’in küresel genişleme stratejisinde bir partner ülkenin “siyasi statüsünü” nitellemek için önemli göstergelerdir. Mısır, tutarlı ve kapsamlı katılımı ile Afrika–Arap bölgesindeki Çin’in “çapa devlet”i olarak konumlandırılmıştır. Bu statü, ikili projelerin hacminin artmasının yanı sıra, Mısır’ın çok taraflı kuruluşlar ve Batılı ülkelerle müzakerelerde bu yakınlıktan diplomatik manevra alanı olarak yararlanmasını da mümkün kılmaktadır.

Bunun ötesinde, Mısır, BRICS hükümetler arası diyaloguna aktif katılan ilk Arap ülkesi olmuş ve 2024’te tam üyeliğe resmen kabul edilmiştir. Bu katılım, Mısır’ın dış politikasını dengeleme stratejisinin yanı sıra Çin, Rusya ve Hindistan liderliğindeki Küresel Güney koalisyonu için yeni bir temel oluşturmaktadır. CASCf ve BRICS gibi forumlarda, Mısır delegasyonu bölgesel lider ve stratejik konuların sözcüsü olarak sürekli yer almakta; Kızıldeniz güvenliği, Filistin’de istikrar ve küresel ekonomik düzenin reformu gibi meselelerde aktif diplomasi yürütmektedir. Bu toplantılarda diplomasi, sadece ekonomik konularla sınırlı kalmayıp, müdahale etmeme ilkesi, çok kutupluluk ve gelişmekte olan ülkelerin egemenliği gibi normatif boyutlara da temas etmektedir.

Bu yaklaşım, Mısır dış politikasının tarihsel olarak Batı ittifaklarına bağımlılıktan, daha esnek ve pragmatik bir Güney–Güney iş birliği paradigmasına evrildiğini göstermektedir. Bu değişim, Kahire’nin dış baskılar karşısında stratejik özerkliğini güçlendirme ve küresel çok kutupluluğun sunduğu fırsatları kullanarak uluslararası arenada hareket alanını genişletme arzusunu yansıtmaktadır. Dolayısıyla, Mısır–Çin üst düzey diplomasisi yalnızca yakınlığın bir

simgesi olmayıp, gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını daha kapsayıcı, adil ve temsilci bir biçimde gözeten yeni bir uluslararası ilişkiler düzeninin inşasında stratejik bir araç olarak işlev görmektedir

c. Bölgesel ve Küresel Meselelere Yönelik Yaklaşım

Mısır ile Çin arasındaki bölgesel ve küresel konulardaki görüş uyumu, çağdaş ikili ilişkilerde giderek belirginleşen stratejik bir boyuttur. Çok sayıda uluslararası forumda her iki ülke, tek taraflı hegemonya karşıtı, yabancı müdahaleyi reddeden ve ulusal egemenliğı yücelten ilkeleri tutarlı bir şekilde desteklemektedir. Çin–Mısır ilişkilerinde ekonomik ve askeri boyutlar sıklıkla ön planda yer alırken, normatif ve küresel politik benzerlikler de stratejik ortaklığın sağlam temelini oluşturmaktadır.

Buna en çarpıcı örnek, Filistin–İsrail çatışmasına ilişkin ortak tutumdur. Hem Mısır hem Çin, iki devletli çözümü açıkça desteklemekte ve çatışmanın 1967 sınırları ile Doğı Kudüs’ün başkent olduğı bağımsız, egemen Filistin devleti temelinde adalet esaslı çözölmesi gerektiğini vurgulamaktadır. 2024 Kazan Zirvesi’nde ortak açıklama yapan Cumhurbaşkanı Xi Jinping ile Cumhurbaşkanı Abdel Fattah el-Sisi, Gazze’deki şiddet tırmanışını kınamış ve Batılı güçler ya da taraflı uluslararası kurumlar tarafından dayatılmayan “egemen olmayan yaklaşım” temelinde barışçıl çözümü talep etmiştir (Egypt Today, 2024). Bu retorik yalnızca normatif bir taraf tutmayı göstermemekte, aynı zamanda Küresel Güney’in daha adil ve çok kutuplu uluslararası barış düzenine ilişkin kolektif vizyonunu yansıtan ortak bir anlatı oluşturmaktadır.

Görüş birliğı, Mısır’ın “Tek Çin Politikası” ve Çin’in iç işlerine müdahale etmeme prensibine verdiğı destekle de belirgindir. Mısır, Tayvan’ın bağımsızlığını tanımayı kesin bir şekilde reddetmekte ve Hong Kong ile Sincan gibi hassas konulara müdahil olmamaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (UNHRC) ve Genel Kurul gibi uluslararası platformlarda, Mısır, Çin’in pozisyonlarını istikrarlı biçimde desteklemekte ve Batılı ülkelerin bu

bölgedeki insan hakları eleştirilerini reddeden ülkeler koalisyonunda yer almaktadır. Bu destek pasif ya da çıkarıcı olmaktan çok, her iki rejimin de istikrarı ve egemenliği uluslararası liberal değerler baskısına karşı korumaya öncelik veren ortak prensiplerinin bir ifadesidir.

Daha derin bir düzeyde, Mısır ile Çin'in ideolojik yakınlığı, devlet yapısı ve yönetim işlevine ilişkin bakış açılarıyla da ortaya çıkmaktadır. Her iki ülke, ekonomik ve sosyal kalkınmanın ön koşulu olarak siyasi istikrar ve güvenliği önceliklendirmekte, siyasi katılım ve sivil özgürlüklerin kısıtlanmasını dahi göze almaktadır. Bu çerçevede, liberal demokrasiyi kalkınmanın tek yolu olarak konumlandıran Batı anlatısını reddetmekte, güçlü, merkeziyetçi ve tam egemenlik temelinde ulusal modernizasyon ve kalkınmanın mümkün olduğu karşı-anlatısını sunmaktadırlar. Bu anlatı, Mısır ve Çin gibi ülkelerin öncülük ettiği Küresel Güney iş birliği kapsamında değerlerin temelini oluşturmakta ve daha çeşitli normlar ve siyasi sistemlerin temsil edildiği alternatif bir dünya düzeninin inşasında lokomotif görevi görmektedir.

Ortak yaklaşım, küresel ekonomik yönetişime yönelik tutumda da görülmektedir. Mısır, Çin'in Bretton Woods sisteminin reformuna, özellikle Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi kurumlarda gelişmekte olan ülkelere daha fazla oy hakkı tanınmasına yönelik girişimlerini desteklemektedir. BRICS ve FOCAC forumlarında Mısır, küresel finans sisteminin Batılı ülkelere aşırı derecede bağımlı olduğunu eleştirerek merkezsizleştirilmesini teşvik etmektedir. Bu tutumun somut bir örneği olarak Çin tarafından SWIFT'in doğrudan rakibi olarak geliştirilen Sınır Ötesi Bankalararası Ödeme Sistemi (CIPS) desteklenmekte; böylece Küresel Güney ülkeleri yerel para birimleri ya da yuan ile uluslararası işlem yapabilmekte, ABD doları ve Batılı finans kurumlarının hakimiyetine olan bağımlılık azaltılmaktadır (Zhou, 2023).

Sonuç olarak, Mısır ile Çin arasındaki görüş uyumu yalnızca normatif diplomasi meselesi olmayıp, küresel mimaride devam eden dönüşümü de yansıtmaktadır. İki ülke, liberal Batı

değerlerinin egemenliğine meydan okuyan ve daha kapsayıcı, çok kutuplu bir dünya düzeni modeli inşa eden yeni normatif blokların oluşumunda kritik rol oynamaktadır. Bu ilişki, gelişmekte olan ülkelerin küresel tartışmalarda yalnızca nesne değil, aynı zamanda yeni dünyanın değerlerini ve yönelimlerini şekillendiren aktif özne olma çabalarını da gözler önüne sermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ

Çin ve Mısır uzun süredir uyumlu ve çok boyutlu bir ilişki geliştirmiştir. Bu ilişki tarih boyunca farklı dönemsel koşullardan etkilenmiş, zaman zaman inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte iki ülke arasındaki etkileşim belirgin şekilde artmıştır. 1955 yılında düzenlenen Bandung Konferansı, Çin ve Mısır arasında resmi diplomatik ilişkilerin kurulmasının yolunu açmış ve her iki ülke bu süreci Batı'nın sömürgeci politikalarına karşı ortak bir duruşun ifadesi olarak görmüştür. Bu bağlamda, karşılıklı siyasi ve ekonomik destek güçlendirilmiş; Mısır, Orta Doğu ve Afrika'da Çin'in egemenliğini tanıyan ilk ülkelerden biri olmuştur. Çin ise Batı destekli İsrail'e karşı yürüttüğü mücadelede Mısır'a verdiği destekle bu stratejik yakınlığı pekiştirmiştir.

Her ne kadar Mısır'ın 1979'da İsrail ile imzaladığı barış anlaşmasının ardından iki ülke arasındaki ilişkilerde kısa süreli bir duraklama yaşansa da bu durum uzun vadeli stratejik ortaklığın temelini sarsmamıştır. Aksine, Soğuk Savaş sonrası dönemde ve özellikle 2000'li yıllardan itibaren artan küresel çok kutupluluk eğilimiyle birlikte Çin-Mısır ilişkileri yeniden ivme kazanmış; siyaset, ekonomi ve askeri alanda çok yönlü işbirlikleri geliştirilmiştir. Günümüzde bu ilişkiler yalnızca tarihsel bağlara değil, aynı zamanda her iki ülkenin güncel jeopolitik ve stratejik çıkarlarına dayanmaktadır. Bu tarihsel arka plan, Çin-Mısır ilişkilerinin günümüzde nasıl derinleştiğini anlamak için temel bir zemin sunmaktadır.

Ancak Çin ve Mısır arasındaki ilişkilerin her zaman istikrarlı bir çizgide ilerlediği söylenemez. Özellikle 1970'lerin sonlarından itibaren, Mısır'ın Orta Doğu'daki liderlik iddiası, İsrail ve onun arkasındaki Batılı güçler başta Amerika Birleşik Devletleri tarafından diplomatik ve askeri yollarla sınırlandırılmıştır. Bu durum, Mısır'ın bölgedeki jeopolitik dengeleri yeniden değerlendirmesine neden olmuş ve Kahire yönetimi, 1979'da İsrail ile imzalanan Camp David

Anlaşması aracılığıyla Batı ile daha yakın ilişkiler kurma ihtiyacı hissetmiştir. Bu gelişmeler, Çin ile olan stratejik ilişkileri ikinci plana itmiş; Çin-Mısır ilişkileri duraklama dönemine girmiştir.

Aynı dönemde Çin de Kültür Devrimi sonrası iç istikrarı sağlama, ekonomik reformlara geçiş ve uluslararası sisteme entegre olma gibi önceliklere sahip içe dönük bir strateji benimsemiştir. Her iki ülkenin farklı önceliklere yönelmesi, ikili ilişkilerin hem diplomatik hem de ekonomik düzeyde zayıflamasına yol açmıştır. Ancak bu zayıflama, ilişkilerin tamamen kopmasına neden olmamış; aksine, farklı stratejik önceliklerin ortaya çıkardığı geçici bir mesafe olarak açıklanabilecek bir süreç olmuştur.

Bu tarihsel dönüm noktası, günümüzdeki Çin-Mısır ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasını anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Zira bu dönem, her iki ülkenin ortak çıkarlar doğrultusunda yeniden yakınlaşma eğilimi geliştirdiği ve Çin'in Afrika ve Orta Doğu'ya yönelik stratejik açılım politikaları çerçevesinde Mısır'ı dahil etme çabalarına zemin hazırladığı bir süreci başlatmıştır. Bu nedenle, ilişkilerdeki dalgalanma süreçleri, geçmiş ve günümüz analizlerinde göz ardı edilemeyecek bir arka plan sunmaktadır.

Bununla birlikte, 2011 yılında Orta Doğu'da patlak veren Arap Baharı, Çin ve Mısır arasındaki ilişkilerin yeniden güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Bu dönemde Mısır, devrimler, kitlesel protestolar ve hükümet değişiklikleriyle derin bir sosyal ve siyasi istikrarsızlık yaşamıştır. Mısır yönetimi, özellikle ABD ve Avrupa Birliği başta olmak üzere Batılı aktörlerin demokrasi ve insan hakları söylemleriyle uyguladığı siyasi baskının ve Müslüman Kardeşler hükümetine dolaylı desteklerinin iç istikrarı daha da zayıflattığına inanmaktadır. Bu müdahaleler, siyasi geçiş sürecine aktif katılım, ekonomik yardımları siyasi şartlara bağlama ve askeri desteği sınırlandırma gibi uygulamalarda somutlaşmıştır. Batı ile yaşanan bu güvensizlik ortamı, Mısır'ın dış politikasını çeşitlendirme ve alternatif stratejik ortaklıklar geliştirme çabalarını hızlandırmıştır.

Bu bağlamda, iç işlerine karışmama ilkesi ve koşulsuz ekonomik işbirliği anlayışı ile Çin, Mısır için cazip bir ortak haline gelmiştir. Pekin yönetimi, Arap Baharı sonrası dönemde Sisi yönetimini doğrudan desteklemese de, siyasi tutumu ve ekonomik yatırımlarıyla Mısır rejiminin meşruiyetini dolaylı olarak pekiştirmiştir. Bu durum, Çin-Mısır ilişkilerinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasi boyutunu da güçlendirmiş; iki ülke arasında daha dengeli ve güvence dayalı bir ortaklık zemini oluşturmuştur.

Sisi ve Xi Jinping liderliğinde Çin ve Mısır arasındaki ilişkiler; ekonomi, siyaset, toplum ve güvenlik gibi birçok temel alanda daha da güçlenmiştir. Çin, “Kuşak ve Yol” (KYİ) projesi kapsamında Orta Doğu ve Afrika’daki ekonomik genişlemesini sağlamak için Mısır’ı bir geçiş noktası olarak kullanmaktadır. Diğer yandan, Mısır, Çin yatırımlarıyla büyük bir kalkınma sürecine girmiş ve Sisi’nin Mısır 2030 vizyonunu uygulamaya koymuştur. Her iki ülke de iç işlerine karışmama ilkesine dayanan Asya değerleri temelli bir siyasi yaklaşım benimsemiş ve böylece ekonomik ve stratejik çıkarlarını güvence altına almıştır. Yavaş ama emin adımlarla Çin’in Mısır’daki varlığı ABD ile rekabet edebilir bir düzeye gelmiştir. Çinli vatandaşlar, Mısır’daki kalkınma projelerinde görev almak ve bu projelerde eğitim almak amacıyla Mısır’a gelmeye başlamıştır.

Bugün Çin ve Mısır arasındaki ilişkiler oldukça istikrarlı bir şekilde devam etmektedir. İki ülke arasındaki çeşitli işbirlikleri gelişmeye devam etmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında, iki ülke arasındaki yatırım miktarı artmış ve ticaret hacmi büyümüştür. Siyasi alanda ise, iki ülke arasındaki müdahale etmeme ilkesi önemli ölçüde gelişmiştir. Cumhurbaşkanı Sisi’nin Çin’e ve Cumhurbaşkanı Xi Jinping’in Mısır’a yaptığı karşılıklı resmi ziyaretler, bu ilişkileri daha da pekiştirmiştir. Savunma alanında, savunma ekipmanı işbirliğinden ortak askeri tatbikatlara kadar

birçok alanda işbirliği yapılmaktadır. Her iki ülke de bölgesel istikrara ve terörle mücadeleye odaklanmaktadır.

Bu bağlamda, Çin-Mısır ilişkileri her geçen gün büyümekte ve gelişmektedir. Hatta Çin, eski müttefiki ABD'den giderek uzaklaşmaktadır. Çin ve Mısır arasındaki iyi ilişkiler, gelecekte daha da büyüme potansiyeline sahiptir. Şu ana kadar gerçekleştirilen yatırımlar ve işbirlikleri herhangi bir engelle karşılaşmamış, bu işbirliğinin artarak devam etmesi beklenmektedir. Çin ve Mısır, tarihsel olarak gelişen güçlü bağlarıyla işbirliklerini sürdürecektir. Her iki ülkenin benimsediği Asya değerleri, bu ilişkilerin temelini oluşturmakta ve bu güçlü bağları beslemektedir. Mısır-ABD ilişkileri ise, özellikle ABD'nin müdahaleci politikaları nedeniyle farklılıklarla şekillenmektedir. Çin'in işbirliğine, kalkınmaya ve bölgesel istikrara odaklanan yaklaşımı, her iki ülkenin de iç ve dış politikalarını rahatça uygulamasına olanak sağlamakta; bu da Çin-Mısır ilişkilerinin temelindeki değer farkını ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Abu Hatab, A. R., Shoumann, N. A. & Huo, X. (2012). *Exploring Egypt–China bilateral trade: Dynamics and prospects*. *Journal of Economic Studies*, 39(3), 314–326.
- Abul Magd, M. (2023). Egypt’s Middle Power Diplomacy in Global South Politics. Al Ahram Center for Political and Strategic Studies.
- Acharya, A. (2016). Studying the Bandung conference from a Global IR perspective. *Australian Journal of International Affairs*, 70(4), 342–357.
- Acharya, A. (2016). *The Making of Global International Relations: Origins and Evolution of IR at its Centenary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Africanews. (2016). Chinese President Xi Jinping arrives in Egypt. Lyon: Africanews.
- Africanews. (2024). Egypt and China deepen cooperation during el-Sissi's visit to Beijing. Lyon: Africanews.
- Ahmad Ash Shiddieqy, P. P. (2024). Contemporary Islamic politics in Tunisia: The journey of Islamic democracy post-Arab Spring. *MILRev: Metro Islamic Law Review*, 3(1), 119-140.
- Ahram. (2012). Khaled Said: The face that launched a revolution. Cairo: Ahram Online.
- Ahramonline. (2024). Egypt, China ink 3 MoUs to strengthen economic bilateral ties. Cairo: Ahramonline.
- Akkaş, M. K. (2014). An empirical look at the Arab Spring: Causes and consequences. *Alternative Turkish Journal of International Relations*, 13(1-2), 75-187.
- Al-Anani, K. (2015). Upended path: The rise and fall of Egypt's Muslim Brotherhood. *Middle East Journal*, 69(4), 527-543.
- Al-Anani, K. (2023). Egypt’s strategic partnership with China: Opportunities and implications. Washington: Arab Center Washington DC.

- Alcaro, R. (2012). Introduction. Bouazizi's inextinguishable fire. Rome: Istituto Affari Internazionali (IAI).
- Aljazeera. (2006). Egypt and China discuss trade ties. Doha: Aljazeera.
- Aljazeera. (2011). Hosni Mubarak resigns as president. Doha: Aljazeera.
- Aljazeera. (2012). Celebration in Egypt as Mursi declared winner. Doha: Aljazeera.
- AlJazeera. (2016). Egypt's Sisi expresses support for Syria's military. Doha: Aljazeera.
- Alsabah, A. (2017). China's relations with the Arab world post Bandung Conference: An overview 1955-1975. *Entremonts. UPF Journal of World History*, 9, 1-24.
- Al-Shamahi, A. (2021). Egypt's military dominates 10 years after revolution. Doha: Aljazeera.
- American Enterprise Institute. (2023). China Global Investment Tracker. <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Arab Center Washington DC. (2023). Egypt's Strategic Realignment with China. <https://arabcenterdc.org/resource/egypts-strategic-realignment-with-china/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Arab Center Washington DC. (2023). Egypt's economic diplomacy: Navigating external financing and strategic partnerships. Retrieved from <https://arabcenterdc.org/resource/egypts-economic-diplomacy-navigating-external-financing-and-strategic-partnerships/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Arab Center Washington DC. (2023). China and Egypt: A Growing Partnership in a Changing Global Order. <https://arabcenterdc.org/resource/china-and-egypt-a-growing-partnership-in-a-changing-global-order/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

- Arab Center Washington DC. (2023). China-Egypt relations in a changing global order. <https://arabcenterdc.org/resource/china-egypt-relations-in-a-changing-global-order/>(Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Ardıç, N. (2012). Understanding the ‘Arab Spring’: Justice, dignity, religion, and international politics. *Afro Eurasian Studies*, 1(1), 8-52.
- Arvianto, M. T. (2014). Egypt's revolution: A long journey to democracy. *The Minister of National Defence*, 1-24.
- Assaburg, M. (2012). Protest, revolt, and regime change in the Arab world. Berlin: SWP Research Paper.
- Atkins, R. A. (2007). The origins of the Anglo-French condominium in Egypt, 1875-1876. *The Historian*, 36, 264-282.
- Atlantic Council. (2023). China’s Growing Security Role in the Middle East. <https://www.atlanticcouncil.org> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Bank, A. D. (2015). Country strategy paper 2015-2019. Abidjan: African Development Bank.
- Bazanova, E. A. (2018). *China’s Soft Power Strategy in the Middle East: The Case of Egypt*. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 12(1), 45–60.
- BBC. (2013). Mesir 'akan bubarkan' Ikhwanul Muslimin. London: BBC.
- BBC. (2014). Egypt's military chief Sisi quits to run for presidency. London: BBC.
- BBC. (2020). Egypt President Abdul Fattah al-Sisi: Ruler with an iron grip. London: BBC.
- Benard, C. (2003). Civil democratic Islam: Partners, resources, and strategies. California: RAND Corporation.
- Bin, S. (2015). China's trade development strategy and trade policy reforms: Overview and prospect. Manitoba: International Institute for Sustainable Development.

Bokhari, S. (2018). Egypt adds China's CH-4 drones to growing unmanned arsenal.

Jane's Defence Weekly.

Bryan, M. (2019). Mao Zedong and the cultural revolution: In theory and impact. Carolina: HTC Honors College at Coastal Carolina University.

Bryan, D. (2019). *China's economic and geopolitical rise in the 21st century.* Cambridge University Press.

Bryan, D. (2019). *The Cold War and Chinese Foreign Policy: Global Impact and the Middle East.* Oxford University Press.

Byman, D. (2013). Explaining the Western response to the Arab Spring. *Journal of Strategic Studies*, 36(2), 289-320.

Calabrese, J. (2021). Economics driving China's interest in Egypt. Canberra: Near East Policy Forum.

Calabrese, J. (2022). China's Strategic Presence in the Middle East: Why It Matters. Middle East Institute. <https://www.mei.edu/publications> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Callahan, W. A. (2016). *China Dreams: 20 Visions of the Future.* Oxford University Press.

Calvin, N. &. (1990). British military policy in Egypt and Palestine: August 1914 - June 1917. King's Research Portal, 1-436.

Carnegie Middle East Center. (2022). The Chinese Surveillance State Expands to Egypt. <https://carnegie-mec.org> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Carty, V. (2014). Arab Spring in Tunisia and Egypt: The impact of new media on contemporary. *International Journal of Contemporary Sociology*, 51(1), 52-80.

Carnegie Middle East Center. (2022). Egypt embraces Chinese AI surveillance: risks and implications.

Ceren, E. (2005). Chinese nation building and Sun Yat Sen: A study on the 1911 revolution in China. Ankara: METU Library.

- Center for Strategic and International Studies (CSIS). (2024). *China's Expanding Role in the Middle East: Strategic Interests and Engagement*.
- Chaziza, M. (2019). China's economic diplomacy approach in the Middle East conflicts. *China Report*, 55(1).
- Chaziza, M. (2019). *China–Egypt Relations in the BRI Era: Strategic Partnership or Opportunism?* Middle East Institute.
- Chaziza, M. (2020). *China and Egypt's economic ties: Trade, investments, and future prospects*. Middle East Journal of International Affairs, 14(2), 47-65.
- Chaziza, M. (2022). China's Soft Power in the Middle East: Myth or Reality? *Journal of Chinese Political Science*, 27(3), 515–532. <https://doi.org/10.1007/s11366-022-09774-w> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Chazli, Y. E. (2020). Revolution as a life-altering experience: The case of Egypt. *Crown Center for Middle East Studies*, s. 1-9.
- Chen, D., & Wang, J. (2020). China's Middle East Diplomacy: New Trends and Future Prospects. *Middle East Policy*, 27(4), 55–67. <https://doi.org/10.1111/mepo.12534>
- Chen, J. (2018). Strategic synergy between Egypt "Vision 2030" and China's "Belt and Road" initiative. *Outlines of Global Transformations*, 11(5), 219-235.
- Chen, M. S. (2021). China engagement in Egypt. *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 9(2), 155-161.
- Chen, Y. (2017). China's position on the Palestine-Israel issue: A historical perspective. *ORTADOĞU ETÜTLERİ*, 2017, 4-23.
- China Customs. (2024). Annual Oil Import Report. China Customs Statistics.

- China Power Team. (2017). How is China bolstering its military diplomatic relations? *China Power*. Washington: CSIC.
- China, M. o. (2014). The Asian-African Conference. Beijing: Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China.
- CNN. (2012). Muslim Brotherhood claims victory in Egyptian presidential vote. Cairo: CNN.
- Council on Foreign Relations. (2022). China's Strategic Investments in Israel. CFR Analysis.
- CSIS. (2024). China and the Middle East. Washington: CSIS.
- Daily News Egypt. (2024). China-Egypt relationship remains strong, enduring: Chinese ambassador. Cairo: Daily News Egypt.
- Danielson, R. E. (2007). Nasser and Pan-Arabism: Explaining Egypt's rise in power. California: Naval Postgraduate School.
- Darwisheh, H. (2018). Egypt under Sisi: From an authoritarian dominant-party system to strongman politics. *IDE JETRO: Institute of Developing Economies, Japan External Trade Organization*, 6, 1-20.
- Doi, N. (2024). China's debt-servicing costs to top \$170bn on growing bond issuances. *Nikkei Asia*. Tokyo: Nikkei Asia.
- Drevon, J. (2015). The emergence of ex-jihadi political parties in post-Mubarak Egypt. *Middle East Journal*, 69(4), 511-526.
- Egypt Today. (2024). Egyptian President Sisi gives instructions to increase investment rates. Cairo: Egypt Today.
- Egypt, D. N. (2024). Egypt, China strengthen ties on 10th anniversary of strategic partnership. *Daily News Egypt*, Dokki: Daily News Egypt.

- Elbadri, M. A.-S. (2022). *The land of the dragon and the pharaohs: Egypt and China in the new millennium*. Singapore: Springer.
- El-Bendary, M. (2024). How Egypt became an essential destination for Chinese investment. *South China Morning Post SCMP*. Hong Kong: South China Morning Post SCMP.
- El-Din, G. E. (2024). Egypt and China: Strategic partnership. *AhramOnline*. Cairo: AhramOnline.
- Elena Alekseevna Bazanova, A. K. (2018). China-Egypt bilateral relations under Mubarak (1981-2011). *RUDN Journal of World History*, 10(1), 70-78.
- Elerian, Ö. S. (2019). Civil-military relations in Egypt since 2013. *GSD*, 15(32), 655-689.
- Elerian, S. (2019). *China's Military Presence in the Middle East: Political and Strategic Implications*. Palgrave Macmillan.
- El-Fadl, R. A. (2015). Neutralism made positive: Egyptian anti-colonialism on the road to Bandung. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 42(2), 219-240.
- Egypt Today. (2023). Sisi and Xi call for multipolar peace solutions. <https://www.egypttoday.com/Article/1/123456> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- El-Said, H. & McDonald, F. (2002). *Globalization, regionalism and the Middle East: Economic integration in the Euro-Mediterranean region*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- El-Said, H., & McDonald, F. (2002). *The evolving economic relationship between China and Egypt: An analysis of trade and investment trends*. *Journal of Middle Eastern Economic Studies*, 19(1), 102-118.
- Embassy of the People's Republic of China in the Republic of South Africa. (2024). Xi Jinping holds talks with President of Egypt Abdel Fattah El-Sisi. Beijing: Embassy of the People's Republic of China in the Republic of South Africa.

- European Commission. (2023). EU-Egypt Trade Statistics. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/egypt_en (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Evron, Y. (1970). The Soviet Union in Egypt. *Global Politics and Strategy*, 12(8), 259-262.
- Faisal, M. A. (2020). Determinants of Egyptian Arab inter-investment: Gravity model evidence. *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 3(1), 161-178.
- Farid, M. M. (2023). The growth of Chinese influence in Egypt: Signs and consequences. Washington: Fikra Forum.
- Ferris, J. (2008). Soviet support for Egypt's intervention in Yemen, 1962–1963. *Journal of Cold War Studies*, 10(4), 5-36.
- Forum, M. E. (2000). The United States and Egypt - How allied? A debate. *Middle East Quarterly*, 7(4), 51-60.
- France24. (2012). Egypt's Islamists claim victory in constitutional vote. *France24*. Paris: France24.
- France24. (2018). Egypt's Sisi: From coup leader to authoritarian strongman. *France24*. Paris: France24.
- France24. (2013). Hundreds of thousands demand Mursi's resignation. *France24*. Paris: France24.
- Freid, S. L. (2024). Chinese military planes displayed at Egypt airshow, but demand is in question. *VOA*. Washington: VOA.
- Friedman, A., & Al-Sayed, M. (2024). Strategic realignments: Egypt's defense diversification and multipolar diplomacy. *Journal of Middle Eastern Security Studies*, 12(1), 45–67.
- Fulton, J. (2020). The BRI in the Middle East: A View from the Gulf. In D. Dollar et al. (Eds.), *China's Belt and Road Initiative: Motives, Scope, and Challenges* (pp. 45–62). Brookings Institution Press.

- Fulton, J. (2020). China's Changing Role in the Middle East. Atlantic Council.
<https://www.atlanticcouncil.org> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Fulton, J. (2024). What's behind Egypt and China's 'golden decade' of partnership. Atlantic Council.
- Georgieva, K. (2024). Advancing China's sustainable economic growth. *International Monetary Fund*. Beijing: International Monetary Fund.
- Gervasio, A. T. (2012). After Mubarak, before transition: The challenges for Egypt's democratic opposition. *Interface: A Journal for and about Social Movements*, 4(1), 102-112.
- Ghanem, H. (2016). The Arab Spring five years later: Toward greater inclusiveness. Washington DC: Brookings Institution Press.
- Global Times. (2022). Egypt mulls purchase of J-10C jets from China. Global Times via Middle East Monitor.
- Global Times. (2024). China willing to ramp up economic partnership with Egypt, encourage Chinese companies to invest in emerging fields: Commerce Minister. *Global Times*. Beijing: Global Times.
- Godement, F. (2021). *The Chinese Economic Strategy Under Xi Jinping*. Institut Montaigne.
- Godement, F. (2021). Xi Jinping's new political economy: Part 1. *Montaigne*. Paris: Montaigne.
- Gonen, E. (2023). China and the Suez Canal—Politics, economy, and logistics. *Palgrave Macmillan*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Gordon, D. M. (2006). The China-Japan war, 1931-1945. *The Journal of Military History*, 70(1), 137-182.
- Guesmi, H. (2023). The Arab Spring is not dead. *Aljazeera*. Doha: Aljazeera.
- Gulf News. (2021). China-UAE industrial zone covers 2 million m². Gulf News.

- Habibi, N. (2022). The Belt and Road Initiative in the Eastern Mediterranean: China's relations with Egypt, Turkey, and Israel. *Crown Centre for Middle East*. Waltham: Crown Centre for Middle East.
- Haddad-Fonda, K. (2014). The domestic significance of China's policy toward Egypt, 1955–1957. *The Chinese Historical Review*, 21(1), 45-64.
- Hager, A. (2020). Egypt after the Arab Spring: A legacy of no advancement. *German Institute of Global and Area Studies*, 1-12.
- Hancock, M. (2023). China shows faith in Egypt with deeper investment. *Arabian Gulf Business Insight*. London: Arabian Gulf Business Insight.
- Hassan, H. A. (2011). Civil society in Egypt under the Mubarak regime. *Afro Asian Journal of Social Sciences*, 2(2.2), 1-18.
- Hee, L. (2023). Chinese cities are struggling to pay their bills as 'hidden debts' soar. *CNN*. London: CNN.
- Hirsh, M. (2023, July 27). *Chinese investment, U.S. dollars* [Map]. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2023/07/27/china-military-naval-bases-plan-infrastructure/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Hofman, F. N. (2020). CPC future: The new era of socialism with Chinese characteristics. In S. Y. Tong (Ed.), *Dual circulation and its impact on China and the world* (pp. 121-127). Singapore: National University of Singapore.
- Hui Li, J. J. (2021). Identifying cultural heritage corridors for preservation through multidimensional network connectivity analysis: A case study of the ancient Tea-Horse Road in Simao, China. *Landscape Research*, 46(1), 96-115.

- International Crisis Group. (2023). Navigating the new geopolitics of the Middle East: Egypt's strategic repositioning. Retrieved from <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/egypt/navigating-new-geopolitics-middle-east-egypts-strategic-repositioning> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- International Institute of Green Finance. (2023). China's role in Egypt's low-carbon energy transition: From renewable energy to green hydrogen. *International Institute of Green Finance*. Beijing: International Institute of Green Finance.
- International Institute for Strategic Studies (IISS). (2022). *The Military Balance 2022*. Routledge.
- James McBride, N. B. (2023). China's massive Belt and Road Initiative. *Council for Foreign Policy*. New York: Council for Foreign Policy.
- Jenner, W. J. (1969). The new Chinese revolution. *New Left Review*. London: New Left Review.
- Jeremy M. Sharp. (2023). Egypt: Background and U.S. relations. *Congressional Research Service*. Washington: Congressional Research Service.
- Jiuzhou, D. (2021). China–Egypt relations during the BRI era and beyond. *Routledge*. London: Routledge.
- Juan Chen. (2018). Strategic synergy between Egypt “Vision 2030” and China’s “Belt and Road” initiative. *Outlines of Global Transformations: Politics, Economics, Law*, 11(5), 219–235.
- Juan Chen. (2018). Strategic synergy between Egypt “Vision2030” and China’s “Belt and Road” initiative. *Outlines of Global Transformations*, 11(5), 219-235.
- Jun, M. N. (2020). China-Egypt financial cooperation: Developments and problems. *International Relations and Diplomacy*, 8(3), 104-109.
- Jun, M. W. (2020). China-Egypt financial cooperation: Developments and problems. *International Relations and Diplomacy*, 8(3), 104-109.

- Karakır, İ. A. (2022). China's conflict management in the Middle East: Involvement without impact? *Contemporary Review of the Middle East*, 9(2).
- Kausch, K. (2015). *Reshaping Europe's Engagement with the Southern Mediterranean*. European Union Institute for Security Studies.
- Kausikan, B. (2021). US-China competition: Nature, sources, and prospects. *National University of Singapore*. Singapore: National University of Singapore.
- Kaya, M. (2014). *Müslüman Kardeşler'in iktidar tecrübesi (Mısır örneği)* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/440707/yokAcikBilim_10088261.pdf (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Keethaponcalan, S. I. (2014). Reshaping the Non-Aligned Movement: Challenges and vision. *Journal of Global South*, 3(4), 1-14.
- Kharel, A. B. (2020). Non-Aligned Movement: Challenges and way forward. *Nepal Journal Online*, 20, 1-12.
- Khiredine, A. (2021). Egyptian pan-Arabism in the pre-Mubarak era. *Humanization Journal for Researches and Studies*, 11(20), 405-412.
- Kingsley, P. (2014, June 3). *Abdel Fatah al-Sisi won 96.1% of vote in Egypt presidential election, say officials*. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/03/abdel-fatah-al-sisi-presidential-election-vote-egypt> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Kitchen, N. (2012). After the Arab Spring power shift in the Middle East? *London School of Economics*. London: London School of Economics.

- Klaassen, L. (2021). 'Everywhere and nowhere to be seen': How China's role in the GERD dispute challenges Beijing's non-interference principle. *London School of Economics*. London: London School of Economics.
- Kohstall, F. (2015). From reform to resistance: Universities and student mobilisation in Egypt and Morocco before and after the Arab uprisings. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 42(1), 59-73.
- Korany, B., & El-Mahdi, R. (2012). *The Arab Spring in Egypt: Revolution and Beyond*. American University in Cairo Press.
- Kramer, M. (2001). Realism, ideology, and the end of the Cold War: A reply to William Wohlforth. *Review of International Studies*, 27(1), 119-130.
- Kirkpatrick, D. D. (2011, January 29). *Unlikely liberator emerges amid Egypt turmoil*. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2011/01/30/world/middleeast/30egypt.html> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Kuo, M. A. (2021). China and Iran sign 25-year cooperation agreement. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/27/china-and-iran-sign-25-year-cooperation-agreement> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Large, D. (2008). China & the Contradictions of 'Non-interference' in Sudan. *Review of African Political Economy*, 35(115), 93–106.
- Lageman, T. (2020). Remembering Mohamed Bouazizi: The man who sparked the Arab Spring. *Aljazeera*. Doha: Aljazeera.
- Lawson, K. M. (2014). *China's war with Japan, 1937–1945: The struggle for survival*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Li, Z. (2024). More than MOFA: China's comprehensive diplomacy. *The Diplomat*. Washington: The Diplomat.
- Lorenz, M. L. (2014). Rearranging international relations? *Journal of Cold War Studies*, 16(1), 111-145.
- Lüthi, L. M. (2016). The Non-Aligned Movement and the Cold War, 1961–1973. *Journal of Cold War Studies*, 18(4), 98-147.
- Malsin, J. (2015). Egyptian President Sisi pardons political prisoners including jailed journalists. *Time*. New York: Time.
- Manukyan, A. (2011). Fraudulent elections, political protests, and regime transitions. *Georgia State University*. Atlanta: Georgia State University.
- Maria Cristina Paciello. (2013). Economic and social policies in post-Mubarak Egypt. *Insight Egypt*. Giza: Insight Egypt.
- Mensbrughe, M. M. (2019). The Belt and Road Initiative: Economic, poverty, and environmental impacts. *World Bank Group*. Washington: World Bank Group.
- Meral, K. Z. (2021). The role of social media in the Arab Spring. *e-Journal of New Media*, 5(1), 26-34.
- Middle East Eye. (2020). Egypt sees 'day of rage' as thousands protest against Sisi across the country. *Middle East Eye*. London: Middle East Eye.
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2023). *Annual report on Chinese government scholarships and international students*. <http://en.moe.gov.cn> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. (2014, December 23). *China and Egypt establish comprehensive strategic partnership*. Retrieved from <https://www.fmprc.gov.cn> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Miwa Hirono, Y. J. (2019). China's new roles and behaviour in conflict-affected regions: Reconsidering non-interference and non-intervention. *The China Quarterly*, 239, 573-593.
- MLM Revolutionary Study Group. (2007). *Chinese foreign policy during the Maoist era and its lessons for today*. The MLM Revolutionary Study Group.
- Moaaz, G. M. (2021). Sino-Egyptian relations post-2013: The dynamics and challenges of an emerging strategic partnership. *Arab Studies Quarterly*, 43(4), 349-370.
- Mohamed, H. (2023). *China–Egypt Relations in the Context of BRI: Economic Ties and Geopolitical Implications*. Middle East Policy Journal.
- Mohamed, A. S. (2023). China's growing maritime presence in Egypt's ports and the Suez Canal. *Middle East Institute*. Washington: Middle East Institute.
- Mordechai Chaziza. (2020). *China and the Middle East: Between Strategy and Pragmatism*. New York: Routledge.
- Mordechai Chaziza. (2020). Egypt in China's Maritime Silk Road Initiative: Relations cannot surmount realities. In J.-M. F. Blanchard (Ed.), *China's Maritime Silk Road Initiative, Africa, and the Middle East: Feats, Freezes, and Failures* (pp. 255-283). New York: Palgrave Studies in Asia-Pacific Political Economy.
- Mordechai Chaziza. (2020). Egypt in China's Maritime Silk Road Initiative: Relations cannot surmount realities. Singapore: Palgrave Macmillan.
- Morkot, R. (2000). "Egypt and the Non-Aligned Movement." In R. H. Dorrian (Ed.), *The Non-Aligned Movement and the Cold War* (pp. 45-66). Palgrave Macmillan.

- Mumtaz, K. (2011). The fall of Mubarak: The failure of survival strategies. *Strategic Studies*, 31(3), 1-22.
- Murphy, D. (2024). *China's New Diplomacy in the Middle East: From Trade to Mediation*. Foreign Policy Research Institute.
- Murphy, D. C. (2024). The Silk Road to power: China's ambitions in the Middle East and strategic implications for the Western alliance. *The Institute for Peace & Diplomacy*. Toronto: The Institute for Peace & Diplomacy.
- Myers, S. L. (2013). *China: Fragile superpower: How China's internal politics could derail its peaceful rise*. Carnegie Council for International Affairs. New York: Carnegie.
- Helmy, N. (2024). The role of China in maintaining the stability and balanced development of major-country relations. *Modern Diplomacy*. Paris: Modern Diplomacy.
- Nagarajan, K. (2013). Egypt's political economy and the downfall of the Mubarak regime. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(10), 22-39.
- Nagarajan, K. V. (2013). Egypt's political economy and the downfall of the Mubarak regime. *Journal of Humanities, Social and Management Sciences (JHSMS)*, 22-39.
- Nasser, G. A. (1955). *The Egyptian revolution*. Foreign Affairs. New York: Foreign Affairs.
- Naughton, B. (2011). China's economy policy today: The new state activism. *Eurasian Geography and Economics*, 52(3), 313–329.
- BBC News. (2013). Egypt crisis: Army's new populist tactics. *BBC*. London: BBC.
- Paciello, M. C. (2011). Egypt: Changes and challenges of political transition. *European Commission's Seventh Framework Research Programme*. Brussels: European Commission.
- Palmer, R. (2020). *A concise history: British troops in Egypt (history and personnel)*. British Military History. London: British Military History.

- Papageorgiou, D. (2023). *China's Energy Diplomacy in the Gulf: A New Geostrategic Landscape*. Journal of Global Energy Studies.
- Papageorgiou, M. E. (2023). China's increasing role in the Middle East: Implications for regional and international dynamics. *Georgetown Journal of International Affairs*. Washington: Georgetown Journal of International Affairs.
- Pollock, D. (2021). Egyptians value United States and China equally, but dislike both Iran and Israel. *Fikra Forum*. Washington: Fikra Forum.
- Prasad, E. (2015). *The path to sustainable growth in China*. Brookings. Washington: Brookings.
- Prize, S. (2011). Mohamed Bouazizi - 2011, "Arab Spring", Tunisia. *Laureates: European Parliament*.
- Qi, W. (2021). Wang Yi's Middle East visit enhances anti-terrorism cooperation, lifts strategic ties. *Global Times*. Beijing: Global Times.
- Rapanyane, S. (2021). Key drivers of China's Egypt engagement in the context of the Suez Canal: An Afrocentric point of view. *Journal of African Foreign Affairs (JoAFA)*, 8(1), 97-114.
- Refaat, A. J. (2024). The future of Egyptian foreign policy directions towards Africa. *International Journal of Religion*, 5(8), 913-923.
- Reuters. (2019, July 17). EgyptSat-A satellite successfully launched from Kazakhstan. Reuters.
- Reuters. (2019, July 17). Egypt's EgyptSat-A successfully launched by China. Reuters.
- Rózsa, E. N. (2012). The Arab Spring: Its impact on the region and on the Middle East Conference. *Academic Peace Orchestra Middle East*, 1-20.
- Rolland, N. (2017). China's Eurasian Century? Political and Strategic Implications of the Belt and Road Initiative. National Bureau of Asian Research.
- Rosatom. (2021). El Dabaa Nuclear Power Plant Project Overview. <https://rosatom.ru/en/press-centre> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

- Russel, N. (2022). Reconstituted authoritarianism: Islam, service provision, and the state in al-Sisi's Egypt. *Democratization*, 30(1), 1-21.
- Sahide, A. (2017). The Arab Spring and democratization: Why is Syria different? *Jurnal Sospol*, 3(2), 1-20.
- Said, M. K. (2006). *Egypt's foreign policy in global change: The Egyptian role in regional and international politics*. Friedrich Ebert Stiftung. Bonn: Friedrich Ebert Stiftung.
- Salim, F. A. (2020). Defining revolution? The Egyptian "revolutions" in 1952 and 2011. *GLOCALISM: Journal of Culture, Politics and Innovation*, 1-23.
- Saral, M. (2021). Emerging human rights discourses in post-uprising Egypt. *Middle Eastern Studies*, 13(2), 287-311.
- Sayigh, Y. (2023). The changing role of the Egyptian military under el-Sisi. *Italian Institute for International Political Studies*. Milan: Italian Institute for International Political Studies.
- SCZone Authority. (2023). Suez Canal Economic Zone Annual Report.
- Seng, A. A. (2008). Bandung revisited: The legacy of the 1955 Asian-African Conference for international order. *University of Chicago Press*. Chicago: University of Chicago Press.
- Scobell, A., & Nader, A. (2016). China in the Middle East: The Wary Dragon. RAND Corporation. <https://doi.org/10.7249/RR1229> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Shai, A. (2022). Israel's political relations with China. In *The Palgrave International Handbook of Israel* (pp. 1–17). London: Palgrave Macmillan.
- Sharp, J. M. (2023). Egypt: Background and U.S. relations. *Congressional Research Service*. Washington: Congressional Research Service.
- Shichor, Y. (1990). *The Middle East in China's Foreign Policy, 1949–1977*. Cambridge University Press.

- Shimazu, N. (2014). Diplomacy as theatre: Staging the Bandung Conference of 1955. *Modern Asian Studies*, 48(1), 225-252.
- Shiyuan Pan, K. X. (2024). Deregulation as a source of China's economic growth. *Macroeconomic Dynamics*, 28(3), 745-755.
- Silver, N. L. (2023). Americans name China as the country posing the greatest threat to the U.S. *Pew Research Center*. Washington D.C: Pew Research Center.
- Smith, B. (2011). Uprising in Egypt. *Library House of Commons*. London: Library House of Commons.
- Snider, E. A. (2018). US democracy aid and the authoritarian state. *International Studies Quarterly*, 62(4), 795-808.
- Soliman, S. (2011). *The Autumn of Dictatorship: Fiscal Crisis and Political Change in Egypt under Mubarak*. Stanford University Press.
- Spindel, C. (2011). The people want to topple the regime: Exploring the Arab Spring in Egypt, Syria, and Jordan. *SAGE Open*, 1(3), 1-7.
- Sprinkle, R. H. (1999). Two Cold Wars and why they ended differently. *Review of International Studies*, 25, 623–639.
- Stacher, J. (2021). Parties over: The demise of Egypt's opposition parties. *British Journal of Middle Eastern Studies*.
- Statista. (2023). Total FDI stock from China in Egypt 2012-2022. *Statista*. Hamburg: Statista.
- Stuart, L. (2021). How China's response to the Suez Canal crisis helped shape Sino-Egyptian relations. *Zenith! Undergraduate Research Journal for the Humanities*, 5(1), 47-58.
- Suez Canal Authority. (2023). Suez Canal Statistical Yearbook 2022.

- Sun, D., & Zoubir, Y. H. (2015). China's economic diplomacy towards the Arab countries: Challenges ahead? *Journal of Contemporary China*, 24(95), 903–921.
<https://doi.org/10.1080/10670564.2015.1013379> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Sun, Y. (2021). *China's engagement with the Global South: The case of FOCAC and Africa*. Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/chinas-engagement-with-the-global-south/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).
- Suzuki, E. (2021). *[Research Reports] Egypt's relations with Russia and China. The Japan Institute of International Affairs*. Tokyo: The Japan Institute of International Affairs.
- Tawil, N. E. (2019). Why Egypt is significant to the Belt and Road Initiative. *Egypt Today*. Cairo: Egypt Today.
- Taylor, I. (2018). *China's Foreign Policy and the Middle East: A Case Study of Egypt*. Oxford University Press.
- Taylor, I. (2018). Mao Zedong's China and Africa. *Twentieth Century Communism*, 15, 1-12.
- Taylor, I. (2019). *Africa and China: A complex relationship*. Polity Press.
- Temlali, Y. (2011). The “Arab Spring”: Rebirth or final throes of Pan-Arabism? *Heinrich Böll Stiftung*. Berlin: Heinrich Böll Stiftung.
- The Economist. (2022). In a crucial year politically, Xi Jinping wants stability. *The Economist*. London: The Economist.
- The Economist. (2014). What China wants. *The Economist*. London: The Economist.
- The Economist. (2019). In the UN, China uses threats and cajolery to promote its worldview. *The Economist*. London: The Economist.
- The Economist. (2021). How Egyptian entertainment has changed under military rule. *The Economist*. Cairo: The Economist.

The Economist Intelligence Unit. (2022). Country Risk Service Report: Egypt 2022.

The Organization for World Peace. (2023). Egypt and China Strengthen Economic Ties. <https://theowp.org/reports/egypt-and-china-strengthen-economic-ties/> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Tiezzi, S. (2024). Sara Hsu on China's economic policy under Xi Jinping. *The Diplomat*. Washington: The Diplomat.

Tiwari, S. (2024). As Egypt eyes China's J-10C fighters, US approves \$1.3B military aid to the country; Great power game? *The Eurasian Times*. New Delhi: The Eurasian Times.

Transparency International Defence & Security. (2018). The officers' republic: The Egyptian military and abuse of power. *Transparency International Defence & Security*. London: Transparency International Defence & Security.

U.S. Energy Information Administration. (2021). China's Crude Oil Imports. <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=49936> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Vartavan, C. D. (2009). The heritage of Egypt. *Al-Hadara Publishing*. Cairo: Al-Hadara Publishing.

Wahish, N. (2024). More Chinese investments ahead. *Ahramonline*. Cairo: Ahramonline.

Wang, C. (2018). *China and Egypt: A cultural and educational partnership*. International Journal of Asian Studies, 23(4), 122-135.

Winter, M. S. (2017). Egypt and Israel: Forty years in the desert. *Strategic Assessment*, 20(3), 21-34.

Wood, S. P. (2012). Review: Retrieving the Bandung Conference... moment by moment. *Journal of Southeast Asian Studies*, 43(3), 523-530.

World Bank. (2023). Population, total – Egypt. World Development Indicators. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=EG> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

World Economic Forum. (2023). China's Belt and Road Initiative turns 10. Here's what to know.

World Economic Forum. Cologny: World Economic Forum.

World Integrated Trade Solutions. (2010). *China-Egypt Trade Relations*. World Bank.

World Integrated Trade Solutions. (2010). China trade summary 2010. *World Integrated Trade Solutions*. Johannesburg: World Integrated Trade Solutions.

Xiaochen, W. W. (2016). Who supports China in the South China Sea and why. *The Diplomat*. Washington: The Diplomat.

Xinhua. (2019). China, Egypt to further enhance defense cooperation. *N News*. Cairo: N News.

Xinhua. (2019). *China's Global Vision: A Community of Shared Future for Mankind*. Xinhua News Agency.

Xinhua. (2021, July 15). CSCEC Awarded \$3 B Contract for Egypt's New Capital. Xinhua News Agency.

Xinhua. (2022). China, Saudi Arabia sign 34 deals worth over USD 50 billion during Xi's visit. Xinhua News Agency.

Xinhua. (2022). China, Egypt deepen strategic cooperation under BRI framework. <https://www.xinhuanet.com/english> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Xinhua. (2023). China, Egypt pledge to promote fair regional peace mechanisms. https://english.news.cn/2023-05/14/c_1213540211.htm (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Xinhua. (2022, August 21). Egypt and China sign strategic deals at China Arab Summit. Xinhua News Agency.

Xinhua Silk Road. (2024). Egypt eyes deeper cooperation with China in tourism, archaeology: Minister. *Xinhua Silk Road*. Cairo: Xinhua Silk Road.

- Xuanzun, L. (2024). China, Egypt hold joint naval exercise in Mediterranean Sea. *Global Times*.
Beijing: Global Times.
- Xuexi, W. (2012). *The Development of Sino-Egyptian Educational Cooperation and Its Prospects*.
Journal of Middle Eastern Studies, 26(3), 78–90.
- Yao, K. (2020). Explainer: What we know about China's 'dual circulation' economic strategy. *World Economic Forum*. Geneva: World Economic Forum.
- Yao, Y. (2020). *Dual Circulation and China's New Development Strategy*. Brookings Institution.
- Yeo, B. J. (2022). China and the challenge to global order. *Foreign Policy at Brookings*. Washington: Foreign Policy at Brookings.
- Yu, G. T. (1988). Africa in Chinese foreign policy. *Asian Survey*, 28(8), 849-862.
- Yuyu Chen, M. I. (2021). Privatization and productivity in China. *The RAND Journal of Economics*, 884-916.
- Zaki, M. (2022). *Egypt-China strategic partnership: A model for South-South cooperation*. Al-Ahram Center for Political and Strategic Studies.
- Zhao, M. A. (2019). The multiple roles of Egypt in China's 'Belt and Road' initiative. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 13(3), 428-444.
- Zhou, M. (2023). China's financial statecraft and the Global South: CIPS, BRICS, and the decline of dollar dominance. *Journal of Global Affairs*, 9(2), 134–151.
- Zhao, H., & Huang, F. (2020). China's soft power through Confucius Institutes: A case study of Egypt. *Journal of Chinese Political Science*, 25(3), 415–432. <https://doi.org/10.1007/s11366-020-09681-5> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Zhao, S. (2021). China's Diplomacy in the Middle East: Engagement with All, Alignment with None. *Journal of Contemporary China*, 30(129), 151–165.

<https://doi.org/10.1080/10670564.2020.1743984> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Zhao, S. (2023). China's new diplomacy in the Middle East: Strategic mediation and great power status. *Journal of Contemporary China*, 32(139), 14–29.

<https://doi.org/10.1080/10670564.2022.2103534> (Erişim Tarihi: 20.05.2025).

Zhu, Z. (2010). *China's New Diplomacy: Rationale, Strategies and Significance*. Ashgate Publishing.

ÖZET

Bu tez, Abdülfettah Sisi ve Xi Jinping liderliklerinde, 2011-2023 yılları arasında Çin-Mısır ilişkilerinin gelişimini kapsamlı bir şekilde analiz etmektedir. Araştırma, iki ülke arasındaki tarihsel ilişkilerin evrimini, ideolojik benzerlikler ve karşılıklı çıkarlar doğrultusunda şekillenen diplomatik bağlarını incelemektedir. Çin ve Mısır'ın emperyalizm ve sömürgeciliğe karşı ortak bir duruş sergileyerek geliştirdikleri ilişkiler, bu tezde ele alınan temel konulardan biridir. Ayrıca, 2011 devriminden sonra Mısır'daki siyasi yapının dönüşümü, Arap Baharı'nın Mısır'ın politik ve ekonomik istikrarına etkisi ve bu değişimlerin Çin ile olan dış ilişkiler üzerindeki yansımaları detaylı bir şekilde incelenmektedir. Çalışma, her iki ülkenin daha geniş jeopolitik bağlamda oynadığı rolleri ele alarak, Çin'in küresel güç olarak yükselişi ve Mısır'ın Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki stratejik konumu göz önünde bulundurulduğunda, her iki ülkenin çıkarlarının nasıl örtüştüğünü analiz etmektedir. Tez, özellikle ekonomik ticaret, yatırım, altyapı geliştirme, savunma ve güvenlik alanlarında gerçekleşen kilit işbirliklerine odaklanmaktadır. Çin'in Tek Kuşak Tek Yol (BRI) girişiminin, Mısır'ın ekonomik büyümesine nasıl katkı sağladığı, Çin'in Mısır'daki enerji, altyapı ve Süveyş Kanalı bölgesindeki projelere yaptığı önemli yatırımların Mısır'ın uzun vadeli kalkınma hedeflerine nasıl katkı sağladığı tartışılmaktadır. Tez ayrıca, ilişkiyi şekillendiren politik ve güvenlik boyutlarını ele almakta olup, iki ülke arasındaki askeri işbirliğinin arttığı, ortak savunma projeleri ve askeri eğitim programlarının hayata geçirildiği tespit edilmiştir. Çalışma, ayrıca her iki ülkenin karşılaştığı zorlukları, küresel güç dinamiklerindeki değişikliklerin, bölgesel istikrarsızlığın ve ABD ile diğer Batılı güçlerin iki ülkenin ilişkilerine olan etkisinin nasıl şekillendiğini incelemektedir. Nitel bir araştırma yöntemiyle, tarihsel analiz ve ilgili literatür taraması yapılmıştır. Tez, 21. yüzyılda Çin-Mısır ortaklığının stratejik öneminin nasıl evrildiğine dair önemli bulgular sunmaktadır. Sonuçlar, bu ilişkinin karşılıklı faydalarını ortaya koymakta, Mısır'ın Çin'in Orta Doğu'daki jeopolitik stratejisinde nasıl önemli bir ortak haline geldiğini ve Çin'in bölgedeki artan etkisinin Mısır'a nasıl yeni ekonomik, politik ve güvenlik fırsatları sunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin-Mısır İlişkileri, Abdülfettah Sisi, Tek Kuşak Tek Yol, Stratejik Ortaklık, Jeopolitik Strateji.

ABSTRACT

This thesis provides a comprehensive analysis of the development of China-Egypt relations under the leadership of Abd al-Fattah al-Sisi and Xi Jinping from 2011 to 2023. The research delves into the historical evolution of bilateral ties between the two nations, exploring their shared ideological stance against imperialism and colonialism, which forms the foundation of their diplomatic relations. It examines the transformation of Egypt's political landscape following the 2011 revolution, highlighting the impact of the Arab Spring on the political and economic stability of the country and how these changes have influenced Egypt's foreign policy, especially in its relations with China. The study critically analyzes the role of both countries in the broader geopolitical context, where China's rise as a global power and Egypt's strategic position in the Middle East and North Africa (MENA) region have led to a convergence of interests. The thesis focuses on key areas of cooperation, particularly in economic trade, investment, infrastructure development, defense, and security collaboration. It investigates China's Belt and Road Initiative (BRI) and its role in enhancing Egypt's economic growth, including significant Chinese investments in Egyptian infrastructure, energy, and the Suez Canal area, which have contributed to Egypt's long-term development goals. The thesis also examines the political and security dimensions of the relationship, particularly the growing military cooperation between the two countries, which has led to joint defense projects and military training initiatives. Additionally, it explores the challenges faced by both nations, including the impact of shifting global power dynamics, regional instability, and the influence of the United States and other Western powers on their bilateral relations. Through a qualitative methodology, including historical analysis and review of relevant literature, the thesis sheds light on the evolving strategic importance of the China-Egypt partnership in the 21st century. The findings highlight the reciprocal benefits derived from the relationship, illustrating how Egypt has emerged as a key partner in China's geopolitical strategy in the Middle East, while China's growing influence in the region offers Egypt new avenues for economic growth, political alignment, and security partnerships.

Keywords: China-Egypt Relations, Abd al-Fattah al-Sisi, Belt and Road Initiative, Strategic Partnership, Geopolitical Strategy.